

Riksdagens protokoll

2004/05:113

Onsdagen den 27 april

Kl. 9.00 – 16.12

Protokoll
2004/05:113

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 april.

2 § Ledighet

Andre vice talmannen meddelade att *Kenth Högström* (s) ansökt om fortsatt sjukledighet under tiden den 1 maj–31 augusti.

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Yoomi Renström* (s) skulle fortsätta att tjänstgöra som ersättare för statsrådet *Ulrica Messing* under *Kenth Högströms* sjukledighet.

3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2004/05:521

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:521 av *Birgitta Ohlsson* om användandet av biståndsmedel

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 10 maj 2005.

Skälet till dröjsmålet är resa.

Stockholm den 22 april 2005

Utrikesdepartementet

Carin Jämtin

4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 april

UbU9 Grundskolan

Punkt 2 (Individuell kunskapsrätt)

1. utskottet

2. res. 2 (m, c)

Votering:

216 för utskottet

62 för res. 2

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 fp, 24 kd, 24 v, 12 mp

För res. 2: 43 m, 1 kd, 18 c

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Punkt 4 (Bildningens betydelse)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

240 för utskottet

38 för res. 4

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 43 m, 25 kd, 24 v, 18 c, 12 mp

För res. 4: 38 fp

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Punkt 5 (Målstyrd skola)

1. utskottet

2. res. 5 (fp, m, kd, c)

Votering:

154 för utskottet

124 för res. 5

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 v, 12 mp

För res. 5: 43 m, 38 fp, 25 kd, 18 c

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Punkt 9 (Pedagogisk mångfald)

1. utskottet

2. res. 9 (mp)

Votering:

265 för utskottet

12 för res. 9

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 43 m, 38 fp, 25 kd, 24 v, 17 c

För res. 9: 12 mp

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 5 c, 5 mp, 1 -

Punkt 30 (Skolstart)

1. utskottet

2. res. 19 (m, kd, c)

Votering:

189 för utskottet

85 för res. 19

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 38 fp, 24 v, 12 mp

För res. 19: 43 m, 24 kd, 18 c

Frånvarande: 29 s, 12 m, 10 fp, 9 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Punkt 77 (Ansvarskontrakt mellan skola och föräldrar)

1. utskottet

2. res. 60 (kd)

Votering:

251 för utskottet

25 för res. 60

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 43 m, 38 fp, 24 v, 17 c, 12 mp

För res. 60: 25 kd

Frånvarande: 27 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 5 c, 5 mp, 1 -

Punkt 104 (Uppdrag till Skolverket att informera kommuner och skolor om den vägledning som finns för sponsring av skolor)

1. utskottet

2. res. 85 (v)

Votering:

252 för utskottet

25 för res. 85

1 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 43 m, 38 fp, 25 kd, 18 c, 10 mp

För res. 85: 24 v, 1 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU11 Särskolan och specialsolan

Punkt 1 (Särskolan som egen skolform)

1. utskottet
2. res. 1 (fp, m, kd, c)

Votering:

153 för utskottet

121 för res. 1

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 24 v, 12 mp

För res. 1: 42 m, 38 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 27 s, 13 m, 10 fp, 9 kd, 5 v, 5 c, 5 mp, 1 -

Punkt 5 (Rätt till omprövning av särskoleplacering)

1. utskottet
2. res. 5 (fp, m, kd, c)

Votering:

154 för utskottet

124 för res. 5

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 v, 12 mp

För res. 5: 43 m, 38 fp, 25 kd, 18 c

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Punkt 7 (Statens ansvar för specialsolan elever)

1. utskottet
2. res. 7 (fp, m, kd, c)

Votering:

153 för utskottet

124 för res. 7

1 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 v, 11 mp

För res. 7: 43 m, 38 fp, 25 kd, 18 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

1. utskottet
2. res. 8 (fp, m, kd, c)

Votering:

154 för utskottet

124 för res. 8

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 v, 12 mp

För res. 8: 43 m, 38 fp, 25 kd, 18 c

Frånvarande: 26 s, 12 m, 10 fp, 8 kd, 5 v, 4 c, 5 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2004/05:AU8

Finansutskottets betänkanden 2004/05:FiU25 och FiU30

Försvarsutskottets betänkande 2004/05:FöU9

6 § Vattenfall AB

Vattenfall AB

Föredrogs

näringsutskottets betänkande 2004/05:NU12

Vattenfall AB (framst. 2004/05:RRS5).

Anf. 1 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Fru talman! Dagens debatt handlar om Vattenfall, juvelen bland de svenska bolagen, om man nu ska tro statsrådet Östros i en utfrågning i konstitutionsutskottet. Det ligger ganska mycket i det om man ser till lönsamhet och företagsekonomisk utveckling. Bolaget har haft en positiv utveckling de senaste åren. För verksamhetsåret 2004 redovisar man en vinst på 17 miljarder kronor, varav en viss del kommer att användas av statskassan.

Den företagsekonomiska utvecklingen till trots – det är inte det Riksrevisionens rapport och granskning handlar om utan om hur man från Näringsdepartementets sida och ytterst regeringen, med statsrådet Persson i spetsen, har styrt bolaget. På den punkten har Riksrevisionen mycket kritik att framföra. Man pekar på att styrningen av bolaget har varit formlös eller, för att citera riksrevisorerna Kjell Larsson: ”Man vet inte vilka beslut som fattats av vem och var.”

Riksrevisionen pekar också på att bolaget har försatt sig i en situation där det svenska skattekollektivet helt saknar insyn i bolaget. Detta har skett genom de satsningar som gjorts i Tyskland. Den tyska aktiebolagsrätten medger inte att ägarna har den typ av insyn i bolaget som vi är

vana vid. Det betyder att organ som Riksrevisionen och riksdagen inte kan kontrollera, inte har någon insyn i de bolag som Vattenfall äger i Tyskland.

Riksrevisionen har också anmärkt på att stora och strategiska beslut har fattats av bolaget utan att riksdagen har haft möjlighet att göra sin röst hörd i dessa strategiändringar.

Men den kanske viktigaste kritiken, åtminstone enligt mitt förmenande, är den omständighet att Vattenfall som bolag har kunnat agera helt ostört och helt oberört av de beslut som fattas i den här kammaren. I politiskt hänseende är detta hyckleri som regeringen uppvisar ganska anmärkningsvärt och viktigt att debattera i den här kammaren.

Vad är det då som har hänt? Jo, Vattenfall fick av regeringen, eller ytterst av riksdagen, ett alldeles särskilt energi- och miljöpolitiskt uppdrag. Detta beslutade man om 1997, på direkt uppmaning och som följd av en proposition som regeringen hade lagt fram. Enligt detta uppdrag ska Vattenfall ”inom ramen för kraven på affärsmässighet avsätta resurser för utvecklingen av ny elproduktionsteknik och därmed bidra till en svensk elförsörjning som är ekonomiskt och ekologiskt uthållig. Vattenfall ges därigenom en strategisk roll i omställningsarbetet.”

Nu har jag valt att citera från regeringens proposition för att tydligt visa att det är regeringen som har haft dessa ambitioner. I det beslut som riksdagen sedan fattade var formuleringen lite annorlunda, men innebörden var precis densamma. Det är stolta ord, vackra ord som passar bäst i middagstal. Men med facit i hand verkar de mest ha kommit på pränt för att man ska lura sina samarbetspartier. I verkligheten visar det sig nämligen vara ljusår mellan ord och handling. I själva verket har man från regeringens sida inte gjort någonting för att genomdriva dessa miljöpolitiska ambitioner till praktisk handling från Vattenfalls sida – ingenting. I stället skyller man ifrån sig.

I de förhör som har gjorts i konstitutionsutskottet – det är för övrigt ganska intressant läsning – är man mycket ordrik, och man skyller framför allt på den omständigheten att Vattenfall bolagiserades av den borgerliga regeringen 1991, underförstått att detta ändå var den borgerliga regeringens fel. Man säger: Vi har ansträngt oss hårt. Vi arbetar hela tiden med styrningsfrågor, och vi har höga energipolitiska ambitioner och så vidare.

Men man har inte gjort någonting. Argumentationen är inte övertygande alls. Visst hade man kunnat göra saker om man väldigt gärna hade velat göra någonting. Det är inte så att ett aktiebolag är ostyrbart, om någon skulle tro det. Men ett aktiebolag styrs på ett annat sätt än ett statligt verk. Det vet alldeles säkert Näringsdepartementets företrädare, men man har struntat i det.

Vad hade man då kunnat göra för att i handling verkligen visa att de energipolitiska ambitionerna och satsningarna är seriösa och att man menar allvar med dem? Man hade exempelvis kunnat införa en liten passus i bolagsordningen – alltså den bolagsordning som egentligen är det yttersta styrdokumentet för Vattenfall – om hur det energipolitiska uppdraget ska utformas och se ut. Men så gjordes icke, tills i går. Då infördes en liten passus. Då ett tu tre kom man ånyo från Näringsdepartementets sida med stolta och vackra ord med förslag på en skrivning

som skulle in i bolagsordningen. I denna skrivning som nu kom in i bolagsordningen står det:

”Vattenfall skall nu inom kraven på affärsmässighet vara det ledande företaget i omställning till en ekologiskt och ekonomiskt uthållig svensk energiförsörjning.”

Känns orden igen? Det borde de göra därför att de är kusligt lika de ord som fanns i regeringens proposition från 1997. Det har alltså tagit Näringsdepartementet nästa åtta år att få in dessa ord. Och så säger näringsministern att man arbetar hårt med det. Men, fru talman, man kan inte arbeta så hårt om man bara lyckas formulera ungefär två ord per år. I själva verket har man väl inte tyckt att detta var så angeläget.

Vad hade man mer kunnat göra? Ja, man hade kunnat överföra Vattenfall till gruppen statliga bolag med särskilt samhällsansvar för att ytterligare understryka vikten och betydelsen av det energipolitiska uppdraget. Men så gjordes inte heller, sannolikt av rent kommersiella skäl. Man behöver de vinster som Vattenfall levererar till staten.

Jag kan säga att ur moderat synvinkel är det som Vattenfall har gjort knappast att kritisera. Det är ett välskött bolag som har haft en utmärkt utveckling och levererat mycket pengar till statskassan. Men det är inte det som saken gäller. Utan vad som gäller är om regeringen ska kunna sätta sig över de beslut som fattas i riksdagen, vilket man har gjort här.

Om riksdagen bestämmer att Vattenfall ska ha ett särskilt uppdrag på regeringens initiativ då är det regeringens – med risk för att uttrycka mig kraftfullt – förbannade skyldighet att se till att detta uppdrag också kommer att få genomslag i Vattenfalls handlande. Och det är det som man inte har gjort.

Vi moderater tycker inte om detta särskilda uppdrag på det energipolitiska området. Vi tror i själva verket att detta är negativt ur företagets synvinkel. Alla som har ägnat sig åt företagsstyrning i teori och praktik vet att dubbla mål, vilket företaget nu har fått, är ytterst olyckligt. Dubbla mål gör nämligen ett bolag helt ostyrbart.

Nu när Näringsdepartementet efter sju års tänkande och vändor äntligen infört denna förändring är väl risken stor att man kommer att få ännu mindre styrelse på bolaget än man någonsin har haft förut.

Statssekreterare Söder sade för övrigt i går på bolagsstämman att skälet till att man införde dessa meningar i bolagsordningen var att man hade höjt sin energipolitiska ambition. Då undrar jag: Från vilken nivå? Det måste vara från nollnivå.

Regeringens argumentation är inte övertygande, och dess handling är än mindre övertygande. Efter en kritisk granskning från Riksrevisionen och tre anmälningar till konstitutionsutskottet har man äntligen skridit till handling. Men det är inte bara för sent. Förtroendet är förbrukat, och hyckleriet är avslöjat. Det är dessutom dubbelfel som man gör. Och som jag påpekade kommer bolaget nu dessutom att bli än mer ostyrbart än någonsin tidigare.

Men man kan säga att det som har inträffat här i någon mening har avslöjat viktiga ting i regeringens handlande, det vill säga hyckleriet.

Riksrevisionen bildades i början av denna mandatperiod, och sedan dess har man granskat en rad olika företeelser i stort och smått. Och gemensamt för dessa är, får jag väl säga, en massiv kritik mot regeringen och dess skötsel av landet och skattebetalarnas pengar. Det är utmärkt att

Riksrevisionen finns, och jag välkomnar dess rapporter. Men samtidigt beklagar jag de partier som bildar regeringsunderlaget och som här har valt att tro mer på sin regering än på utomstående experter och på Riksrevisionen. För mig är detta en kuslig illustration av den osjälvständighet som riksdagen i dag utmärks av. En av våra tre grundlagsstadgade uppgifter, den att övervaka och kritiskt kontrollera och granska regeringen, har dessa tre partier valt att bortse från. Särskilt kritisk kan man kanske vara mot Vänsterpartiet som genom att inte gå på samma linje som de borgerliga partierna i den här frågan inte bara låtit sig grundluras av regeringen, utan dessutom gjort det utan att hojta till. I stället bör man med all kraft kritisera regeringen för handhavandet och för att inte hör-samma beslut som på initiativ av regeringen själv fattas i denna kam-mare.

Fru talman! Med dessa ord vill jag bara sammanfatta mina syn-punkter med att vi moderater tar Riksrevisionens kritik på fullaste allvar.

Jag ställer mig bakom samtliga moderata reservationer i betänkandet, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 3 under punkt 2.

Anf. 2 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! Riksrevisionens granskning av Vattenfall, uppdrag och statens styrning, visar på en rad olika brister i regeringens ägarförvaltning. Vattenfall är statens största helägda bolag. Under förutsättning att staten över huvud taget ska äga aktiebolag borde regeringens styrning av Vattenfall vara ett föredöme, åtminstone för andra statligt ägda bolag.

Riksrevisionens granskningsrapport som är mycket bra, och dessutom styrelsens framställning till riksdagen, visar tvärtom att regeringen är allt annat än en mönsterägare. Revisionen berör särskilt Vattenfalls kraftfulla expansion framför allt i Tyskland och Polen sedan början av 2000-talet. Under den här perioden har Vattenfalls verksamhet i stor utsträckning motiverats av avkastningskrav, för att inte säga det enda kravet. Den utvecklingen har kunnat äga rum i motsats till det uppdrag som statsmak-terna har formulerat där Vattenfall har, ska ha eller borde ha en ledande roll i omställningen av energisystemet och miljöpolitiken i Sverige.

Enligt återkommande riksdagsbeslut 1997 och 2002 är Vattenfalls ak-tiva medverkan av avgörande betydelse för omställningen av energisys-temet. I regeringsförklaringen sade statsminister Göran Persson:

En sammanhållen klimat- och energipolitik utvecklas. Vattenfall ska ta en ledande roll i omställningen till förnybar energi.

Har detta gjorts? Nej. Riksrevisionens granskning visar tvärtom att regeringen låtit det statliga bolaget exploatera föråldrade och mycket smutsiga energikällor.

Sedan år 2000 har Vattenfall expanderat mycket kraftigt genom flera förvärv, bland annat i Tyskland och Polen. Vi minns alla hur Vattenfall började bryta stenkol i Tyskland och den lilla byn Horno som fick tvångsförflyttas.

Driften av stenkolsgruvan innebar att Vattenfall på kuppen fördrev den sorbiska minoriteten, en utsatt folkgrupp i Europa. Det agerandet fick, med rätta, utstå kraftfull kritik inte minst här i riksdagen.

Sent i går kväll hörde jag att Vattenfall nu hotar ännu en by i Tyskland. Människor fördrivs. Stora sår rivs upp i naturen. Statliga Svenska Vattenfall är företaget som tjänar stora pengar på affären.

Riksrevisionen pekar i sin granskning på att Vattenfall har ett alldeles för otydligt uppdrag. Utgångspunkten för granskningen var det energipolitiska beslutet från 1997 där Vattenfall fick ett utökat ansvar att verka för omställningen. Bolaget gavs i början av 2000-talet en mycket framträdande roll i genomförandet av miljö- och energipolitiken. Detta är resultatet. Dessvärre har Vattenfall inte ägnat sig åt den här uppgiften. I stället har bolaget enbart prioriterat den egna affärsmässigheten.

Syftet med ett statligt bolag var ju att styra mot fler mål än bara affärsmässighet. Så har dock inte skett. Regeringen måste därför återkomma till riksdagen med ett klargörande och förtydligande om hur Vattenfalls miljö- och energipolitiska uppdrag egentligen ska se ut. Regeringen har inte på något sätt tagit sitt ansvar och förtydligat uppdraget gentemot Vattenfall. Det är regeringen och ingen annan som bär det fulla ansvaret för att en sådan prioritering av målen genomförs.

I går på Vattenfalls bolagsstämma skedde den största icke-händelsen i svensk politik. Enligt den nya bolagsordningen ska Vattenfall ta ett utökat ansvar men inom ramen för affärsmässighet, vilket innebär: affärerna först och sedan kanske miljön – dubbelmoral! Man säger en sak, men i verkligheten kommer det att betyda någonting helt annat.

Fru talman! I sin granskning av Vattenfall konstaterar Riksrevisionen också att det från ägarförvaltningens sida tillämpas en så kallad formlös styrning av bolaget. Den formlösa styrningen, det vill säga att utbytet av information mellan bolaget och ägarförvaltningen inte dokumenteras i alla delar, har begränsat Riksrevisionens möjlighet att bedöma hur den interna kontrollen av processen varit utformad.

Den formlösa styrningen av Vattenfall ger även regeringen, vilket Riksrevisionen också har framhållit, en relativt stor frihet att utveckla sin tolkning av bolagets uppgift utan att behöva redovisa den för riksdagen eller för allmänheten. Mot detta är vi starkt kritiska.

Att det inte går att fastställa vem som har fattat besluten eller när de fattats anser vi är helt oacceptabelt. I egenskap av företrädare för det statliga ägandet har ju regeringen att verka i enlighet med de beslut som fattas av riksdagen om enskilda bolags verksamhet. Inom ramen för kontrollmakten åligger det riksdagen, det vill säga oss ledamöter, att granska om regeringen har agerat i enlighet med vad vi har beslutat. Förekomsten av en formlös styrning begränsar möjligheten för oss att utkräva ansvar och att göra det jobb vi faktiskt är ålagda att göra.

KU har kritiserat detta så sent som år 2003. Då sade man att det är av stor betydelse att styrningen av de statliga bolagen sker på ett sätt som skapar möjlighet att granska regeringens agerande i efterhand. Detta har inte skett.

Riksrevisionens granskning av Vattenfall visar att konstitutionsutskottets uppmaning och anmaning inte alls har hörsammats av regeringen. Hårtill kan läggas att även Förtroendekommissionen varit, som tidigare redovisats, kritisk mot det otydliga ägaruppdraget till de statliga bolagen.

Fru talman! Riksrevisionen pekar i sin granskning på att Vattenfall har ett alldeles för otydligt uppdrag. Om detta måste regeringen återkomma till riksdagen.

Vattenfalls expansion i Tyskland och Polen har under de senaste åren varit särskilt problematisk. Investeringarna i stenkols- och brunkolsgruvor i Tyskland strider mot riksdagens beslut. Det borde ha underställts ett särskilt ställningstagande från regering och riksdag.

Grundlagen är, tycker jag, tydlig på det här området. Enligt regeringsformen har regeringen endast ett förvaltningsmandat för de statliga bolagen. Det innebär att regeringen ska höra riksdagen vid väsentliga förändringar i inriktning och ekonomi för de statliga bolagen.

Riksrevisionen konstaterar för sin del i sin granskning av Vattenfall att ”beslutet om expansionen i Tyskland handlade om en så väsentlig ändring i bolagets verksamhetsinriktning att den borde ha föranlett ett formellt ställningstagande från ägarförvaltningen. Inför liknande beslutsituationer för statligt helägda bolag bör ägarförvaltningen eller styrelser i dessa bolag verka för ett formellt ställningstagande vid förändrad inriktning.”

Fru talman! Det är så tydliga ord att man egentligen inte skulle behöva prata om detta igen. Men man gjorde ju inte detta trots att det i grunden var en fråga för riksdagen. Investeringar på ca 70 miljarder i Tyskland överensstämmer inte med de miljöpolitiska målen och programmet för energiomställning.

Vattenfall har i uppdrag att leda den svenska energiomställningen, och det gör man med besked – men åt helt fel håll.

En stor del av Vattenfalls verksamhet i Tyskland bedrivs i det börsnoterade dotterbolaget Vattenfall Europe AG med en omsättning på ca 60–70 miljarder kronor. Regeringens och riksdagens möjligheter till insyn och kontroll i utländska dotterbolag är mycket mindre än vad som är fallet i svenska bolag – ja, i själva verket i många fall obefintlig.

Riksrevisionens styrelse kom i sin granskning till slutsatsen att regeringen ska utreda vilken kontroll och insyn staten ska ha i Vattenfalls och andra statliga företags utländska dotterbolag. Det är inte acceptabelt att den svenska riksdagen, det vill säga ägarna, inte har tillräcklig insyn och kontroll över en så stor del av Vattenfalls verksamhet. Det måste ifrågasättas om det är förenligt med riktlinjerna och principerna för den statliga ägarförvaltningen. Det är trots allt, fru talman, ett val hur man organiserar sin verksamhet. Det är inte acceptabelt att folkets valda ombud inte har tillräcklig insyn i verksamheten och inte heller Riksrevisionen, som ju är satt att granska.

Hur försvarar man då Tysklands- och Polensatsningen, de stora stenkols- och brunkolsgruvorna? Ja, man säger: Det är ju lagligt i Tyskland.

Ja, det är lagligt i Tyskland. Men är det moraliskt försvarbart? Nej, självklart inte.

Strider det mot de beslut som vi har fattat här i riksdagen om vilken väg vi ska gå och om vilken roll Vattenfall ska spela? Ja, det strider mot de besluten.

Min slutsats är att man inte gör som riksdagen säger och att man agerar omoraliskt.

I går i en annons stod det: Vattenfall – två hål i väggen och ett hål i marken. Det är kanske ganska signifikativt.

Regeringen har till sist, med kniven på strupen, ändrat en smula i bodelagsordningen. På en direkt fråga i går på stämman hette det att detta inte alls kommer att hindra fler kolkraftssatsningar i Europa.

Ska Elsamaffären avbrytas? Nej, absolut inte. Elsamaffären går vidare som planerat. Det kommer alltså inte att innebära någonting. Är det en lönsam satsning på en miljövänlig energikälla gör man den, vilket man även kan göra i dag – alltså ingen skillnad.

Man borde, fru talman, ha återkommit till riksdagen med de här stora besluten. Det gällde så mycket pengar. Det gällde en helt annan inriktning än vad riksdagen har beslutat för Vattenfall, vilket innebär att man borde ha kommit hit.

Den formlösa styrningen döljer viktiga beslut. Vem ska ställas till svars? Vad är beslutat? Det är allvarliga frågor som Riksrevisionen har haft anledning att ta upp i sin rapport. Jag har också talat om att KU tidigare har tittat på den formlösa styrningen till exempel och kritiserat regeringen för att den inte förändrar sin styrning av Vattenfall.

Jag tycker att det är väldigt synd. Ett bra bolag som Vattenfall har en klar roll att spela. Däremot har man inte en ägarförvaltning som tar sitt uppdrag på allvar. Det här är den socialdemokratiska regeringens flaggskepp när det gäller att förverkliga de miljöambitioner man har. Det tycks vara att bryta mer stenkol och brunkol i Tyskland och att smutsa ned ännu mer av vår luft.

Självklart står jag bakom de reservationer som vi har i detta betänkande, men jag yrkar bifall särskilt till reservation 3.

I detta anförande instämde Gunnar Andrén och Yvonne Ångström (båda fp).

Anf. 3 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! Svenska staten är en av Sveriges största företagsägare. Över 200 000 personer är anställda av svenska statens bolag och de omsätter över 300 miljarder kronor.

Det är under all kritik att Sveriges riksdag, folkets kontrollanter, inte har särskilt god insyn i detta statliga företagande. Vi kristdemokrater anser att det är tveksamt om staten över huvud taget ska äga aktiebolag som inte utgör naturliga monopol. Om man nu gör det måste styrningen av sådana bolag vara ett föredöme till dess att ägandet har avvecklats.

Fru talman! Inte minst Riksrevisionens granskning av Vattenfall AB visar på en rad olika brister i regeringens förvaltning. Det visar sig att Vattenfall är statens största helägda bolag. Vattenfall AB är ett viktigt instrument inom energipolitiken. Trots det har Sveriges riksdag mycket litet eller inget inflytande över hur Vattenfall AB agerar.

Vattenfall AB har under de senaste åren varit en aggressiv investerare i elproduktionen på den europeiska kontinenten. Såvitt jag kan se finns det inget stöd hos ägaren – det svenska folket – för den strategin.

Samtidigt som Vattenfall AB använder de vinster som man drar in på svenska elkonsumenter till att köpa produktion på kontinenten underlåter man att investera i det svenska elnätets säkerhet. När det statliga Vattenfall agerar på det här sättet finns det ingen anledning för Vattenfalls privatägda konkurrenter att ta större samhällsansvar än vad Vattenfall gör.

Vattenfalls investeringar i tysk kolkraft borde ha underställts Sveriges riksdag, vilket har klargjorts av konstitutionsutskottet.

Inte ens riksdagsmajoriteten borde kunna vara nöjd med vad Vattenfall har åstadkommit. Vattenfall ska enligt majoriteten spela en viktig roll i omställningen av det svenska energisystemet till ett miljövänligt, långsiktigt hållbart system. I stället expanderar man på kolmarknaden i Tyskland.

Vad tycker till exempel stödpartiet Miljöpartiet om detta agerande? Man kan rimligen inte vara nöjd. Är det verkligen mer kolkraft som svenska folket, som ju är helägare i Vattenfall AB, ska investera i?

Fru talman! Riksrevisionens granskning visar att den ”formlösa” styrning som regeringen utövar i styrningen av Vattenfall AB har misslyckats. Det har lett till att det i efterhand inte har gått att kontrollera beredningsprocessen mellan bolaget och ägaren. Eftersom ägaransvaret sköts av Näringsdepartementet vilar ansvaret på näringsministern.

Farhågan att den formlösa ägarförvaltningen skulle leda till otidlighet och okontrollerad styrning av Vattenfall har dessvärre helt och hållet besannats. Kristdemokraterna anser därför att regeringen måste återkomma till riksdagen med förslag på hur ägarstyrningen kan förbättras så att transparens uppnås och att statens bolag i framtiden styrs utifrån motivet till ägandet samt till de mål, ekonomiska och samhällsnyttiga, som har satts upp för Vattenfall.

Inte bara styrningen av Vattenfall måste kritiseras. Sveriges riksdag har inte ens en vettig insyn. En stor del av Vattenfalls verksamhet i Tyskland bedrivs av det börsnoterade Vattenfall Europe AG som omsätter mellan 60 och 70 miljarder kronor. Riksdagens möjlighet att ha insyn i detta utländska dotterbolag är mycket mindre än vad som är fallet med svenska bolag.

Riksrevisionen har i sin granskning kommit fram till att regeringen måste utreda vilken kontroll och insyn som riksdagen ska ha i Vattenfalls och andra statliga företags utländska dotterbolag. Det är inte acceptabelt att, som nu, den svenska riksdagen – ägaren – inte har någon insyn i och kontroll över en så stor del av Vattenfalls verksamhet. Det måste ifrågasättas om det är förenligt med riktlinjer och principer för statliga ägarförvaltningar.

Fru talman! Till sist: Jag står självfallet bakom alla kristdemokratiska reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 4 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Utskottet har behandlat en skrivelse från Riksrevisionens styrelse efter att revisionen har lämnat en granskningsrapport om Vattenfall. Skrivelsen från revisionens styrelse tar upp allvarlig kritik på ett flertal områden. Det är det som utskottet har att behandla och som jag kommer att uppehålla mig vid. Det handlar alltså om statens styrning eller snarare brister i dess styrning. Riksrevisionens styrelse har också lämnat förslag på åtgärder inom de områden som det finns anmärkningar på.

Riksrevisionen har i rapporten visat på brister i regeringens sätt att styra ett statligt ägt bolag, en styrning där man kanske skulle ha förväntat sig att staten skulle gå före med gott exempel, men så icke.

Uppdraget till Vattenfall är otydligt. Vattenfall ska vara och ta en ledande roll i omställningen till förnybar energi. Otydligheten har gett utrymme för olika tolkningar, och inget initiativ har heller tagits för att precisera detta tidigare, även om klockan nu uppenbarligen är fem i tolv. Detta är anmärkningsvärt eftersom riksdagen har beslutat att Vattenfall ska ha den ledande rollen i omställningen. Det är också detta som Centerpartiet tidigare har ställt sig bakom.

Riksrevisionen fortsätter att kritisera regeringens ägarstyrning av de statliga bolagen, en kritik som även KU tidigare har framfört. Framför allt efterfrågar man en styrning som i efterhand går att granska och värdera.

En styrning utan dokumentation ger ju regeringen mycket stor frihet att utveckla sin tolkning av ett bolags uppgift utan att behöva redovisa den för riksdagen eller allmänheten, och det är mycket anmärkningsvärt. Hur ska riksdagen som granskare av makten kunna avgöra om regeringen har agerat i enlighet med vad riksdagen har beslutat?

Nej, riksdagen kan inte utöva någon granskning vilket gör att regeringen faktiskt struntar i riksdagens beslut och också i allmänhetens intresse och rätt till insyn. Det är mycket allvarligt.

Ytterligare: Styrelsen har pekat på att regeringen måste ta sig an uppdraget om vilken insyn den svenska staten bör ha i Vattenfalls och i andra statliga företags utländska dotterbolag och hur man kan redovisa det till riksdagen. Som det är nu har inte Riksrevisionen eller andra svenska kontrollorgan möjlighet till insyn och kontroll, och det är desamma som tidigare: bristen på möjlighet att utöva en granskning som riksdagen är satt att sköta.

Fru talman! Riksrevisionen betonar vikten av allmänhetens rätt till information och dessutom att den årliga rapporten till riksdagen som de statliga bolagen lämnar ska kunna ställa stora krav på också Vattenfalls externa redovisning.

Den rapport som Riksrevisionens styrelse har lämnat är starkt kritisk, och den ställer ett antal frågor som kräver sina svar och förändringar.

Centerpartiet har tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna föreslagit ett antal åtgärder som är i stort sett desamma som i Riksrevisionens styrelses förslag. Dessa åtgärder framgår av de reservationer som finns i betänkandet.

Jag ställer mig naturligtvis bakom dessa reservationer, men yrkar bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 5 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s):

Fru talman! I går hade jag tillfälle att vara med på en väldigt trevlig övning tillsammans med några av er som sitter här i kammaren, nämligen Vattenfalls bolagsstämma som var en väldigt trevlig tillställning. Jag blev dock lite förvånad när jag senare på kvällen såg rapporteringen i medierna. Man fokuserade på problemen i stället för på det positiva.

Jag vill ändå lyfta fram det som egentligen redan har sagts: Vattenfall är ett bra företag. Det tycker till och med Anne-Marie Pålsson. Det är ett bra företag som förmodligen sköts väldigt bra och som ger en väldigt bra avkastning. Det gav 5,6 miljarder till statskassan 2004 som nu kommer in på statens konto i slutet av den här månaden. Det är inte fy skam! Vattenfall är ett stort företag som också sysselsätter väldigt många människor

här hemma i Sverige men också utomlands. Jag tycker att vi ska vara stolta över Vattenfall!

Men här har borgarna fortsatt korståget mot de statliga företagen – speciellt korståget mot Vattenfall. Jag har ju mina aningar om varför det är på det sättet.

Jag vill ändå säga att jag tycker att det är bra att vi har många fina statliga företag, och Vattenfall tycker jag är ett praktexemplar i fråga om professionellt skötta företag. Dessutom kan vi få pengar till viktiga välfärdssatsningar: skolan, vården och omsorgen. Även kommunerna får en del av det Vattenfall producerar, och det tycker jag är väldigt bra.

Nu var inte det enda jag skulle prata om Vattenfalls bolagsstämma, utan jag vill naturligtvis kommentera det betänkande som näringsutskottet har tagit fram här, Riksrevisionens styrelses framställning och hur utskottet har behandlat de olika frågorna. Jag vill i korthet bara gå igenom de olika punkterna här.

Vattenfalls miljö- och energipolitiska uppdrag har man sagt har uppfattats olika från ägaren och från bolagets ledning. De beslut som är fattade i Sveriges riksdag 1997 och bekräftade 2002 skulle vara diffusa på något sätt. Det är väl faktiskt så att vare sig riksdagen eller regeringen kan i detalj säga vad ett statligt företag ska göra. Det gäller också Vattenfall.

Regeringen har som sagt det så kallade förvaltningsmandatet. Där har vi lagstiftning som styr, nämligen aktiebolagslagen. Den säger vilka regler och styrningsinstrument som ägaren har. Riksdagen kan inte detaljstyra, regeringen kan inte detaljstyra, och det är viktigt att lämna utrymme för bolagsledningen att fatta beslut inom de förvisso vidare ramar som riksdagen och regeringen anger. Men utgångspunkten är faktiskt den, fru talman, att de beslut som fattas i bolaget ska gagna ägaren och uppfylla det som finns i bolagsordningen. Dessutom ska det skapa mervärde, och i det här fallet är väl alla överens om att mervärde har skapats för ägaren.

Efter en överenskommelse mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, delvis möjligen efter kritik, har bolagsordningen förtydligats, och dessutom har ägaren vid bolagsstämman i går lagt fram en ganska klar och tydlig motivering till varför man vill ändra i bolagsordningen. Om jag inte minns fel tyckte bolagsledningen att det här var en ganska skarp och så att säga hårt hållen motivering. Om jag förstod saken rätt skulle styrelsen genast efter bolagsstämman sätta sig ned med denna ändrade bolagsordning och denna motivering eller instruktion och lämna uppdrag till bolagets operativa ledning att ta fram underlag för att redan till nästa styrelsemöte med Vattenfall gå igenom hur man ska uppfylla de krav som nu regeringen har ställt på Vattenfall.

Jag tycker att det är en ganska bra ordning. Jag anser för min del att Riksrevisionens påpekande just på den punkten verkligen har tillgodosetts. Jag vet inte om ni som företräder de borgerliga partierna inte har förstått innebörden i förändringen i bolagsordningen och den motivation som regeringen överlämnade vid bolagsstämman.

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Eva Flyborg men också till Anne-Marie Pålsson om man inte tycker att den här kompletteringen och förtydligandet av bolagsordningen räcker som instruktion till Vattenfall. Eller menar Eva Flyborg och Anne-Marie Pålsson att riksdagen och

regeringen skulle gå längre i precisering, kanske ange detaljer för hur bolaget ska agera? Strider inte det mot svensk aktiebolagslagstiftning? Skapar inte det oklarhet om vem som egentligen har ansvaret? Och hur ska det här ansvaret i så fall utkrävas? Jag skulle gärna vilja ha svar på de frågorna.

Om man tittar i den moderata reservationen blir man lite förvånad. Här kör man slalom mellan olika synsätt. Å ena sidan vill Anne-Marie Pålsson ge Vattenfall *carte blanche*: Kör så det ryker – huvudsaken är att det går bra och att vinsten blir stor! Man ger inga instruktioner och tar ingen hänsyn till miljön. Det finns inte ett spår av detta. Anne-Marie Pålsson anser att om man tar hänsyn till miljön och ekologisk uthållighet i energiproduktionen, ja, då tjänar man inga pengar – då förlorar man. Då måste man förändra bolaget till att återgå till exempelvis statligt affärsverk där man inte har sådana restriktioner. Frågan är vad EU skulle säga om en sådan sak. Jag har i alla fall den uppfattningen att miljöhänsyn har allt större betydelse för företagen i dag. Miljöhänsyn gynnar en positiv image för företaget, och det skapar också utrymme att tjäna pengar. Men det tycks ha gått Anne-Marie Pålsson förbi.

När det gäller den så kallade ägarstyrningen har Riksrevisionen påtalat att det är otillfredsställande med den formlösa styrningen. Jag hade aldrig hört talas om formlös styrning innan jag såg Riksrevisionens rapport, men det är väl kanske ett bra sätt att beskriva det, då. Man menar att kontakterna mellan bolaget och regeringen inte har dokumenterats på ett riktigt sätt, och därför kan man inte följa viktiga beslut och så. Man efterlyser också bättre rutiner.

Utskottet har då menat att det inte är tid att kommentera detta just nu, därför att regeringen har ju faktiskt inte för sin del haft tillfälle att redogöra för hur man ser på saken. Vi tycker också för den delen att man ska få återkomma och redovisa hur man har hanterat den här frågan och om det eventuellt finns anledning att ändra på rutinerna.

Insynen i de utländska bolagen, dotterbolagen, har också tagits upp och kritiserats vådligt, men det de borgerliga företrädarna går förbi är att svenska staten och Vattenfallkoncernen, moderbolaget, har full möjlighet att ta fram alla de upplysningar som Riksrevisionen vill ha. Det här är ju bara ett sätt att försöka svartmåla den här funktionen. Riksrevisionen, regeringen och Vattenfall kan tillsammans ta fram precis det underlag som behövs för att få en fullständig granskning och insyn i företagen.

Slutligen går jag till frågan om förändringar i de statliga bolagens verksamhet. I den motion som Åsa Torstensson åberopade här, den gemensamma motionen från Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern, har föreslagits att regeringen skulle inhämta riksdagens godkännande innan väsentliga förändringar i verksamhetsinriktningen vidtas för statligt ägda bolag. Jag för min del uppfattar den inställning som redovisas i motionen som väldigt inkonsekvent. Jag tror att den har som enda syfte att skapa svårigheter för staten att äga och driva företag, förmodligen i syfte att få till stånd ett privatiseringsbeslut. Men då vill jag ändå för att det ska vara tydligt lyfta fram – det finns också redovisat i betänkandet, fru talman – *vem* det var som fattade beslutet.

Nu sade Anne-Marie Pålsson att det var en borgerlig regering och en borgerlig majoritet i riksdagen som fattade beslut om bolagisering, men så var det egentligen inte. Initiativet togs dessbättre – eller dessvärre, det

får ni välja själva, jag föredrar att säga dessbättre – av en socialdemokratisk regering och en socialdemokratisk majoritet i riksdagen.

Däremot beslutade en borgerlig regering och en borgerlig majoritet i Sveriges riksdag om instruktionerna för hur man skulle förfara när man skulle ange vad bolaget skulle syssla med. Där sägs att man inte behöver gå till riksdagen för att vidta förvaltningsåtgärder och ändra bolagets inriktning.

Vattenfall ska få sköta sig precis som vilket annat företag och ha friheten att skapa och bedriva en verksamhet som uppfyller det syfte som man har bestämt i bolagsordning och på annat sätt. Här frånträder den borgerliga majoriteten sina egna tidigare ställningstaganden.

Vad är egentligen syftet med att göra så? Jag tror att jag vet svaret, men jag skulle gärna vilja höra kommentarer från er på den borgerliga kanten.

All den argumentation som ni för fram i era reservationer och här från talarstolen visar att ni inte vill vara med och ta ansvar för energipolitiken och miljön. Det enda spår som ni egentligen följer och har följt när det gäller statliga bolag är att det inte ska få finnas statligt företagande.

Möjligen har Centerpartiet en något annorlunda uppfattning om Vattenfall. Det skulle vara trevligt att höra om Centern har avvikit från uppfattningen att Vattenfall ska vara ett statligt helägt företag.

Vi socialdemokrater vill att vi ska kunna äga och driva företag i statlig regi. Det finns olika syften med våra bolag. Som jag ofta brukar framhålla i debatten om det statliga företagandet ska vi kunna använda dem för att skapa jobb och resurser som vi kan fördela över hela landet, och vi ska kunna tjäna pengar på dem.

De pengarna behövs för att finansiera välfärd, skola, vård och omsorg. Vi kan också bidra till att landsting och kommuner får del i detta. Men tyvärr måste jag än en gång konstatera att med er tilltagande dogmatiska inställning till statligt företagande fungerar inte det.

Ni ser inte möjligheterna. Ni ser bara ett, och det är: Privatisering av de statliga företagen. Att vi ska kunna ha gemensamt ägda professionellt drivna företag inser ni inte. Antingen förstår ni det inte, eller så vill ni dessvärre inte inse det.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och givetvis avslag på samtliga reservationer.

Anf. 6 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Vår kritik gäller inte Vattenfall och Vattenfalls ledning. Vår kritik gäller regeringen och regeringens hyckleri. Frågan är om något politikområde innehåller så mycket inslag av hyckleri som just energipolitiken.

Man säger: Avveckla kärnkraften. Samtidigt bygger man ut kapacitet hos de kärnkraftverk som finns kvar och avvecklar Barsebäck. Man säger: Nej till ny kärnkraft. Samtidigt ska man bygga kabel till Finland för att ta in kärnkraftsel från nya företag där. Det är hyckleri.

Man säger: Vattenfall ska gå före i energiomställningen. Det ska ges ett särskilt uppdrag. I själva verket gör man ingenting alls. Man säger ett och gör någonting helt annat. Det är vad vår kritik gäller.

Det här är viktigt. Det är viktigt för allmänheten och väljarna att veta att den regering de röstar på också kan leva upp till de löften den ger och

till vad den säger och att man inte bara pratar vackert vid de välsmakande middagarna.

Vi i Moderaterna säger nej till att ge Vattenfall ett särskilt miljöpolitiskt uppdrag. Vi gör det på mycket goda grunder. Vi gör det inte för att vi tycker att energi- och miljöfrågor är oviktiga. Vi gör det för att det av två skäl är ineffektivt och felaktigt att ge Vattenfall ett särskilt uppdrag.

För det första skulle det ge ett bolag konkurrensnackdelar i förhållande till andra bolag som verkar på samma marknad. Det skulle skada Vattenfall. För det andra gör multipla mål, K G Abramsson, bolag ostyrbara, som jag sade tidigare.

Är man angelägen om att bolag ska utvecklas i den riktning man önskar ska man inte införa dubbla mål. Då får man hålla sig till att styra bolag precis på det sättet som aktiebolagslagen medger.

Anf. 7 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Anne-Marie Pålsson väldigt mycket upprepar sådant som inte är riktigt sjyst och riktigt sant. Först och främst anser vi att det inte är en konkurrensnackdel att ta miljöhänsyn och ekologiska hänsyn.

Vi talar alltmer om att företag ska tjäna pengar på att vara nummer ett, som Vattenfall vill vara, när det gäller miljön. Det har inte Moderaterna förstått. Det är den råa kapitalismen som gäller. Man ska tjäna massvis med pengar och inte ta hänsyn till att man till exempel skulle kunna förstöra miljön och träda andra viktiga intressen förnär.

Det är fel när Anne-Marie Pålsson säger att ägaren och så småningom Vattenfall inte har gjort någonting. Vad har Vattenfall gjort efter det energipolitiska beslutet år 1997? Det har investerat mer än 500 miljoner kronor i forskning om förnybara energikällor och miljö och har investerat 5 ½ miljarder på förnybar energi. Det är i Anne-Marie Pålssons värld noll och intet värt.

Jag tycker att Anne-Marie Pålsson ska svara på frågan: Är det fel av ett företag – oavsett om det är statligt eller privat – att vara föregångare när det gäller att satsa på miljö? Eller anser Anne-Marie Pålsson att det är en uppenbar konkurrensnackdel?

Anf. 8 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Visst är det viktigt med miljöhänsyn. Men, fru talman, det ska gälla alla företag som är verksamma på marknaden. Det är därför vi motsätter oss att man ska ge *ett* företag ett uppdrag. Det ska gälla lika.

Vill vi värna miljön får vi använda oss av lagstiftningen i Sverige och i Europa. Då kommer man åt problemen. Men att utsätta ett företag för restriktioner som ingen annan har är bara att bakbinda företaget och ge det extra svårigheter att verka. Det vill vi inte utsätta detta företag för. Vi tycker dessutom att det är ett dåligt sätt att utnyttja ett företag som varit mycket lönsamt och bra.

Fru talman! Det som K G Abramsson slingrar sig så kopiöst inför, i likhet med ministrar som utfrågas av konstitutionsutskottet, är: Varför har man inget gjort? Man har haft sju år på sig, men man har inte gjort någonting.

Man säger att man har gjort mycket. Men det har man gjort först med kniven på strupen, först efter Riksrevisionens granskning och först efter

utfrågningen av konstitutionsutskottet. Först då kommer man med det lilla tillägget i bolagsordningen.

Varför har man inte gjort detta tidigare? Alla som kan aktiebolagslagen – och jag utgår från att K G Abramsson kan den, eftersom han har refererat till detta – vet att bolag styrs dels genom vinstkravet, dels genom bolagsordningen, dels genom stämman och beslut fattade av styrelsen.

Varför utnyttjar man inte dessa instrument? Det är vad frågan gäller.

Anf. 9 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att förstå. Kan inte Anne-Marie Pålsson i varje fall ta till sig fakta? Riksrevisionen fanns inte år 1997. Riksrevisionen tillkom för två och ett halvt år sedan. Innan dess har ändå ägaren sett till att Vattenfall har gjort stora insatser på miljöområdet. Det var riktlinjerna i riksdagsbeslutet år 1997, och det bekräftades också år 2002. Anne-Marie Pålsson bortser från det, och man ska hålla sig till fakta.

Med den komplettering som nu har gjorts i bolagsordningen och med den motivering som också finns intagen i protokollet från bolagsstämman kommer det att bli ett bättre underlag för Vattenfall att gå vidare och satsa på miljön.

Det är klart att andra företag som agerar på el- och energimarknaden kommer att behöva ta efter eftersom de kommer att bli förlorare om de struntar i miljöhänsynen. Det är så det fungerar, och det är förmodligen en mekanism till följd av hur marknaden fungerar. Var och varannan talar om att det är viktigt att ta miljöhänsyn, och det vore fel om inte vi skulle anamma detta genom att ge Vattenfall tydligare instruktioner.

Anf. 10 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Riksrevisionen är vår bästa vän. Riksrevisionen är vår bästa vän. Riksrevisionen är vår bästa vän. Så borde näringsministern men även K G Abramsson säga varje morgon när de vaknar. De granskningar som produceras är nämligen guldgruvor för dem som ska förvalta och utveckla något av det statliga ägande som vi har. Men det gör man inte. Man tar granskningarna och säger: Äsch – det är inget att ha! Vi behöver inte bry oss om de slutsatser som man har kommit fram till om formlös styrning, ägaruppdrag, förtydliganden och annat. Så säger man. Men, K G Abramsson, det borde ni faktiskt göra.

Regeringen skulle ha återkommit till riksdagen. Men man gjorde inte det. Man gjorde inte det i den budgetproposition som man skulle ha gjort det i. Det förtjänar man klander för.

Regeringen har inte heller fått lov att uttala sig, sade K G Abramsson om granskningen. Jag vill återkomma till det. Men då får du läsa den rapport som jag visar här! Där har statssekreterare Claes Åhnstrand till och med bifogat det uttalande som han gjorde skriftligen till Riksrevisionen. Det är på tre sidor. Det är bra att kunna läsa Riksrevisionens rapporter. På s. 76 står det: "Enligt min uppfattning har riksdagen inte beslutat att Vattenfall ska vara ett redskap för att uppnå svenska energi- och miljömål."

Det är ett intressant citat, tycker jag. K G Abramsson säger så mycket. Bland annat säger han att Riksrevisionen har fått tillgång till allting och att man visst kan få fram allting. Men det har man inte fått. Man kan

fråga efter saker, men då måste man fråga efter saker som man inte vet. Och det går inte att göra. Man har inte full tillgång till detta och inte den öppenhet som finns i alla andra revisionsfall där man reviderar statens verksamhet. Man måste fråga om saker som man inte känner till, och det är faktiskt omöjligt, K G Abramsson. Man kan inte säga att Riksrevisionen eller vi ledamöter har tillgång till allting.

Anf. 11 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag nämnde det i mitt anförande, men jag har stor respekt för revisorer och för Riksrevisionen. Jag skulle verkligen aldrig negligera det som de säger och föreslår. Men jag tycker att Eva Flyborg har gjort politik av Riksrevisionens arbete och utnyttjar den för egna politiska syften, och det tycker jag verkligen inte är bra.

Eva Flyborg säger att regeringen har yttrat sig över granskningsrapporten. Det har regeringen inte alls gjort. Det är ju först efter det att styrelsen har fattat beslut om en framställning till riksdagen som regeringen ska yttra sig, och det yttrandet finns inte. Man ska hålla sig till den gällande ordningen. Regeringen har sagt att man ska återkomma och kommentera detta. Det gäller bland annat den formlösa styrningen. Då får vi tillfälle att diskutera om det har varit något fel eller hur man ska åtgärda detta.

Eva Flyborg tar också upp omöjligheten att skaffa information om de utländska bolagen. Först och främst måste vi hålla oss till den lagstiftning som gäller i respektive land; det är grundläggande. Jag tror också att man är så pass smart på Riksrevisionen att man kan ställa de frågor som behövs för att få ut det underlag som man behöver för att fullfölja granskningen i de utländska bolagen. Det där är bara ett sätt att försöka komma undan det faktum att vi har de här möjligheterna. Det tycker jag att Eva Flyborg, som sitter i Riksrevisionens styrelse, borde inse.

Anf. 12 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! En revision granskar det som finns. Man kan inte revidera det som man inte har tillgång till. Det är ett mycket enkelt axiom i revisionssammanhang.

Det sade också riksrevisor Kjell Larsson när han var på besök hos oss i näringsutskottet och vi frågade om detta. Det var precis hans mening att det inte går att revidera någonting som man inte har. Det är omöjligt för en riksrevision att gissa sig till att det kanske kan finnas en oegentlighet någonstans. Man kan inte säga: Låt oss fråga om någonting vi inte vet och se om det finns någonting där! Det går inte att resonera på det sättet. Jag kan visa upp det som Claes Åhnstrand har skrivit igen. Här på s. 75, 76 och 77 finns en reflexion från statssekreterare Claes Åhnstrand över denna rapport.

Dessutom skulle regeringen ha återkommit i samband med budgetpropositionen, vilket man inte gjorde. Man är ålagd att återkomma, men man gjorde det inte. Det är fakta.

Jag har två frågor.

Tycker verkligen K G Abramsson att vinstmaximering går före allt annat? Den enda argumentering som jag hör för Vattenfalls härjande i Tyskland och Polen är att man levererar in så fantastiskt mycket pengar till statskassan. Det är ett råkapitalistiskt uttalande som jag inte hade trott

att K G Abramsson skulle ta i sin mun. Men han fortsätter att tala om detta med en dæres envishet här i kammaren.

Det faktum att regeringen tillämpar en formlös styrning och konstruktionen av dotterbolagen i Tyskland gör att insynen i Vattenfall och dess verksamhet är starkt begränsad. Det här gör att den demokratiska processen begränsas eller helt åsidosätts. Vi vet ju inte vad som händer i de tyska dotterbolagen. Är detta acceptabelt i ett demokratiskt land? Kan K G Abramsson ställa sig bakom att detta åtminstone borde förändras så att vi får en bättre insyn i sakernas tillstånd?

Anf. 13 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller riksrevisor Kjell Larssons redovisning i utskottet så kommer jag mycket väl ihåg det svar som han lämnade på den frågan. Vi har tillgång till allt det material vi behöver när vi frågar, sade han. Kan inte Riksrevisionen fullgöra sitt uppdrag på grund av en sådan möjlighet så måste man ifrågasätta hur man jobbar där. Jag har respekt för att Riksrevisionen klarar av det här jobbet. Jag tror att Eva Flyborg överdriver frågan om insynen i de utländska bolagen.

När det handlar om vinstmaximering så agerar Vattenfall på tysk och polsk marknad med den lagstiftning som finns i respektive land. Jag tror att Vattenfall kan bidra till att skapa bättre miljö med sin verksamhet i Tyskland. Frågan är: Vilka alternativ har tyskarna? Den frågan har ställts, men ingen vill svara på den. De har sitt brunkol. I går på stämman kunde vi se av den redovisning som förmodligen är vetenskapligt underbyggd att vi kommer att få utnyttja ännu mer fossila bränslen för att klara av energiförbrukningen de närmaste 20–40 åren. Det vore som sagt bra om Folkpartiet hade redovisat vilka alternativ som finns för tyskarna och polackerna i stället för att hela tiden kritisera staten och Vattenfall för det goda som de gör.

Anf. 14 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte precis något speciellt dramatiskt korståg mot Vattenfall, K G Abramsson. Jag tycker snarare att det handlar om att K G Abramsson försöker lägga ut lite dimridåer.

Däremot skulle jag vilja ha med mig honom på ett korståg mot de brister som finns i statens styrning av statliga bolag om dessa uppenbarligen undantar riksdagen från möjligheter att utöva sin granskningsmakt, precis som det står i grundlagen. Det skulle jag vilja ha med mig K G Abramsson på.

Min frågeställning blir: Är inte K G Abramsson orolig över att riksdagen undantas sin möjlighet att utöva kontroll över den maktutövning som regeringen har? Därmed undantar man ju också allmänhetens möjligheter till insyn. Är inte detta något som K G Abramsson över huvud taget funderar på?

Anf. 15 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Åsa Torstensson vantolkar nog vad regeringen och vi socialdemokrater vill när det gäller de statliga företagen. Vi har aldrig sagt att man ska lägga locket på. Transparens är ett nyckelord när det gäller verksamhet i statliga företag. Det är väldigt viktigt att vi har insyn och

kan styra. Man gör detta på grund av svensk lag, och lag stiftar vi i den här kammaren.

Om lagen inte är bra måste Åsa Torstensson ta upp den frågan i stället. Vi har fel i aktiebolagslagstiftningen och vi har fel andra lagstiftningar om de statliga bolagen kan agera så oerhört ansvarslost och med locket på för jämnar. Jag tycker inte att man gör det. Jag tycker att staten är ett föredöme när det gäller öppenhet och insyn i den statliga verksamheten.

Sedan kan det förmodligen diskuteras om vi kan hitta instrument för att styra de statliga företagen bättre. Men då krävs det, vad jag förstår, en förändring i den lagstiftning vi har i dag. Är Åsa Torstensson då beredd att förorda en sådan förändrad lagstiftning? I mitt anförande ställde jag en fråga, Åsa Torstensson. Vilken är Centerns inställning till Vattenfall och Vattenfalls verksamhet? Är ni i maktpakten överens om att Vattenfall ska säljas av? Den frågan skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 16 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Makten ser vi fram emot. Återigen försöker K G Abramsson lägga ut lite dimridåer i diskussionen om Vattenfall.

K G Abramsson är riksdagsledamot och ansvarig för majoritetskonstellationen i riksdagen vad gäller svar på revisionens och revisionsstyrelsens anmärkningar. Konstitutionsutskottet har också framfört kritik mot att man i efterhand inte kan granska eller värdera styrningen av statliga bolag och i det här sammanhanget Vattenfall. Oroar inte det K G Abramsson? Det här handlar inte om att man måste ändra en lagstiftning.

När man har en så kallad formlös styrning, som också K G Abramsson var inne på, där det inte krävs dokumentation undansätter man mycket medvetet riksdagens möjligheter att enligt grundlagen utöva den granskning som vi är satta att göra. Och därmed fråntar man även allmänheten, det vill säga de som äger statliga företag och Vattenfall, möjlighet till insyn. Det är demokratiskt väldigt avgörande.

Sedan för jag gärna en diskussion om Vattenfall. Vi har haft diskussioner om statliga företag tidigare. Centerpartiet är ju med i underlaget för den kritik som riktats mot Vattenfall och energiomställningen. Jag tycker att man ska ha en viss självkritik, och det borde även K G Abramsson utöva. Styrningen till en aktiv miljöomställning är tolkningsbar och oprecis enligt revisionen. Krävs det då inte ett förtydligande? Borde inte K G Abramsson ta till sig detta och inte bara markera att allt är av godo?

Anf. 17 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste tyvärr konstatera att jag inte fick något svar på hur Centern ser på maktpaktens inställning till att sälja ut Vattenfall.

När det gäller de andra invändningarna som Åsa Torstensson gör om styrningen vill jag fråga: Är inte Åsa Torstensson nöjd med hur man har hanterat frågan om att ge tydligare signaler om hur man ska delta i omställningsarbetet genom ändringen i bolagsordningen och genom den ganska tydliga och omfattande motivering som Vattenfalls styrelse till och med har fått intagen i bolagsstämmoprotokollet?

Jag tycker att vi har tagit fasta på att det finns utrymme för att förbättra styrningen. När det gäller den formlösa styrning som Åsa Torstensson och andra har tagit upp ska ju regeringen återkomma. Vi får säkert tillfälle att diskutera detta.

Jag tycker att lite av det som sägs antyder att vi inte klarar av detta med den lagstiftning som vi har i dag och att Åsa Torstensson och andra förordar en annan tingens ordning. Då är det dessvärre så att detta även kommer att gälla de privata företagen. Frågan är om Centern, och framför allt Moderaterna, gillar att man sätter fingret i ögat på bolagsledningarna i privata företag. Den frågan kanske vi kan få svar på vid något senare tillfälle.

Anf. 18 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa två frågor till K G Abramsson.

Vattenfalls investeringar i tysk kolkraft borde ha underställts Sveriges riksdag. Det har klargjorts av konstitutionsutskottet. Vad tycker K G Abramsson?

Enligt Socialdemokraterna ska Vattenfall spela en viktig roll i omställningen av det svenska energisystemet till ett miljövänligt och långsiktigt hållbart system. I stället expanderar man på kolmarknaden i Tyskland. Är det rimligt, K G Abramsson?

Anf. 19 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Det är de borgerliga partierna som har gett instruktioner till regeringen om hur man ska förfara när det gäller förändringar i de statliga bolagens verksamhet. Jag har åberopat det i mitt inledningsanförande. Det är inte alls nödvändigt att gå tillbaka till riksdagen. Man har beskrivit det ganska ordentligt.

Mikael Oscarsson måste först fråga sig själv om man på hösten 1991 var med och tog ställning till något som inte var bra eller om det kanske borde gälla. Handlar det bara om att kasta sig över staten, den socialdemokratiska regeringen och Vattenfall? Är det för nöjet att få göra det som man ställer sådana här frågor?

Den andra frågan handlade om att man expanderar på kolmarknaden. Vattenfall har en bolagsordning och en instruktion. Vattenfall har inte förbjudits att expandera utan snarare tillhållits att vara ett framgångsrikt energiföretag i Europa. Då finns det inga möjligheter att expandera och producera energi i Tyskland annat än med de naturtillgångar som finns där. Den tyska staten och delstatsparlamentet har godkänt detta. Det finns ingenting som hindrar Vattenfall att expandera. Vattenfall tar ett miljöansvar när det gäller utvecklingen av kolkraft i Tyskland. Det måste ändå stå klart för Mikael Oscarsson också. På det viset tycker jag att det är tillåtet för Vattenfall att expandera.

Anf. 20 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! K G Abramsson nämnde förut i en replik att borgerligheten står för något slags kapitalism. Jag tycker att det är tvärtom. Det är Socialdemokraterna som står för en rå och kall kapitalism. Det är snabba vinster på människors och miljöns bekostnad.

Flera statliga bolag har hög sjukfrånvaro. Statliga bolag avskedar människor i Sverige och expanderar utomlands. Vin & Sprit bedriver en hänsynslös marknadsföring gentemot ungdomar utanför Sveriges gränser. Vattenfall investerar i kol i Tyskland, Polen och Danmark. För mig står det klart att beteckningen s inte bara står för socialdemokrati utan också för stora vinster, och helst snabbt.

Anf. 21 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det övergripande är vinstmaximering, men kapitalism i svenska folkets tjänst skulle kanske kunna gå för sig. Det tycker jag i alla fall. Det kommer folket till del. Använder vi det till bra saker kan de statliga bolagen få tjäna väldigt stora pengar.

Men jag tror att de statliga företagen har ålagts mycket mer långtgående restriktioner när det gäller att bedriva verksamhet än vad privata företag har gjort, och det gäller inte minst Vattenfall. Vattenfall är ett framgångsrikt företag som satsar på miljön för att man inte ska förstöra för framtida generationer.

Jag tog med mig det lilla bladet från bolagsstämman. I den skriften får man på några korta sidor information om vad Vattenfall gör. Vattenfalls verksamhet bedrivs på ett professionellt sätt. Vattenfall satsar på energi- och miljöforskning. Vattenfall satsar på anläggningar för förnybar energi. Men det har gått Kristdemokraterna, Mikael Oscarsson och många fler förbi. Det handlar bara om korståget mot de statliga företagen, och nummer ett är Vattenfall.

Vattenfall ska inte vara i statens ägo. Vattenfall ska förmodligen så småningom privatiseras. Det tycker inte socialdemokrater. Det vore förödande för svensk energipolitik, och det vore delvis också förödande för statskassan.

Anf. 22 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Nu är frågan om jag också, efter den här holmgången, lyckas pressa fram några repliker. Det är alltid en konst, detta.

Betänkandet som diskuterats en stund handlar ju om Riksrevisionens granskning av Vattenfall. Granskningen är begränsad till genomförandet av Vattenfalls uppgift inom ramen för de av riksdagen beslutade miljö- och energipolitiska målen samt naturligtvis redovisningen av bolagets verksamhet och agerande i Tyskland. Det handlar om Vattenfalls uppdrag, ägarstyrningen, insyn och kontroll av utländska dotterbolag samt huruvida regeringen bör inhämta riksdagens godkännande vid väsentliga förändringar och hur de förändringarna i så fall ska se ut. Riksrevisionen har också genomfört likartad tillsyn i fem andra statliga bolag, varför man naturligtvis kunde tycka att frågorna hade mått bäst av att få behandlas som en helhet. Den speciella frågan om Vattenfall AB:s uppdrag har dock rönt stort intresse och lett till många diskussioner. Därför har det blivit ett eget betänkande.

Riksrevisionen anser i likhet med motionärerna i Folkpartiet, kd och Centern att det har varit otydliga formuleringar av bolagets uppdrag när det gäller genomförande av svensk miljö- och energipolitik och att detta skapat utrymme för olika tolkningar. Motionärerna intar en principiell ståndpunkt. Man är sannolikt inte helt överens om de riktlinjer som riksdagen antog 1997 men menar att regeringen misslyckats med att implementera de här riktlinjerna. Motionärerna noterar att det nu införs ett tillägg i bolagsordningen för Vattenfall men anser samtidigt att detta inte egentligen innebär någon förändring i grunden av relationen mellan de två viktiga storheterna: affärsmässighet och miljö- och energiomställning. I den moderata motionen, och i reservationerna, säger man uttryckligen att man inte vill ha några miljö- och energipolitiska målsättningar för bolaget.

Fru talman! Hur ska vi då hantera den här frågan, om affärsmässighet samt miljö- och energiomställning? Den majoritet som står bakom 1997 års energipolitiska beslut och den riksdagsmajoritet som står bakom tillägget i bolagsordningen anser att det statliga bolaget Vattenfall klarar att hantera båda dessa mål, affärsmässighet samt miljö- och energiomställning.

Om det skulle vara så att företag som konkurrerar på en marknad med många aktörer enbart ska drivas kortsiktigt, affärsmässigt, och inte ta sociala eller miljömässiga hänsyn utöver lagarna har givetvis motionärerna, åtminstone de moderata, rätt. Då ska man givetvis inte skriva in ytterligare mål i bolagsordningen. Det är väl av den anledningen Moderaterna inte anser att företag ska ägas av staten eller andra samhällsaktörer. All affärsverksamhet ska bedrivas på privatkapitalistisk bog, anser Moderaterna. Därför vill de att alla statliga företag ska säljas ut så fort som möjligt. Det finns en viss konsekvens i detta resonemang, det får medges.

Mot denna konsekventa, om jag får kalla det så, privatkapitalistiska linje står riksdagsmajoriteten och sannolikt också i väldigt hög grad svenska folket. Man vill behålla det statliga ägandet av Sveaskog, LKAB, Vin & Sprit och naturligtvis Vattenfall. Man ser detta ägande som både naturligt och rationellt. De statliga bolagen skapar jobb i Sverige. De betalar skatt och skapar vinster som kommer svenska folket till del. Statliga bolag har också väldigt svårt att flytta ifrån höglönelandet Sverige. Statliga bolag kan ges uppdrag som anses viktiga för hela samhället. Vattenfall AB är ett ledande energibolag i norra Europa. Man har, samtidigt som man konkurrerar med andra bolag på marknaden, uppdraget att vara en aktiv aktör i den svenska energiomställningen samt ligga i framkant vad gäller miljö i de länder där man är verksam.

Vattenfall AB spelar en viktig roll i energiomställningen redan i dag. Med de tillägg som har gjorts i bolagsordningen kommer denna roll att bli än tydligare. Det var några av oss som var på Vattenfalls öppna stämma i går. Jag håller med om att det är en trevlig upplevelse när kanske närmare 400 människor dyker upp för att få information och för att kunna ställa frågor om olika saker. Man ställde frågor om kärnkraft, hållbar utveckling, huruvida man ska kompensera kunder som drabbats av stormen och så vidare.

Sådana öppna stämmor, en sådan informationsmöjlighet, en så direkt genomlysning som det här innebär, den utveckling som vi har just i fråga om de statliga bolagens öppenhet ut mot samhället – detta vore naturligtvis inte möjligt om Vattenfall hade varit ett utländskt privatkapitalistiskt företag. Då hade möjligen dem av oss som köpt aktier i detta bolag varit med på stämman.

På stämman i går, men även i diskussionen, har vi hört från olika håll, det kan vara Naturskyddsföreningen, Greenpeace, Eva Flyborg, att det här med kol är förfärligt. Här har vi i Sverige kommit så långt att vi har bestämt att vi ska ställa om energisystemet. Vi ska använda vårt statliga bolag i det sammanhanget. Då tycker Eva med flera att det är förfärligt att man investerar i kolkraft och kärnkraft i Tyskland och Polen. Då har man inte riktigt förstått hur den europeiska energimarknaden ser ut. Man kan naturligtvis strunta i att vara med och ta fajten på den europeiska marknaden. Men då måste man också vara beredd på att det egna bolaget kommer att bli utkonkurrerat.

Jag tror att det är mycket bra också ur miljösynpunkt i Tyskland och Polen, att få en sådan spelare som Vattenfall, som faktiskt har, det får vi väl ändå erkänna allihop, en klar miljöinriktning och känner av trycket från sin hemmaopinion, från sin ägare, riksdagen, svenska folket. Det är klart att de gör ett bra jobb i både Polen och Tyskland. Det är klart att de kommer att hjälpa till i den omvandling som också behövs där.

Sedan är det faktiskt så att det är brunkol som gäller i Tyskland och Polen. Om vi går på linjen att vi inte vill ha med detta att göra, vi vill ha rena händer, svenska Vattenfall får inte pyssla med sådant här, då ska någon annan stackare pyssla med den här kolen och kärnkraften. Jag tror att det är en ganska bra variant att Vattenfall dels ser till att vara kvar som spelare på den europeiska marknaden, dels tar ett stort ansvar för energisituationen, den nödvändiga omställningen också i norra Europa.

Hade Eva Flyborg varit med på den förra debatten, där också Horno nämndes, och jag trodde att hon i alla fall hade läst den, hade hon förstått att det där inte är någon fråga som man ska köra med längre. Nu vet man från år till år, 25 år framåt, vilka byar som måste flytta i östra Tyskland för att man ska få den energiproduktion som staten kräver. Det är inget konstigt nere i östra Tyskland. Alla vet om att det är på det här sättet. Man ordnar nya bostäder, och man gör det på ett väldigt bra sätt såvitt jag förstår. Här i Sverige har vi ju likartade situationer, att vi ska flytta på halva Kiruna, halva Malmberget. Där är det inga människor som protesterar. Man gillar naturligtvis inte situationen, men man vet om att det här är nödvändigt.

Fru talman! Jag anser att Riksrevisionen gör ett mycket viktigt arbete. Riksrevisionens granskning av de statliga bolagen är viktig för att åstadkomma förändringar och förbättringar av vår skötsel av den statliga koncernen. Det är viktigt att olika beslut kan följas både i Regeringskansliet och i bolagen.

Det känns dock konstigt att i denna debatt diskutera med vice ordföranden i Riksrevisionen Eva Flyborg. Representerar hon Riksrevisionen eller Folkpartiet? Är hon inte i viss mån jävig i den här frågan? Använder hon riksrevisionsrapporten för att understödja sin egen kritik av Vattenfalls investeringar i Tyskland? Använder hon Riksrevisionen för att driva frågan om Vattenfalls privatisering?

Jag inser att detta är svåra frågeställningar. I många andra sammanhang är dock vi som riksdagsledamöter väldigt försiktiga med att agera på områden där vi inte känner att vi har det riktiga mandatet. Jag tycker att detta är en svår fråga, men jag tycker ändå att den behöver ställas i sammanhanget.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.

Anf. 23 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har egentligen en ganska kort fråga.

Det är uppenbart att Lennart Beijer här pratar om Vattenfall medan jag pratar om förtroende, eller ska vi säga brist på förtroende. Då är min fråga till Lennart Beijer: Lennart Beijer tillhör ett parti som ingick en energipolitisk överenskommelse med regeringen 1996 där det stadgades att Vattenfall skulle ha en alldeles speciell ställning i den energipolitiska omställningen. Och så finner man sju åtta år senare att kompisen från

1996, alltså regeringen, inte gjort någonting för att hålla sitt löfte. Hur känns det som representant för Vänstern att bli utsatt för den situationen?

Anf. 24 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Ja, Anne-Marie, att gå in på sådana där intrikata frågor är ju besvärligt.

Ända sedan 1996 har diskussionerna pågått om hur energiomställningen ska hastas på och hur vi lyckas med den. Jag tror att samtliga partier i riksdagen kan ha synpunkter på sitt eget bolag och tycka att de skulle göra mer. På det hela taget har vi dock sett att trots att energibranschen och Vattenfall är stora kolosser där investeringar tar lång tid att genomföra och det tar lång tid att förändra någonting har det ändå skett saker.

Vi har faktiskt varit ganska nöjda med utvecklingen. Vi tycker att vi tar steg för steg. Om inte annat märker vi när vi någon gång om året debatterar i den här församlingen att det finns vissa partier som tycker att stegen går alldeles för snabbt.

Anf. 25 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Hade jag varit vänsterpartist hade jag varit rätt sur, besviknen eller förbannad på en samarbetspart som så uppenbart har lurat mig in i en överenskommelse. Man slingrar sig och säger att man arbetar hårt, att det är svårt och det ena med det andra – men ett, två, tre, när pressen blir stor från Riksrevisionen, *då* gör man någonting. Vad är det för kompis att samarbeta med? Om man kommit överens om någonting, ligger det då inte i korten att man på ett aktivt, ärligt och engagerat sätt ska arbeta för att genomföra det man kommit överens om?

Det kan till och med vara så illa att man faktiskt har styrt bolaget. Det kanske inte alls har varit formlös styrning; det kan ha varit en mycket aktiv styrning – vilket jag misstänker – från Näringsdepartementets sida i den riktningen att man inte vill att Vattenfall ska ha det här särskilda energipolitiska uppdraget. Man sade ett till Vänsterpartiet och gjorde någonting helt annat, för man insåg att det var bättre. Men för att inte bli ertappad med byxorna neddragna valde man att inte dokumentera någonting alls. Då är ju förtroendeförlusten ännu större. Hur ska man från Vänsterns sida, kort sagt, agera framgent för att inte försätta sig i en sådan situation att man luras in i överenskommelser som regeringen inte tänker leva upp till?

Anf. 26 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Ett relativt långt liv, Anne-Marie Pålsson, gör att man blir lurad många gånger. Det här är en kort period sedan 1997. Jag är ganska nöjd med utvecklingen. Det finns säkert vänsterpartister som är både sura och besvikna och som vill att det ska gå fortare, men jag tycker ändå att vi har tagit väldigt viktiga steg. Om man jämför med världen i övrigt kan man ändå vara glad över Sveriges agerande.

Det finns en sanning i Anne-Maries och Moderaternas agerande. Ni säger att ni inte vill ha något särskilt uppdrag för statliga Vattenfall. Det är väl lite grann här diskussionen har gått: Hur mycket kan man lägga på? Hur tydlig får man vara? Precis som Anne-Marie tycker jag att den energipolitik vi bestämmer i denna riksdag ska gälla *alla* bolag i Sverige.

Anf. 27 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag har känt Lennart Beijer i ganska många år. Vi har suttit i samma utskott och haft en hel del debatter genom åren. Även om vi för det mesta brukar landa på olika sidor av besluten brukar jag ändå kunna respektera Lennart Beijers uppfattningar och det han säger. Det är en hel del kloka saker ibland.

Men nu tror jag verkligen att du har huggit i sten. Skulle det finnas en jävighet för att man sitter i Riksrevisionens styrelse? Nej, absolut inte! Detta har Lennart Beijer själv varit med och beslutat om. Beslutet om styrelsens tillsättning togs här i kammaren. Det är nämligen en lag som styr Riksrevisionens verksamhet, och den har vi varit med och beslutat om själva här i riksdagen.

Där sitter för övrigt också partikamraten Per Rosengren, till exempel. Där sitter socialdemokraten Per Erik Granström, som också tillhör näringsutskottet. Anne-Marie Pålsson sitter också där, som representerar Moderaterna i denna debatt. Det är alltså ingenting konstigt med det.

Jag är lite besviken över att man försöker degradera Riksrevisionens rapporter och den berättigade kritik som vi framför från oppositionens sida med att vi på något sätt skulle vara jäviga. Det är ganska lågt, tycker jag.

Detsamma gäller K G Abramsson, som var inne på samma lite förringande taktik förut. Jag vill verkligen påpeka att detta inte är trevligt i debatten.

Jag har en fråga att ställa. Kapitalism i folkets tjänst, talade K G Abramsson om. Ställer Vänsterpartiet och Lennart Beijer upp på den beskrivningen. Är det så Vattenfall ska uppfattas?

Anf. 28 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det här är känsliga och mycket viktiga frågor, Eva. Jag bara ställer mig frågan: Är det så jättebra att man agerar så hårt som representant både för Riksrevisionen och för sitt parti i sådana här frågor? Jag har ingenting emot att Eva och andra sitter i Riksrevisionen. Det är ett jätteviktigt jobb. Det är bara det att det kan bli problem när vi hanterar dessa frågor i vårt utskott. När en ledamot har väldigt stor insyn och ett helt annat ingångsläge än andra kan det bli lite småknepig.

Vad gäller kapitalism i folkets tjänst är det väl ungefär så vi har levt i det här landet sedan åtminstone 1917. Vi försöker göra den kapitalismen så bra som möjligt. Det är naturligtvis inte lösningen på problemet, men så länge den finns ska den naturligtvis vara i folkets tjänst. Det tycker jag också.

Anf. 29 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är alltså ett problem att det finns representanter från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet och även Socialdemokraterna. Då undrar jag bara om samma fråga ska ställas till den socialdemokratiske medlemmen i näringsutskottet som också sitter i Riksrevisionens styrelse.

Jag tror att vi lite till mans måste läsa på vad egentligen Riksrevisionens styrelse gör. Vi har till uppgift att besluta om rapporterna ska skickas till riksdagen eller ej. I fallet Vattenfall kan jag bara meddela Lennart Beijer att även hans parti, Vänsterpartiet, stod bakom att skicka rapporten till riksdagen. Sju partier står enhälligt bakom att skicka denna skrivelse till riksdagen. Det kan inte innebära något problem för Lennart Beijer.

Det som borde vara problem tycker jag är hur Vattenfall agerar i Tyskland. Man vet 25 år i för tid vilka byar som kommer att behöva flyttas, säger Lennart Beijer, ganska odramatiskt från talarstolen. Men det är dramatik, Lennart Beijer. Vi fick i går på tv till exempel ta del av förtvivalade bybor som nu agerar för den by som står näst i tur att skövlas för att Vattenfall ska bryta sitt kol.

Den enda argumenteringen jag har hört är att vi får in mycket pengar till statskassan, en kapitalism i folkets tjänst. Men går detta verkligen före miljöhänsyn, gott uppträdande eller till exempel gammal, hederlig moral?

Anf. 30 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag börjar med frågan om Tyskland. Byar flyttas, och alla vet om detta. Det finns planering långt framåt. Jag tror också att det kan skapa stora slitningar när det här ska ske, men det har ändå skett i årtionden, och det kommer att ske i årtionden.

Jag vore jätteglad om vi kunde använda någonting annat än brunkol, men nu är det brunkol som finns i Tyskland. Då är frågan, om någon annan än Vattenfall sköter det jobbet, blir byborna i den by som Eva hänvisar till gladare på det sättet? Är det inte ändå så att vi med Vattenfall på den här banan dels kan få en mycket bättre diskussion om att gå snabbare fram för att hitta nya energislag, dels få en så human hantering som man kan tänka sig?

Det är helt okej att de sju partierna har skickat in rapporten till riksdagen. Det är klart att man ska göra det. Det jag är ute efter är hur man agerar. Om jag känner att det är lite besvärligt när jag möter Riksrevisionens vice ordförande i debatten om Riksrevisionens rapport om Vattenfall är det en sak. Att ledamöter i riksdagen sitter i Riksrevisionen tycker jag är helt okej. De ska lägga fram sina rapporter och dem ska vi läsa och använda så långt det är möjligt.

Anf. 31 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Vi diskuterar i dag regeringens styrning av Vattenfall, och vi diskuterar i viss mån styrningen av andra statliga bolag.

Regeringen har fått i uppdrag, kan man säga, av Riksrevisionen att återkomma till riksdagen med förslag till klargörande och förtydligande av Vattenfalls miljö- och energipolitiska uppdrag. Det här är gjort i och med ändringen av bolagsordningen som genomfördes på Vattenfalls årsstämma i går.

När det gäller styrningen av de statliga bolagen generellt diskuterar vi inte detta så väldigt mycket i det här betänkandet. Saken är den att regeringen ska återkomma om den frågan i skrivelsen och i en diskussion om sex bolag som har granskats. Det ska vi återkomma om senare.

Jag tycker att det är ett rimligt sätt att arbeta. Eftersom vi snart ska diskutera den allmänna generella styrningen av bolag är det rimligt att ta

upp Vattenfall i det sammanhanget och dra upp de stora linjerna för hur vi tycker att styrningen ska ske. Om det sedan är specifika delar av styrningen för Vattenfall som inte ryms inom det generella på något enkelt sätt får vi återkomma till det senare och ta den frågan då.

Jag tycker att det är ett ganska rimligt sätt att arbeta. Därför har jag varit med utan reservationer i det här betänkandet, även om jag har ett par särskilda yttranden för att förtydliga att jag inte tycker att frågan om den statliga styrningen är utagerad, långt därifrån. Den måste vi ta upp mycket seriöst framöver. Jag håller med om att den statliga styrningen är otydlig, och det finns väldigt mycket som bör göras för att förbättra den. Men vi återkommer alltså till detta i ett senare sammanhang. Det tycker jag faktiskt är okej.

Den lilla förändring som bolagsordningen fick innebär faktiskt att vi har noterat att Vattenfall uppenbarligen inte har förstått det uppdrag man fick av samarbetspartierna 1997. Man har heller inte förstått det som har stått i näringsutskottets betänkanden om hur Vattenfall ska styras.

Vattenfall behöver alltså en tydligare signal om hur regeringen ser på styrningen. Det har de nu fått. Man kan ju tycka vad man vill om att man ska behöva vara så, som jag upplever det, övertydlig. Men nu har vi i alla fall agerat samfällt och varit övertydliga, så får vi se vad resultatet av det blir.

Förutom det lilla tillägget i bolagsordningen, som befäster det som redan var beslutat om hur Vattenfall ska göra, var det några andra intressanta förändringar. I motiveringen till ändringen av Vattenfalls bolagsordning står till exempel så här: Att verka för en miljövänlig produktion och ökad användning av förnybar energi samt erbjuda sina kunder rådgivning om produkter kring energieffektivisering även i utlandsverksamheten bedöms ingå naturligt i en långsiktig framgångsrik strategi. Vattenfall bör sträva efter att ligga i framkant inom dessa områden i de länder där bolaget verkar.

Det här är också tämligen tydligt, tycker jag, och sätter något slags mall för vad vi förväntar oss av Vattenfalls ageranden i andra länder framöver. Det är tydligt. Vi får se om det är tillräckligt tydligt.

Kanske ännu tydligare är det som finns med som tillägg till verksamhetsberättelsen, där det står att Vattenfall bör kunna svara för minst fem terawattimmar ny elproduktion från förnybar energi inom vindkraft, bioenergi och solenergi i Sverige från 2002 års nivå till 2010 under förutsättning att de stödsystem som finns bevaras, relevanta tillstånd ges inom rimlig tid och att bolaget får möjlighet att förvärva rättigheter på affärs-mässiga villkor.

Här har vi specificerat vad de fem terawattimmarna är för någonting, vilket jag ser som väldigt viktigt. Fem terawattimmar är ju vad Vattenfall faktiskt bör åstadkomma eftersom de har halva elproduktionen, och tio terawattimmar är vad som ska gälla för hela landet fram till 2010. Fem terawattimmar är inget dramatiskt, men det uppfattas ändå som intressant av Vattenfalls styrelse. Jag förstod att de tog upp det på stämman i går.

Men det jag tycker är speciellt intressant i detta är alltså specificeringen ”inom vindkraft, bioenergi och solenergi”.

Miljöpartiet kommer inte att vara med på att till exempel småvattenkraft räknas in i det Vattenfall åstadkommer i fråga om förnybar energi. Det är en av betydelseerna av det här. Utbyggnad av småvattenkraften ger

stora miljöproblem, och den motsvarar inte de vinster man får i energi och el. Preciseringarna att det gäller vindkraft, bioenergi och solenergi är bra.

Ett till viktigt tillägg handlar om att Vattenfall tar ledningen i branschen med att säkra elleveranserna, bland annat genom att så fort som möjligt isolera eller där det är möjligt gräva ned elledningar. Arbetet med driftsäkra nät ska ge märkbara resultat inom ett till två år och bör slutföras senast till utgången av 2008. Det här är bra saker som bolaget har att rätta sig efter.

Frågan om den generella styrningen återkommer vi till. Den är naturligtvis jätte viktig.

Jag reagerade på Eva Flyborg som kommenterade att Vattenfall har fått uppdraget affärerna först och sedan miljön, det hela ska ske inom affärsmässiga villkor. Det känns märkligt för mig att höra att Eva Flyborg ser en sådan skillnad mellan affärer och miljö. De behöver inte stå emot varandra. En skicklig bolagsstyrelse arbetar för framtiden och gör det på ett lönsamt sätt. Det handlar för en skicklig bolagsstyrelse om att få konsumenterna med sig. Vi kan titta på ett företag som Body Shop som har jobbat mycket med att få sina konsumenter med sig och att jobba på ett nytt sätt. Det går bra för dem. Det är fullt möjligt att förena detta. Jag hoppas att tankegången med två olika saker som inte passar ihop var en lapsus från Eva Flyborg.

Jag konstaterar att Vattenfall inte, som vi ser det, har agerat på ett miljömässigt sätt hittills. Till exempel har gammal teknik i Tyskland köpts för 100 miljarder. Låt oss för ett ögonblick tänka på vad 100 miljarder i investeringar i ny teknik hade betytt för Sverige. Problemet med utvecklingen på energimarknaden och elmarknaden är ju inte att det finns en brist på idéer, en brist på nya tekniker som fungerar och som kan leda framåt och göra mycket för samhället. Problemet är ju att de som har de nya idéerna om företag och innovationer inte har möjlighet att finansiera sina innovationer. De förmår inte av ekonomiska skäl att skapa nya företag. Här är det mycket som kan göras av den som har ekonomiska möjligheter.

Tanken svindlar om Vattenfall hade investerat en större del av detta på möjligheter i Sverige i stället för att gräva i Tyskland.

Jag har också reagerat på vad Östros har sagt i en artikel, nämligen att Vattenfall ska hämta hem vinster från Tyskland för att investera i miljöteknik i Sverige. Vi hade tyska gäster häromdagen. Vi berättade för dem vad Östros hade sagt. De hoppade högt. Jag förstår dem. Tyskland är väl ändå ingen koloni? Det rimliga är väl att om Vattenfall jobbar med energi i Tyskland att man investerar sina vinster i Tyskland. Det rimliga är när man jobbar med energi i Sverige att man investerar sina vinster i Sverige. Det är inte snyggt om Vattenfall uppträder som om Tyskland vore en koloni.

Jag funderar också på vad Lennart Beijer sade. Han tycker att Vattenfall har en miljöinriktning som är okej. Jag har svårt att få det att gå ihop. Jag funderar också på hur det kan vara möjligt att Lennart Beijer tycker att det som sker i Tyskland med förflyttning av byar och utplånande av både utrotningshotad kultur och utrotningshotad natur, till exempel Lakoma, ett Natura 2000-område, är okej.

Jag har tittat på Vattenfalls årsredovisning. Man konstaterar att en stor del av den fossila energin i Europa kommer att behöva ersättas fram till 2020. Underförstått har Vattenfall här stora möjligheter att vara med. Sedan konstaterar man att de konkreta projekten är till exempel brunkolskraftverk i östra Tyskland på 1 410 megawatt. Jag blir lite matt när jag läser sådant. Jag önskar att investeringarna skulle se helt annorlunda ut. Nu har Vattenfall de tyska verken, men framtiden borde väl kunna se annorlunda ut. Visst måste Vattenfall också i enlighet med det som vi nu har tvingat på dem på bolagsstämman ta konsekvenserna av detta och investera på ett annat sätt och inte fortsätta brunkolsinvesteringarna i all oändlighet.

Min poäng i detta är att statliga bolag borde ha ett särskilt helhetsansvar, inte bara statliga bolag i och för sig. Nyckeln till den framtida miljön, en beboelig värld, ett beboeligt Sverige, ligger i huvudsak i näringslivets händer. Statens uppdrag är att styra med miljö- och konkurrensregler. Konsumenternas uppdrag är att styra med sina köp och på så sätt påverka och tvinga bolagen. Men bolagen har nyckelrollen mot framtiden. Hur sköter de den? Ett stort statligt bolag som Vattenfall, som har hälften av Sveriges elmarknad, har ett enormt ansvar för framtiden.

40 % energibesparing borde kunna göras i byggnader framöver. Byggbolagen tar inte sitt ansvar. De bygger för att bygga, inte för att förvalta. Någon annan betalar senare notan för energin. Vi själva, våra barn och barnbarn betalar miljönöten så småningom. I stället sysslar byggbolagen med att bilda karteller och håller på med brottslig verksamhet – om man får vara lite stygg.

Vattenfall kan också göra massor vad gäller energiförsörjningen i stort. Men en del av detta handlar om småskaliga energiförsörjningsmöjligheter. Till exempel solvärme är numera helt kommersiellt möjlig. Den skulle kunna ge stora besparingar i elvärme. Men en utveckling av solvärme ger inte Vattenfall intäkter. Är det ändå naturligt att de är ointresserade? Jag tycker inte det. Det är viktigt att de har så stora möjligheter till helhetssyn.

Människorna i Sverige märker att de som har nyckelrollen och har stora möjligheter att göra något åt helheten i stället ser i stuprör som går rakt ned i de egna plånböckerna. Hur tror vi att det kommer att påverka Sveriges konsumenter, Sveriges folk, när man ser att de som sitter i ledningen och har makten och möjligheterna bara tänker i stuprör som leder rakt ned i plånböckerna?

Vattenfall köper och bygger brunkolsanläggningar och satsar på kärnkraft. Man driver bort människor från sina bostäder, river byar och utarmar kultur- och naturmiljöer. Vattenfall har inte visat att man tar ansvar. Nu försöker vi tvinga dem.

Anf. 32 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt att ta replik på Ingegerd Saarinen, men det var ett par saker som jag tycker ändå vore dumt att inte reda ut. Här har nämnts olika siffror om investeringarna i Tyskland och Polen. Det har i alla fall handlat om 70 miljarder. Ingegerd Saarinen sade 100 miljarder. Vi ska vara lite försiktiga med siffrorna. Jag tror att den totala investeringen handlar om runt 80, men även jag är osäker. Man ska alltså vara försiktig med siffrorna.

Ingegerd Saarinen säger då: Om man hade investerat dessa 100 miljarder på förnybar energi i Sverige i stället hade man fått så mycket mer. Nu är problemet detta att man för att kunna göra det måste få täckning för investeringarna. Därför kan man inte laborera med sådana stora pengar åt båda hållen. Det gäller naturligtvis för Vattenfall att tjäna in pengar så att man kan vara offensiv vad gäller energiomställningen.

Ibland kanske vi inte ska skälla på Vattenfall, Ingegerd, därför att Vattenfall inlevererar 5,6 miljarder till den statskassa som riksdagen ska använda. Då åligger det Ingegerd, mig och andra att använda de 5,6 miljarderna för att satsa på sådana saker som Vattenfall kanske inte satsar på just nu. Vi har också sådana möjligheter.

När det gäller kolbrytning i Tyskland vet Ingegerd att det till 97 % är brunkol i energiproduktionen i Tyskland och Polen. De tyska lagarna gäller ju för svenska bolag också. Jag tror inte att Vattenfall gör någonting som är olagligt. Jag tror att de gör allt de kan för att klara de byar som måste flyttas. Varför måste man ta i så? Är det inte i stället mycket positivt att det är Vattenfall som finns i norra Tyskland? Då kan vi prata med dem en gång om året på deras öppna stämmor, och vi kan diskutera nästan varje dag i riksdagen, och på det sättet kan vi påverka vad som händer och sker.

Anf. 33 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jodå, visst kan vi resonera med dem då och då, till exempel en gång om året. Men hittills har resonemangen inte fört så långt. De har väl lyssnat och skakat av sig, ungefär som katten skakar av sig vatten. Jag vet inte vad vitsen ska vara, när deras satsningar inte är intressantare ur miljösynpunkt eller etisk synpunkt än vad andra bolags satsningar skulle vara. Varför ska vi då heja på deras satsningar? Det är klart att det kan vara bra att få lite intäkter till statskassan, men ska det verkligen bara handla om det?

Anf. 34 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att vi bör värdesätta lite mer, i alla fall Ingegerd och jag, att vi just kan prata, att vi just kan ställa krav på Vattenfall. Det kommer inte ens upp till diskussion här hos oss att vi har ett antal andra stora bolag som finns på den svenska marknaden som också har kol och kärnkraft. Ingen av oss tror ens att det vore möjligt att påverka dem på det sättet. Jag tycker att vi ska ta chansen.

Dessutom har vi bevis för att väldigt mycket har gjorts vad gäller satsningar på ny energi, de investeringar som nu sker i vindkraft och annat från Vattenfalls sida. Jag tror att vi nu har kommit i det läget, efter ett antal års diskussioner, att Vattenfall kommer att bli en mycket mer aktiv spelare vad gäller att vara med i energiomställningen. Det bör vi värdesätta.

Anf. 35 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag är glad att Lennart Beijer tror att Vattenfall kommer att bli en mycket mer aktiv spelare när det gäller miljö, etik och så vidare framöver. Jag hoppas att vi kan hjälpas åt att vara som en terrier i halsorna på Vattenfall för att få se det inträffa. Hittills har de inte visat framfötterna i det avseendet, tycker jag. Det har snarare varit ett sorgligt spek-

takelet att se hur de hanterat det stora, fantastiska uppdrag som de har – ett statligt bolag med halva elförsörjningen. Tänk vad de skulle kunna åstadkomma om de hade siktet inställt på att göra vettiga saker, och inte bara, som hittills, siktet i stupröret ned i plånboken.

Jag hoppas, precis som Beijer, att det ska bli en förändring nu. Vi har ju skrivit in viktiga förändringar i de dokument som ska styra Vattenfall. Vi tänker skriva in, hoppas jag, viktiga förändringar när det gäller statens styrelse av bolag över huvud taget. Det handlar ju om att göra vettiga regler, så att de gör det som staten anser att de ska göra, åtminstone i någon mån.

Hur är det då vad gäller andra bolag? Jag tycker inte att Vattenfall har visat större framfötter än andra bolag. Statens uppdrag är naturligtvis att styra dem alla och göra det på ett effektivare sätt, att sätta upp begränsningar och regler för hur företagen agerar. Det sker ju, fast vi kan vara överens om att det sker för långsamt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

7 § Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2004/05:SoU13
Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet (prop. 2004/05:70).

*Ökad patientsäkerhet
på läkemedelsområdet*

Anf. 36 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Med den snabba utvecklingen av nya läkemedel krävs det, inte bara med tanke på äldre, multisjuka och kroniskt sjuka, en helhetsbild och en erfarenhet som kan vara till stöd och till hjälp såväl för forskningen som för den enskilda patienten. Också brist på läkemedelsrevisioner i särskilda boenden, utbildad personal och stor personalomsättning kan leda till att äldre äter för mycket läkemedel. Allt löser sig inte till det bästa bara genom att vi här i dag ska besluta om förteckningar och register. Det tror jag att vi alla är medvetna om.

Elva läkemedel per dag – så mycket måste i genomsnitt en äldre i Jönköpings län äta, enligt en utredning i länet. Fyra av fem har psykofarmaka. Var femte har preparat som bör undvikas på grund av förvirring. I genomsnitt har man tre olika förskrivare. Socialstyrelsen skriver i sin utvärdering av äldres läkemedelsanvändning att det är risk för uppenbara kvalitetsbrister.

En överläkare på ett sjukhus berättade för mig hur det går till när en äldre patient kommer in till akuten från ett särskilt boende. De kommer in, berättar han, och om de har tur finns det plats så att man kan ligga på observation över natten. Nästa dag får de åka tillbaka till det särskilda boendet, med en ny burk piller.

Ändå omfattar beslutet som vi ska ta här i dag inte något om denna problematik. Det är i de särskilda boendena, med den stora okontrollerade och riskabla läkemedelsanvändningen, som problemen egentligen finns. Det var ju här man skulle ha börjat, med den svagaste och mest utsatta gruppen – inte att registrera oss här i kammaren eller andra som är

hyfsat friska – när mer än 10 % av de lokala läkemedelskostnaderna hänförs till behandling i slutenvård, särskilt boende, eller via rekvisition i samband med polikliniska behandlingar.

I detta sammanhang vill jag också påpeka Farmaceutförbundets synpunkter när det gäller att det är behoven som ska avgöra möjligheten till tillgång till läkemedelsförteckningen. Det är synpunkter som man framförde till oss i utskottet och som jag tycker att vi noggrant bör följa. Dessutom tycker jag över huvud taget att den farmaceutiska kompetens som finns bättre ska tas till vara i detta arbete.

Fru talman! Läkarförbundets syn på detta förslag är att det inte når tillräckligt långt. Det bör i stället införas en läkemedelsjournal, menar man, i stället för en läkemedelsförteckning, gärna en sammanhållen journal som inkluderar såväl den slutna som den öppna vården och är individbaserad. Det är viktigt, tycker vi, att det här arbetet påskyndas. Alla de miljarder kronor som har spenderats på ett otal digitala journalsystem, som oftast inte är kompatibla, är bara bortkastade miljarder.

Moderaterna har redan tidigare visat och kommer ytterligare i vårt budgetalternativ att visa på det extra resurstillskott som vi kommer att tillföra för att just utveckla sådana här gemensamma, sammanhållande journalsystem.

I den borgerliga reservationen 1 har vi, precis som i vår motion, uttryckt att vi är positiva till att införa en läkemedelsförteckning, där läkemedel till enskilda personer som hämtar ut sina läkemedel på apotek registreras, frivilligt. En bättre uppföljning av kontrollen av läkemedel är nödvändig, men vi tycker att det är olämpligt att det här ska ligga på Apoteket.

Vi välkomnar införandet av en läkemedelsförteckning, inte minst för att säkerställa äldres och kroniskt sjukas vårdkvalitet. Fler argument talar emot regeringens förslag att placera en sådan läkemedelsförteckning på Apoteket. Det ter sig onödigt, menar vi moderater, att ha två huvudmän som registrerar i praktiken samma sak.

Epidemiologiskt centrum vid Socialstyrelsen har i dag redan register med uppgifter som syftar till att underlätta för landstingen och andra vårdgivare, förutom den forskning och utveckling som pågår där.

Vi anser det naturligt att det enhetliga journalsystemet i framtiden hanteras av Socialstyrelsen i samråd med vårdgivarna.

Vi kan vidare konstatera att regeringen inte på något sätt har berört vad som kan komma att hända med en sådan förteckning eller register den dag det kommer ett domstolsutslag i EG-domstolen om att upphäva apoteksmonopolet. Vi tycker att det här bara är en temporär övergångslösning i väntan på att patientdatautredningen blir klar. Vi tycker att det är otillfredsställande.

Fru talman! Gode män, förvaltare och anhöriga har i dag inte behörighet att i alla situationer föra en patients talan. I propositionen konstaterar regeringen att genomförandet av de lagförslag som en utredning nyligen har lagt fram om hur man ska handskas med ställföreträdare kommer att dröja. Eftersom man genom ett frivilligt samtycke ska acceptera en sådan här förteckning på apoteket måste man kunna lämna ett sådant samtycke. Det är inte alla patienter som kan göra det. De som inte är beslutskompetenta har ingen möjlighet att göra det. Gode män, förvaltare och anhöriga har alltså egentligen inte rätt att i deras ställe säga ja.

En utredning har kommit fram till att det är otillfredsställande, och man har kommit med lagförslag om hur det här ska gå till. Men i propositionen står det att det kommer att dröja innan vi kan få behandla en sådan lag här i kammaren. Det beklagar vi väldigt.

Vi anser alltså att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag som stöder de icke beslutskompetenta så att de också finns med i de här registren.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, den borgerliga alliansens reservation. För övrigt står jag naturligtvis också bakom de övriga moderata reservationerna.

Anf. 37 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! En proposition om införande av en läkemedelsförteckning har vi från Folkpartiet efterlyst vid ett flertal tillfällen. Nu har den kommit, men tyvärr kan man nog betrakta förslaget som en övergångslösning, om man inte bifaller den samlade borgerliga reservationen nr 1, som jag yrkar bifall till.

Vi vänder oss inte emot en läkemedelsförteckning, men vi anser att den ska skötas av landstingen. Från Folkpartiet anser vi att det i landstingen ska finnas ett separat datoriserat system för läkemedelsjournaler som är kopplat till patientjournalerna. Det är dessutom mycket viktigt att det införs ett utvecklat elektroniskt stöd till förskrivarna.

Fru talman! Det finns flera goda skäl att avslå förslaget om att läkemedelsjournalerna ska skötas av Apoteket AB. För det första vill vi peka på det förestående beslutet i EG-domstolen samt att den gemensamma borgerliga uppfattningen är att apoteksmonopolet ska upphöra. För det andra anser vi att hanteringen av varje patients förskrivna läkemedel med regeringens förslag blir onödigt krångligt.

Patienterna kan från apoteket begära ut sin information från registret, vilket i och för sig är lovvärt, men bäst vore det om ett nytt system omgående inriktas på att sjukvårdspersonalen själv kan hantera informationen genom ett system som administreras av sjukvårdshuvudmännen och där uppgifterna kan föras in i patientjournalen.

Folkpartiet tycker att man ska slå samman dagens sjukvårdshuvudmän till sex till tio regioner som hanterar både sjukvård och sjukskrivningar. Det blir då naturligt att dessa regioner även får hantera läkemedelsjournalerna.

Det finns också risk för att den nu föreslagna konstruktionen leder till att systemet inte blir utnyttjat till den grad som vore önskvärt för att förbättra patientsäkerheten. När patientens läkare inte smidigt kan se för vilka diagnoser olika förskrivningar har skett försvåras beslut om ändring av läkemedel. Detta är ett stort problem eftersom många av de sköraste patienterna behandlas vid flera olika enheter utan att någon har en överblick eller samordning av den sammanlagda ordinationen av olika läkemedel.

Cristina Husmark Pehrsson beskrev ju i sitt anförande hur det här fungerar. Det gäller i allra högsta grad för våra äldre patienter. De äldre sköra patienterna litar ju på att den förskrivande läkaren har all information, trots att den föreslagna förteckningen inte innebär det.

En obligatorisk diagnos kopplad till förskrivningen skulle underlätta att bedöma effekter och biverkningar. Men detta blir inte heller genomfört genom den här propositionen.

I en gemensam läkemedelsjournal skulle också uppgifter om läkemedelsanvändning i sluten vård och i äldreboenden kunna föras in, i motsats till en förteckning hos Apoteket AB. Därigenom skulle den också kunna bli komplett.

Fru talman! Sekretessfrågor vid utlämnande av uppgifterna skulle också gå att lösa smidigt med patientens samtycke i ett sådant system som vi föreslår.

Vi är medvetna om att det i dagsläget saknas reella förutsättningar för att förskrivningsorsak ska kunna anges på receptet. Den utredning om ett system med koder som aviseras i propositionen bör tillsättas och arbeta mycket skyndsamt med den uttryckliga ambitionen att resultaten ska kunna genomföras snarast.

Fru talman! Vi är medvetna om att vårt förslag att det är landstingen som ska sköta registreringen skulle kunna försena ett läkemedelsregister. Men vi anser att frågan är så angelägen att vi är beredda att skjuta på ikraftträdandet om vi får bifall till detta. Det handlar om patientsäkerhet i allra högsta grad.

Man ser, inte minst på landets medicinkliniker, att väldigt många patienter vårdas på grund av biverkningar. De har ätit för mycket eller för lite läkemedel. För de äldre patienterna är det naturligtvis en stor nackdel, både att man inte använder läkemedel på rätt sätt och att man för en tid tvingas in på sjukhus. Det kan många gånger förvärra ett sjukdomstillstånd inte minst för dem som har problem med demens eller Alzheimer där omflyttningar är dåliga.

Vi tycker alltså att en sådan här fråga borde hanteras seriöst. Hellre en försening för en hållbar reform än ett kortsiktigt beslut.

Fru talman! Vi instämmer i regeringens bedömning att om en patient till exempel är medvetlös vid ankomst till sjukhus och inte kan lämna sitt samtycke till utlämnande av uppgifter om läkemedelsanvändning men det anses nödvändigt för att patienten ska kunna få den behandling som oundgängligen behövs ska uppgifterna kunna lämnas ut.

För övrigt avvaktar vi frågan om ställföreträdarskap med mera till utredningen om förmyndare och ställföreträdare för vuxna som nyligen har publicerat sitt slutbetänkande.

Fru talman! Regeringen föreslår också att det inrättas ett läkemedelsregister i form av ett hälsoregister hos Socialstyrelsen. Det ska ersätta den nuvarande hälso- och sjukvårdens läkemedelsregister.

Folkpartiet anser att det är viktigt att relevant forskning kan bedrivas på hälso- och sjukvårdsområdet, forskning som kan vara till stor hjälp för patienterna. Men hänsyn måste också tas till den enskilda individens integritet. Om tilltron till vården minskar genom att människor betraktar registrering med misstänksamhet och är osäkra på nyttan med forskningsregister slår det även tillbaka på forskningen.

Vi menar dock att information om nyttan för patienten av ett fungerande läkemedelsregister ingår som en naturlig del av en förtroendefull kommunikation mellan läkare och patient i samband med förskrivningen. Vi tillstyrker alltså inrättandet av ett nationellt hälsoregister. Uppgifterna ska dock hämtas från datoriserade system för läkemedelsjournaler hos

förskrivarna, i konsekvens med vad jag tidigare sagt. En sådan ordning kan också minska allmänhetens oro och öka patienternas benägenhet att lämna samtycke till att personliga uppgifter om deras läkemedelsanvändning finns med i ett forskningsregister.

Jag står bakom de övriga reservationer där Folkpartiet finns med, men yrkar bifall bara till reservation nr 1.

Anf. 38 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1, den gemensamma borgerliga reservationen. Därefter hälsar jag med tillfredsställelse att statsrådet Ylva Johansson är i kammaren för att vara med i debatten om denna mycket angelägna fråga.

Vi politiker i socialutskottet, i varje fall jag, har från många personer fått frågor om läkemedelsregistret och om det här verkligen är rätt väg att gå. Man är rädd för olika register, man uttrycker en skepsis, man är orolig för integriteten och det ena med det andra, och jag har stor förståelse för det.

Men jag har, fru talman, inte haft svårt att argumentera. Eftersom situationen ser ut som den gör i landet i dag måste vi göra något. Trots att det många gånger har gjorts påpekanden från inte minst Socialstyrelsen när man har gjort sina årliga uppföljande studier inom äldreården, finns det brister när det gäller läkemedel och den medicinska insatsen.

Vi vet också, och det har mina kamrater i socialutskottet sagt, att det är många personer varje år som kommer in till sjukhus med intoxication på grund av att de har fått läkemedel som inte stämmer överens med diagnosen eller fått för mycket läkemedel. Det finns också många patientgrupper som är extra känsliga. Några har nämnts. Därutöver kan jag nämna personer med Parkinsons sjukdom som är ytterligt känsliga för all form av läkemedel i felaktig dos eller i felaktiga kombinationer.

Därför var jag glad när jag fick propositionen i min hand. Även om det inte inledningsvis är önskvärt att vi upprättar fler register, har vi kommit så långt både i utveckling och i erfarenhet att det krävs ett register. Det krävs omfattande kunskap och erfarenhet för att skriva ut läkemedel, inte minst till människor med olika mediciner.

Det som jag i likhet med mina företrädare tycker är synd är att det inte omfattar människor i särskilda boenden där vi vet att problemet är stort.

Jag tycker också att det är märkligt att den svenska sjukvården inte tar till vara farmaceuternas kompetens, och kanske det är särskilt angeläget nu när alltfler mediciner har kommit och med alltfler komplicerade situationer. För min del tycker jag att farmaceutens roll skulle vara självklar både inom äldreården och inom den övriga sjukvården.

Vår reservation nr 1 handlar om att vi tycker att det är olyckligt om man sätter apoteket som den som ska handha registret. Vi kristdemokrater anser alltså att landstingen behöver ges förutsättningar att utvärdera läkemedelsbehandling precis på samma grunder som övriga behandlingsalternativ. Genom att läkemedelsförteckningen hanteras av Apoteket AB får landstingen inte möjlighet att utvärdera förskrivningar, och det beklagar jag. Olika vårdenheter måste kunna följa upp sitt handlande och jämföra sig med rekommendationer, vårdprogram och konsensusdokument vad det gäller vetenskap och beprövad erfarenhet. Det skulle också få

stor betydelse för möjligheten till en säkrare läkemedelshantering och medicinförbrukning, inte minst i äldrevården.

Jag vill också nämna några ord om reservation 7, där vi vill ha ett övergripande system med journalföring som är knuten till patienten. Vi vill alltså se ett system med enhetliga patientjournaler som också inkluderar läkemedelsförskrivningen. Systemet bör bygga på elektronisk journalföring som är knuten till patienten och inte till den vårdenhet som patienten besöker. Ett sådant system skulle kunna innebära en möjlighet att samla all information om den enskilde på ett ställe. Genom patientens medgivande kan informationen komma förskrivare och farmaceuter till del.

Framtagandet av den här lösningen tycker vi ska ingå i en strategi för att åstadkomma ett sammanhållet IT-system för hälso- och sjukvården i Sverige. Ett system för enhetliga patientjournaler kräver dock större lagändringar, vilket den så kallade Patientdatautredningen för närvarande utreder. Om jag har fått rätt information är det den 31 december 2005 som utredningen ska komma med sitt förslag, och det känns oerhört spännande.

Så, fru talman, till frågan om ställföreträdarrollen. Jag undrar om vi av Ylva Johansson kan få veta varför förslaget kommer att dröja, för det känns inte som en ny fråga. När jag tillsammans med andra kolleger satt i den statliga utredningen Vård i livets slutskede var ställföreträdarfrågan en av de frågor som vi lyfte särskilt högt, och jag tror att det är tre år sedan vi lämnade slutbetänkandet. Ställföreträdarfrågan är så oerhört viktig inom hela sjukvården och också viktig för de icke beslutskompetenta personer som kommer till vården. Det känns för mig som att det är en nästan akut fråga att lösa den, för om man löser ställföreträdarfrågan blir också så många andra spörsmål lösta. Ju längre vi som patienter eller brukare får vara med och ha något att säga till om – vi har ju tagit många steg i den här kammaren i riktningen att patienten ska få vara med i besluten som fattas – desto viktigare känns det för mig att de som inte kan vara med i besluten har en ställföreträdare som får vara deras röst. Jag känner att denna fråga är akut, och det hade varit fantastiskt om den också hade varit löst när vi nu ska gå till beslut i kammaren. Men jag förstår att så snabbt kan det inte gå. Jag vill ändå fråga: Varför och hur länge dröjer det?

Jag ställer naturligtvis upp på alla de reservationer där Kristdemokraterna finns med, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation nr 1.

Anf. 39 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! En förbättrad patientsäkerhet på läkemedelsområdet är angelägen, och det är välkommet att regeringen äntligen lägger fram förslag i syfte att förbättra den. Den snabba läkemedelsutvecklingen har sannolikt medfört att risken för felbehandling och oväntad interaktion mellan läkemedel ökat. Särskilt för personer med komplicerade och sammansatta sjukdomstillstånd bör ett register över patienternas läkemedelsanvändning bidra till bättre behandling och minskat lidande. Inte minst äldre har efterfrågat åtgärder utifrån svårigheter att vid läkarbesök redogöra för läkemedel som man använder eller har använt.

Det aktuella förslaget kan, om det genomförs, bli ett provisorium i avvaktan på Patientdatautredningen och förslag om en samlad journalföring som kan inkludera all relevant information om den enskilda patienten.

Läkemedelsregistret bör ses i perspektivet av en långsiktig förstärkning av informationshanteringen inom vård- och omsorgssektorn. Både lagstiftning och tekniska system bör utformas så att de kan fungera som en del i ett nationellt hälsönät kopplat till digitala journaler med mera. Här har jag och Centerpartiet fått en hygglig skrivning i betänkandet.

I reservation nr 1 framför jag och Centerpartiet tillsammans med övriga allianspartier att vi ställer oss positiva till en läkemedelsförteckning där de läkemedel som enskilda patienter hämtar ut på apotek registreras. Däremot motsätter vi oss att Apoteket AB ska vara registerförare. Apoteksmonopolets framtid är i högsta grad ifrågasatt. Möjligheterna att knyta samman läkemedelsuppgifterna med övriga patientuppgifter är av betydelse för ett gott behandlingsresultat. Det talar, enligt min uppfattning, för att landstingen i egenskap av hälso- och sjukvårdshuvudmän är lämpligast som registerförare. Det skulle dock innebära en fördröjning av verkställigheten, det erkänns.

Om vi inte får stöd för vår principiella uppfattning i reservation 1 markerar vi i reservation 2 att riksdagen då tills vidare bör anta förslaget till lag om läkemedelsförteckning och att regeringen snarast bör återkomma med förslag i enlighet med vad vi förespråkar.

Integritetsfrågorna är viktiga när vi behandlar registerfrågor. Medicinsk information om individer kan vara åtråvärd för till exempel arbetsgivare och försäkringsbolag. I reservation nr 4 föreslår vi att regeringen ska återkomma med förslag på åtgärder för att förebygga att registeruppgifter används som ”selektionsverktyg”.

Sammanfattningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1 men står självfallet även bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Anf. 40 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! Att använda ett eller flera läkemedel är för många en naturlig del av vardagen. Alltfler sjukdomar och symtom kan botas eller lindras med hjälp av olika läkemedel. Vi vet också att utvecklingen på hjälpmedelsområdet har varit betydande. Det har gjorts påtagliga framsteg, och en stor del av de behandlingsframgångar vi ser inom hälso- och sjukvården kan hänföras just till nya läkemedel.

Alltfler läkemedel är mer potenta och kräver allt oftare en individuell bedömning av medicindosen. Det innebär så klart ökade krav på förskrivarens kunskap och behov av information om den enskilda patientens förhållanden när det gäller läkemedelssituationen.

Fru talman! Regeringen föreslår därför förbättrat stöd till patienter, förskrivare och farmaceuter för att nå en ökad säkerhet för patienten på läkemedelsområdet. Det gör man mot bakgrund av att det i dag saknas samlad information om patientens läkemedelssituation. Tillgången till korrekt information om behandlingsalternativ och läkemedel är en viktig förutsättning för en god, säker och kostnadseffektiv vård.

Av det skälet föreslår regeringen en ny lag om läkemedelsförteckning. Lagen innebär att ett nytt register inrättas med uppgifter om de förskrivna läkemedel som en viss patient hämtar ut på apotek.

Som vi tidigare har hört ser socialutskottet mycket positivt på regeringens förslag. Vi menar att det är angeläget att vidta åtgärder för att öka tillgången till information för den enskilde patienten och förskrivaren, till exempel läkare och distriktssköterskor, om den samlade läkemedelssituationen för patienten.

Utskottet anser det också angeläget att samla all information om patientens läkemedel oavsett vem som förskrivit läkemedlet och var det förskrivits. Det ska inte vara avgörande vid vilken vårdcentral eller vid vilket sjukhus som förskrivningen gjorts.

Vi vet också att den största risken att förlora information finns vid byten till exempel mellan olika vårdgivare eller olika avdelningar. Det är ofta informationsbrist som orsakar tillbud eller direkta fel.

Fru talman! Vi socialdemokrater som tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet utgör majoritet i utskottet anser, i likhet med regeringen, att det är naturligt att tilldela Apoteket AB rollen som registerförare. Redan i dag ansvarar Apoteket AB för uthämtade läkemedel med stöd av lagen om receptregister. Den lagen uppfyller dock inte de syften som vi här eftersträvar. Däremot gör detta att det finns en hög beredskap hos apoteket för att ta på sig uppgiften som registerförare. Det är också logiskt att Apoteket AB är registerförare då det är från apoteken som de flesta läkemedel lämnas ut. Det är också där farmaceuten, personalen på apoteket, kan göra den farmakologiska kontrollen, till exempel uppmärksamma om det finns risk för olämpliga kombinationer av förskrivna läkemedel till den enskilda patienten.

Jag vill också säga att det är vår uppfattning att det inte finns skäl att avvakta Patientdatautredningens arbete eller behandlingen i EG-domstolen av detaljhandelsmonopolet, alltså Apotekets framtida förutsättningar. Här skiljer sig uppfattningarna åt delvis. Vår bedömning är att Apoteket har en viktig roll i framtiden. Vi avser att också ha kvar Apoteket som ett monopol. Naturligtvis finns det skäl att uppmärksamma eventuella konsekvenser av en dom i EG-domstolen, men den diskussionen får vi ta då. Däremot finns det möjlighet att fundera över alternativ under tiden.

Det viktiga är dock inte att sitta och vänta på domar eller fundera över Apotekets framtid. Det viktiga är att se till att patienterna har en bra säkerhet i den tid vi befinner oss i nu. Vi ser att det är angeläget att öka patientsäkerheten när det gäller läkemedelsanvändning. Vi tycker inte att vi kan vänta med att värna patientsäkerheten i det här avseendet.

Jag kan också konstatera att den borgerliga pakten i olika reservationer med olika skäl har yrkat avslag på att Apoteket ska vara registerförare. Det blir rätt intressant att höra huruvida de fyra borgerliga partierna skulle kunna vara ett alternativ och lägga fram en proposition. Man har helt olika uppfattningar om hur frågan ska hanteras, huruvida det ska vara landsting eller Socialstyrelsen som ska hantera det här. Det skulle nog ta ännu längre tid än om vi ska invänta till exempel en dom i EG-domstolen. Det finns ingen samlad åsikt från den borgerliga sidan. Trots det har man, förnuftigt nog, insett att man inte vill vänta. I avvaktan på annat är man med på tåget.

Fru talman! För själva registreringen av uppgifterna i läkemedelsförteckningen krävs enligt förslaget inte den enskildes samtycke, som också tidigare har nämnts. Utskottet delar den uppfattningen. Det är av största vikt att man som förskrivare eller farmaceut kan lita på att samtliga uthämtade läkemedel finns registrerade. I annat fall uppstår en falsk trygghet, och man kanske tvingas göra bedömningar utifrån felaktigt underlag därför att man inte har allt underlag. Alla läkemedel kanske inte är registrerade. Icke desto mindre finns det betydande skäl att faktiskt beakta att det kan finnas en rädsla och en risk för att den personliga integriteten kan vara i fara. Patientens trygghet, att veta att bedömningen har gjorts på ett säkert underlag, väger över, och samtycket får komma i andra hand.

Vi hörde tidigare att en del hade mött rädsla från olika personer i samband med att lagen kommer att träda i kraft. Jag har faktiskt upplevt precis det motsatta. Det är många som tror att Apoteket redan i dag har uppgifter om alla läkemedelsuttag som sker. Det är också många som har uttryckt att det är himla bra att det äntligen ska registreras, för man känner en osäkerhet om vilka läkemedel man använder.

Just i detta avseende bedömer jag att det finns en rätt så stark tilltro hos befolkningen till att detta register kan hanteras på ett bra sätt.

Apoteket är också en av de myndigheter som befolkningen har störst förtroende för, vilket gör att jag känner mig ännu mer trygg i denna fråga.

Jag ska också säga att Apotekets personal, precis som personalen inom hälso- och sjukvården, enligt lag omfattas av tystnadsplikt.

Som tidigare har nämnts i debatten, vilket också tas upp i en motion, är det en nackdel att läkemedelsförteckningen kommer att omfatta enbart de läkemedel som hämtas ut från apotek. Vi i utskottet instämmer i det som motionären skriver och även i det som regeringen skriver om att det vore bra om förteckningen även kunde innehålla uppgifter till exempel om de läkemedel som tillhandahålls inom den slutna vården och vid särskilda boenden men konstaterar att det för tillfället inte är möjligt. Detta är en uppgift som Patientdatautredningen har fått tilläggsdirektiv om, och det ska rapporteras senast den 31 december i år.

Jag bedömer dock inte att vi ska avvakta utan anser att det finns skäl att arbeta med det som vi kan. Det finns inte skäl att utsätta fler människor än vi behöver för risker under tiden – tvärtom.

Jag vill också lyfta fram den ändring i förslaget som utskottet föreslår. Regeringen uppmärksammade utskottet, efter överlämnandet av propositionen, på att läkemedel kan erhållas kostnadsfritt enligt ytterligare lagrum som inte har upptagits i propositionen initialt.

Sammanfattningsvis tillstyrker således utskottet regeringens förslag till ny lag om läkemedelsförteckning men med den ändringen att den ska omfatta läkemedel som erhålls med fullständig kostnadsreducering med stöd av andra bestämmelser än läkemedelsförmånslagen. Det kan till exempel vara läkemedel som erhålls enligt smittskyddslagen. Det kan också vara fråga om kostnadsfritt insulin. Enskilda landsting kan också ha beslutat om till exempel kostnadsfria p-piller. Detta skulle också bli föremål för registrering, vilket är viktigt för den totala läkemedelsbedömningen.

Utskottet tillstyrker också regeringens förslag om inrättande av ett läkemedelsregister i form av ett hälsodataregister hos Socialstyrelsen. Vi

vet att om vi har en god forskning, om vi kan följa kvaliteten i hälso- och sjukvården, och om vi kan göra epidemiologiska studier är det uppgifter som kommer oss som patienter till del. Därför är det angeläget att vi får bra uppgifter på detta område.

Som en följd av det tillstyrker utskottet också ändringarna i lagen om receptregister.

Jag vill också kommentera frågan om journalföring knuten direkt till patienten. Jag tror att många som arbetar i vården skulle tycka att det vore en väldigt behaglig situation att arbeta under. Detta ser också Patientdatautredningen över. Men vi är inte där riktigt än.

Beträffande de önskemål som lyfts fram om en bättre hantering av läkemedel för äldre i särskilda boendeformer finns det ett oerhört stort behov på detta område. Men jag kan också säga att det görs väldigt mycket mer i dag. Det är i dag ingenting som hindrar de enskilda huvudmännen från att upprätta till exempel läkemedelslistor. Och man har insett värdet av dem och gör det i ökad utsträckning. Kommuner och landsting arbetar tillsammans på ett helt annat sätt än förut.

Det ansvariga statsrådet Ylva Johansson har faktiskt tagit initiativ till att samordna IT-systemen mellan kommunerna och landstingen, vilket de ansvariga huvudmännen inte själva har lyckats ta initiativ till tidigare. Och det har varit blandade majoriteter. Därför får vi tillsammans med våra partivänner lokalt ta på oss en del av ansvaret.

Nåväl: Regeringen arbetar med frågan nu.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till förslaget i socialutskottets betänkande 13 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 41 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Om man ska vara lite snäll och trevlig kan man kanske säga att vi egentligen är överens om hur vi vill ha det i framtiden när det gäller en bättre hantering av läkemedelsförskrivning, när det gäller att kunna se en diagnos och när det gäller att verkligen se till att patienterna får det bättre. Eller hur?

Därför måste jag invända mot Catherine Perssons angrepp på alliansens förslag. Tittar man på reservationerna är vi i alliansen helt överens i de flesta delar. Det finns några som har reserverat sig i fråga om ställföreträdare, som jag tog upp. Jag tycker att vi väntar och hoppas att vi snart får ett förslag. Det är lite konstigt att man så att säga ska behöva dra till det på det viset.

Jag tänkte upplysningsvis till Catherine Persson säga att vi i de fyra borgerliga partierna arbetar med en hel del olika arbetsgrupper för att inför valet ha ett program på många olika områden. Men vi är inte ett parti. Inte ens regeringen och dess stödpartier är ett parti. Såvitt jag vet motionerar både Vänsterpartiet och Miljöpartiet i olika frågor. Det gör vi också. Vi måste kunna framföra våra åsikter. Jag gjorde det i mitt anförande när det gäller hur vi tycker att sjukvården ska organiseras i framtiden i regioner. Sedan får vi diskutera oss samman precis som vi gör i alliansen.

Jag tycker ändå att det är viktigt att vi har kommit en bit på väg när det gäller detta läkemedelsregister. Vi beklagar bara att vi inte kunde ta ett helhetsgrepp utan att vi nu får en övergångslösning. Sedan kommer

det att lappas framöver tills vi har detta kompletta system. Det är beklagligt.

Prot. 2004/05:113
27 april

Anf. 42 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är inte säker på att jag uppfattade någon fråga från Kerstin Heinemann.

Det finns en väsentlig skillnad mellan oss, och det är att vi vill att Apoteket ska vara kvar. Vi ser att Apoteket har en viktig roll även i framtiden. Vad sedan Apoteket, beroende på vad Patientdatautredningen kommer fram till, har för möjligheter att komma till rätta med en del av de faktiskt ganska svåra utmaningar som finns att samla den totala kunskapen om patienten så att patientjournalen faktiskt följer patienten vet vi inte riktigt än i dag utan det får vi se när Patientdatautredningen lämnar sitt förslag.

Men icke desto mindre är det så att det sätt som de olika borgerliga partierna har framfört en del av sina förslag på inte underlättar. De har förslag om att detta ska ligga på Socialstyrelsen. Det finns förslag om att det ska ligga på landstingen, samtidigt som de partier som för fram detta också vill avskaffa landstingen. Då finns naturligtvis inte den basen kvar plus att det finns en rad olika vårdgivare.

Det är därför klart att jag kan säga att det finns organisatoriska problem utifrån de förslag som de olika partierna för fram i andra sammanhang och som inte bara berör ett läkemedelsregister. Men som det ser ut i dag har de borgerliga partierna, med tanke på de förslag som finns, sagt att det är okej under en övergångsperiod. Det är jag glad för. Det innebär att de borgerliga partierna har insett att vi inte kan äventyra patienternas säkerhet under den här tiden.

Anf. 43 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det har vi från Folkpartiet insett under lång tid, och vi har haft detta med i motioner om ett läkemedelsregister. Så det är inte vi som på något vis har förhalat detta.

När det gäller hur vi ska komma överens så har vi en ansvarskommitté som ser över hur sjukvården ska organiseras. Vi har fattat beslut i Folkpartiet om hur vi vill ha det. Det tycker jag är rimligt att man kan föra fram. Hur vi sedan löser det tillsammans, det blir vår huvudvärk i första hand och inte Socialdemokraternas. Det ska vi säkert klara av.

Det som jag mera var ute efter var att testa Socialdemokraternas vilja att verkligen gå vidare så att vi får detta ordentliga system som säkrar patienternas situation både när det gäller läkemedel och annat så att vi kan få en trygg läkemedelshantering i Sverige. Vi är väldigt långt ifrån en trygg läkemedelshantering i Sverige i dag.

När det gäller Apoteken anser vi att ett avskaffande av monopolet inte innebär att de som ska driva apoteksverksamhet i framtiden får husera precis hur de vill. De ska naturligtvis åläggas exakt samma uppgifter och skyldigheter som Apoteket AB har i dag. Det ska inte bli något slarv med läkemedel på den fronten.

Anf. 44 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra, Kerstin Heinemann, att Socialdemokraternas vilja att gå vidare på det här området är mycket stor. Det har väl

*Ökad patientsäkerhet
på läkemedelsområdet*

också visat sig i att det finns en utredning som arbetar med frågan och, tycker jag, i ett ansvarigt statsråd ganska omgående som nyttillträdd bedömde att man från statens sida behöver gå in och markera. Eftersom huvudmännen inte har löst frågan om kompatibla datasystem bör man från statens sida gå in och hjälpa till och puffa på lite. Det visar väl också på en stark vilja.

När det däremot gäller detta med att vi i dag, som Kerstin Heinemann säger, är långt ifrån en trygg läkemedelsförsörjning – dock ska vi inte här skrämman upp patienterna – vill jag påstå att Sverige tillhör de länder som har den bästa kontrollen av läkemedel, framför allt när det gäller distributionsledet, just på grund av att vi har apoteksmonopolet. Detta gäller också inom hälso- och sjukvården genom de olika rutiner och den lagstiftning som vi har.

Vad som skulle oroa mig är en sämre kontroll om vi tappade apoteksmonopolet. Jag kan säga att vi varken ganska omgående eller på sikt skulle kunna ersätta en del av det genom andra system om vi inte väldigt kraftigt byggde in andra parametrar som fångade upp det som vi i dag har med hjälp av apoteksmonopolet.

Där skiljer sig uppfattningarna i de olika partierna åt. Jag ser Apoteket som en oerhört stor tillgång för en säker läkemedelsanvändning. Jag är övertygad om att det kommer att vara så också i framtiden.

Anf. 45 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Vänsterpartiet står bakom den proposition som avhandlas i betänkandet. För oss har det varit angeläget att inrätta en landsomfattande läkemedelsförteckning. Frågan har diskuterats i många partier och i många forum under många år.

Två frågor har då stått i fokus och återkommit i debatten. Dels har det handlat om vem som ska upprätta läkemedelsförteckningen, registret – Apoteket, landstinget eller någon annan, dels har det handlat om hur vi skyddar den personliga integriteten, det vill säga hur jag som patient ska kunna vara säker på att uppgifterna inte missbrukas. Hur ska jag som patient kunna förhindra att uppgifterna används utan mitt samtycke?

Att vi nu slutligen i den här propositionen och i betänkandet har fastnat för Apoteket som ansvarig för läkemedelsförteckningen handlar givetvis om att det i dag är möjligt att upprätthålla ett landsomfattande register på Apoteket. Där finns kunskap och kunnig personal.

Skulle man i dag fastna för en annan huvudman skulle det innebära att man, när jag hämtat ut medicin förskrivna i Umeå, där jag ofta är, inte skulle veta om det när jag sedan kommer till Uppsala, där jag också ofta är. Här har vi alltså en lösning som tillgodoser krav som måste ställas när ett sådant här register upprättas.

Vi är väl medvetna om att man i framtiden kan hitta andra lösningar som tillgodoser de krav som vi har på ett register, men vi är inte där ännu.

Jag vill ändå kommentera vad jag hört tidigare i debatten. Alla säger att det är viktigt med patientsäkerheten. Det är vi totalt eniga om i socialutskottet. Men jag hör också några säga: Ja, det är viktigt. Men vi ska ändå inte genomföra det nu därför att vi inte tycker att det här är den optimala lösningen.

Jag beklagar att man har den inställningen, för jag tror att det är viktigt att vi gör det här nu. Kan vi sedan hitta bättre, kompletterande, lösningar för framtiden, så gärna det så att säga.

Lagförslaget innebär att alla som hämtar ut ett förskrivet läkemedel registreras i ett personregister. Själva registreringen sker utan mitt samtycke. Däremot är tillgången till uppgifterna beroende av patientens uttryckliga samtycke. Det är bra. Där har vi hittat en garant när det gäller integriteten. Uppgifterna ska kunna användas av patienter, förskrivare och farmaceuter på Apoteket. Det innebär att för att en läkare ska kunna få tillgång till registret krävs mitt aktiva samtycke. Det krävs också för att personalen ska ha tillgång till det. Detta är viktigt. Det kan ju finnas delar i mitt liv som jag inte vill ska tydliggöras. Kanske vill jag hålla dem för mig själv. Den rättigheten finns då.

I betänkandet finns det en rad reservationer. Några handlar, som tidigare anförts här, om att Apoteket inte ska vara bärare av registret. Min fråga till reservanterna – en fråga som några redan har svarat på – blir därför vem som i så fall ska vara det och hur länge vi ska vänta på det här registret. Vi har hört olika förslag. Det gäller då landstingen och Socialstyrelsen. Men inget går att sjösätta just nu.

En reservation som också lyfts fram handlar om ställföreträdare. Det är en reservation som Vänsterpartiet mycket väl hade kunnat ställa sig bakom om det inte var så att just en sådan utredning nu är ute på remiss. Det är faktiskt rimligt att låta remissinstanserna yttra sig över förslaget. Sedan gäller det att se till att det ganska snabbt kommer till riksdagen. Andemeningen i reservationen är alltså den rätta, men eftersom det hela redan är på gång verkar det rimligt att avstå från att reservera sig. Det är i alla fall Vänsterpartiets bedömning.

Också frågan om Patientdatautredningen har lyfts fram. Det är en utredning som pågår. När den så småningom landar har vi nog en del att hämta också ur den. Men jag menar att det bör avvaktas med de reservationer som föreligger i den delen tills utredningen är klar.

Fru talman! Liksom föregående talare yrkar också jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 46 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Läkemedelsförskrivningen och läkemedelskonsumtionen har ökat väldigt kraftigt under de senaste årtiondena. Många läkemedel gör självklart oerhört stor nytta. Men tyvärr är det också så att alltför många använder fler mediciner än de troligen borde göra.

Den bild som vi ledamöter i utskottet har fått under arbetet med betänkandet är att det finns en ovilja att ta bort gamla förskrivningar när nya görs. Det innebär att många patienter i dag kan ha inte bara tio olika mediciner samtidigt utan kanske 20 eller ännu fler.

Förslaget om en läkemedelsförteckning i form av ett register, som regeringen föreslår, kan bli ett verkningsfullt verktyg för de patienter som vill få en säkrare bedömning av hur den totala medicineringen kan påverka. Det är alltså ett stöd för patienten men också ett stöd för förskrivande läkare.

Kunskapen om vad som sker när en patient tar väldigt många olika mediciner är rätt begränsad. Sannolikt är det inte särskilt lyckat med så stora mängder mediciner som ibland förekommer. Därför är det angelä-

get att det här sker så snabbt som möjligt. Det som några av talarna här har sagt, att man av olika skäl vill skjuta på detta framåt i tiden, tycker jag därför inte att vi har motiv för.

Hur bra det sedan kommer att fungera är naturligtvis beroende av flera olika saker. Hur aktivt kommer man i praktiken till exempel från läkarnas sida att använda sig av den här möjligheten? Hur mycket kommer man att lägga ned på information till patienterna så att dessa förstår fördelarna med att man har tillgång till det här verktyget? Och hur överbryggar man den rädsla för registrering av olika slag som alltid finns? Också det har tagits upp.

Självklart finns det alltid fallgropar och svårigheter. Men vi i Miljöpartiet tror att det finns förutsättningar för att det föreslagna registret kan bidra till att den totala läkemedelsanvändningen minskar utan att det behöver innebära välfärdsförluster för patienterna. Tvärtom kan kanske många biverkningar till och med minska om onödigt medicinerande kan undvikas.

Man ska inte heller glömma de vinster som finns för miljön i det här sammanhanget. Stockholms läns landsting har tagit fram en intressant liten skrift där man viktar miljöpåverkan av olika läkemedel. Den tycker jag borde spridas mycket mer eftersom stora delar av de mediciner som vi stoppar i oss, kanske allihopa, så småningom hamnar i naturen. Vi spolrar ut vår avföring genom reningsverk, som inte klarar av att bryta ned läkemedelsresterna. Det innebär att sjöar och vattendrag förorenas och att växter, insekter och djur därför ingår i nedbrytningskedjan för de flesta av våra läkemedel, och den processen kan vara långvarig, tiotals år. Vilka konsekvenser som det på sikt för med sig har vi antagligen mindre kunskap om än om de effekter som den soppan kan ha på oss själva. Av den anledningen tycker jag att alla reformer och alla nya typer av information som kan leda till en klokare läkemedelsförskrivning är väldigt välkomna.

Sedan kan jag tycka, och det är rent personligt, att det vore bra om ett sådant här register kunde byggas ut med ytterligare information. Jag kan tänka mig att det finns patienter som skulle vilja, nu talar jag om frivillig basis och inte om en automatisk registrering, kunna tillföra i sådant register information om att man till exempel är vegetarian eller vegan, för det kan påverka hur man behandlas i vården. Det kan man vara intresserad av att påverka. Som jag förstått av debatten i dag finns det en möjlighet att det här kommer att förändras och utvecklas i framtiden, och då kanske en sådan frivillig komplettering i registret på något sätt skulle vara möjlig att lägga in.

Det finns i motionerna några saker som jag själv skulle kunna överväga att ställa mig bakom och som jag tror att Miljöpartiet skulle kunna göra. Men precis som föregående talare sade är det frågor där man, vilket också står i betänkandet, inväntar utredningar. Jag tycker att man ska göra det innan man definitivt tar ställning.

Med den korta motiveringen, fru talman, ställer jag mig bakom förslaget i betänkandet SoU13 och föreslår avslag på samtliga reservationer.

Anf. 47 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Många har vittnat från talarstolen om ökad användning av läkemedel. Det är naturligtvis så att läkemedlen inte bara blir fler utan

framför allt blir viktigare och alltmer kraftfulla. Mycket av det som tidigare var sluten sjukvård och ibland krävde ganska komplicerade ingrepp i dag kan behandlas med läkemedel. Det är en fantastisk framgång.

Samtidigt innebär det enligt min mening att vi också måste flytta över en del av den kontroll som finns inom sjukvården till att också omfatta läkemedlen. Jag tror att vi kommer att se att vi behöver ta ytterligare steg i den riktningen framöver. Det är min gissning att vi i Sverige som, tack vare vårt apoteksmonopol, har en ganska stor kontroll över våra läkemedel kommer att få se att många andra länder kanske inte funderar i samma banor som vi har gjort men kommer att ta steg mot en ökad kontroll och säkerhet på läkemedelsområdet. Jag tror att själva den medicinska utvecklingen går åt det hållet.

Det förslag som vi nu debatterar om en läkemedelsförteckning är naturligtvis bara en liten pusselbit i ett sådant arbete. Men det är en viktig pusselbit. Flera har vittnat om hur viktigt detta är när man träffar sin läkare – eller inte träffar sin läkare, vilket är värre, utan en helt annan läkare än den man brukar träffa. Som det är i dag måste man själv komma ihåg vilka läkemedel man redan tar och komma ihåg vad de heter trots att de byter namn varje gång man hämtar ut dem på apoteket eftersom det kommer billigare läkemedel. Då är det ännu svårare att komma ihåg vilka läkemedel man har. Jag tror att de allra flesta människor tror att sjukvården redan i dag har möjlighet att se vilka läkemedel man tar. Man blir förvånad över att den möjligheten inte finns.

Jag läste en tidningsuppgift nyligen att det gjorts en undersökning av Läkemedelsrådet i Skåne. Där hade man frågat patienter om detta. Man kom fram till att 73 % trodde att den här möjligheten redan fanns.

Jag tror att det är ett viktigt steg som vi tar i dag. Det är inte en dag för tidigt, vill jag säga med anledning av att en del vill vänta ännu längre. Men jag tycker att det är väldigt bra att vi kan ta det här steget nu, och jag hoppas att riksdagen kommer att besluta så i dag så att vi kan ha den nya lagen på plats den 1 juli.

Det finns många andra frågor som hänger ihop med detta, men det finns ingen anledning att vänta. Låt oss ta till exempel utredningen om förmyndare och ställföreträdare. Den är ute på remiss nu, som flera har sagt. Den ligger under Justitiedepartementet. Det är min kollega justitieministern som ansvarar för det. Den bedömning man gör i dag, trots att det är väldigt svårt att göra bedömningar innan remissbehandlingen är avslutad, är att man kan lägga fram förslag till Lagrådet tidigast nästa år. En ny lagstiftning skulle vara i gång tidigast den 1 juli 2007. Sedan blir det ofta förseningar i beredning. Jag tycker att det är lång tid att vänta på för att införa den här förteckningen när vi kan göra det nu. Jag hoppas att det också blir beslutet i dag.

Det har diskuterats om det är lämpligt att låta apoteket sköta förteckningen. Några argument varför det är lämpligt har förts fram. Ett är att apoteket är rikstäckande. Det är inte landstingen, och de har inte samma system i dag. Det finns inte *en* aktör som kan agera för sjukvårdshuvudmännen i dag. Det kanske vi kommer att ha i framtiden, om vi kan driva på utvecklingen när det gäller hur vi använder informationstekniken, men i dag har vi inte det.

Ett annat gott skäl till att använda apoteket är att vi vill registrera den medicin som man tar ut, inte bara den som förskrivs. Det är inte alls alla läkemedel som faktiskt hämtas ut. Att det någonstans ligger ett recept för läkemedel som man aldrig har hämtat ut har vi inte så mycket nytta av att veta. Det viktiga är de läkemedel som är uthämtade och som patienten förväntas ta. Det är bara apoteket som har den uppgiften.

Ett tredje skäl är att apoteket redan i dag för register för att kontrollera högkostnadsskyddet för läkemedel. Det är ett register som på många sätt liknar det register som nu föreslås. Det sköter man mycket bra. Det finns all anledning att låta samma huvudman sköta också det här registret som har så många likheter med det registret. Skulle vi efter en dom i EG-domstolen, vilket jag betvivlar men om så skulle vara att vi får den att gå oss emot, är det självklart att vi kommer att följa EG-domstolen. Då kommer vi att behöva göra förändringar i hur vi för registret över läkemedelsförmånerna. Då är det naturligt att man i så fall, om det skulle vara nödvändigt, också gör förändringar i denna läkemedelsförteckning. Det ser jag inte som någon stor eller särskilt svår fråga, men jag tror inte heller att det kommer att behöva ske.

Fru talman! Jag vågar säga att jag ser det förslag som vi nu debatterar som ett steg på vägen mot ökad och effektivare användning av IT inom vården. Vi har kommit långt i Sverige, men det går ändå förvånansvärt långsamt att få ut den fulla nyttan av den nya tekniken inom vården. Det finns uppgifter som säger att vårdpersonalen använder ungefär en tredjedel av sin arbetstid åt informationshantering. Bara det säger att det finns otroligt stora vinster att göra om vi kan effektivisera just informationshanteringen.

Det andra är att det många gånger är brist på information, som gör att man måste ta beslut inom sjukvården på dåligt underlag och på dåliga grunder. Det är mycket allvarligt utifrån patientsäkerheten.

Av de här två skälen finns det all anledning att göra stora ansträngningar för att se till att skynda på utvecklingen när det gäller användningen av IT inom sjukvården. Vi har tagit initiativ från regeringen, och nu gör vi allting för att få upp hastigheten i samordningen.

Som jag ser det är det några viktiga delar som måste till. Vi måste ha elektroniska patientjournaler för samtliga patienter. Vi måste ha system för patientjournaler som är kompatibla och kan tala med varandra hos alla sjukvårdshuvudmän, både landsting och kommuner. Vi måste ha säkra kanaler för att överföra den här informationen via Sjunet till alla sjukvårdshuvudmän. Vi måste se till att vi får de juridiska möjligheterna att låta den gå vidare, antingen en enda patientjournal per patient eller alternativt möjligheter för olika sjukvårdshuvudmän att hämta information hos varandra om en patient.

Det här är ett arbete som pågår. Patientdatautredningen är en viktig pusselbit i detta. Jag förutser att det beslut som tas i dag bara är ett steg på vägen mot en ökad effektivisering och ökar patientsäkerhet, bland annat med hjälp av IT.

Det finns ingen anledning att tro att vi någonsin ska kunna fatta det optimala beslutet med alla förbättringar när det gäller informationshantering och patientsäkerhet på en enda gång. Vi kommer att få göra som den här kammaren alltid gör, ta steg för steg en liten bit i taget. Det här ste-

get, som jag hoppas att vi tar i dag, är ett mycket viktigt steg som kommer att innebära stora förbättringar för patienternas säkerhet.

Prot. 2004/05:113
27 april

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

8 § Folkhälsopolitik

Folkhälsopolitik

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2004/05:SoU11
Folkhälsopolitik.

Anf. 48 LARS MEJERN LARSSON (s):

Fru talman! I detta ärende behandlas socialutskottets betänkande om folkhälsopolitik. I betänkandet behandlas 140 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden under 2003 och 2004.

Betänkandet tar upp en mängd olika målområden när det gäller folkhälsoarbetet, bland annat mål för folkhälsan, ojämlikhet i hälsan, självmordsprevention, delaktighet och inflytande i samhället. Ytterligare målområden är ekonomisk och social trygghet, trygga och goda uppväxtvillkor, ökad hälsa i arbetslivet.

Vidare tas i betänkandet upp behovet av sunda säkra miljöer och produkter, en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård och gott skydd mot smittspridning, en trygg och säker sexualitet och god reproduktiv hälsa.

Angelägna mål som belyses är behovet av ökad fysisk aktivitet, goda matvanor och säkrare livsmedel, minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande och övrigt beroende.

Avslutningsvis finns mål om hälsoinformation och hälsokommunikation samt forskning.

Ett enligt utskottet föreslår med anledning av ett tiotal motioner från samtliga riksdagspartier ett tillkännagivande till regeringen om det självmordspreventiva arbetet. Utskottet konstaterar att olika insatser har gjorts på området, och regeringen har i den nyligen avlämnade forskningspolitiska propositionen *Forskning för ett bättre liv* redovisat att den bland annat anser att särskilda insatser bör göras inom suicidforskningen.

Folkhälsoministern har redovisat att han noggrant följer utvecklingen för att överväga vilka ytterligare insatser som kan komma att erfordras med anledning av självmordsproblematiken. Vi inom utskottet delar dock bedömningen i motionerna att ytterligare insatser nu måste genomföras för att förstärka det självmordspreventiva arbetet.

Utskottet anser att ett nationellt program för självmordsprevention bör tas fram, och regeringen bör redovisa resultatet av ett sådant arbete för riksdagen i lämpligt sammanhang.

Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete på folkhälsoområdet. I betänkandet finns 24 reservationer och tre särskilda yttranden.

Fru talman! Med denna inledning överlämnar jag ärendet till debattörena.

Anf. 49 ANNE MARIE BRODÉN (m):

Fru talman! Som vi hörde handlar betänkandet från socialutskottet om folkhälsofrågor. Det är 140 motioner från 2003 och 2004 som behandlas. De visar på det stora intresse för hälsofrågor som finns i Sverige i dag.

Ett tiotal motioner handlar just om självmordsprevention, och de har lett till det tillkännagivande som vi alla i utskottet är oerhört glada för. Vi hoppas att det också ska leda till åtgärder från regeringen. Min kollega Magdalena Andersson kommer senare att utveckla detta i sitt anförande.

Jag kommer att uppehålla mig vid några avgörande frågor som vi moderater tycker är viktiga för en ökad hälsa för alla människor i Sverige. Det handlar om människors makt över sina egna liv, om hur vi kan förbättra och förändra folkhälsoarbetet om hur vi ska stärka barns och vuxnas hälsa. Vi ska se de äldres behov i samhället och vi ska arbeta mer med förebyggande arbete både lokalt och regionalt.

Vi anser att Folkhälsoinstitutet ska läggas ned till förmån för ett nytt institut för medicin och hälsa. Mer medel måste föras ut till det regionala planet, och det fick vi klart för oss för någon vecka sedan här i riksdagen då vi hade en diskussion om dessa frågor. Nätverket för folkhälsa delar vår uppfattning om att det behövs mera av regionala kompetenscenter.

Jag vill först yrka bifall till reservation 1 under punkt 1, men jag står naturligtvis bakom övriga reservationer från oss moderater och de gemensamma borgerliga reservationer som finns i betänkandet.

Fru talman! Att bli förstådd som en helhet, lyssnad på och tagen på allvar innebär att man sätts in i ett sammanhang, och då minskar ohälsan.

Människors goda hälsa är en av de viktigaste resurserna i ett land. Det skapar möjligheter och utveckling. Den mänskliga resurs som finns i ett gott hälsotillstånd har tidigare underskattats i vårt samhälle. Snarare har hälsa betraktats som en naturtillgång, fri att utnyttjas. De senare årens försämrade hälsoläge hos människor har visat vilka kostnader som är förenade med dålig hälsa.

I Sverige har det saknats strategier utifrån ett individuellt hälsotänkande. ”Högsta möjliga tillstånd av hälsa” är en mänsklig rättighet som det formuleras i FN:s förklaring i den ekonomisk-sociala delen av de mänskliga rättigheterna. Hälsa är som allemansrätten, missbrukas den så blir den förödd. Därför har det i dag uppstått en stor brist på hälsa som i sin tur har lett till en stor vårdskuld.

Fru talman! Trots att stora samhälleliga ekonomiska resurser satsats på folkhälsan har det inte givit utdelning i en förbättrad hälsa för de enskilda människorna. Detta beror till stor del på ett kollektivistiskt förhållningssätt som har skapat ett avståndstagande och i många fall likgiltighet inför välvilliga folkhälsoråd. Det har inte bidragit till ett individuellt ansvarstagande för den egna hälsan i den utsträckning som vi moderater tror är angeläget och viktigt.

För att den enskilda individen ska kunna ta ansvar måste den också ges makt och möjlighet att ta ansvar, det vill säga att kunna ”svara an”. Ett uttryck som ofta används i dessa sammanhang är *empowerment*. Det innebär att kunna påverka sin egen situation, att kunna fatta egna beslut om sitt eget liv, att kunna träffa val, det vill säga att vara proaktiv och promotiv för att vidmakthålla hälsa eller återställa hälsa som gått förlo-

rad. Hälsa är alltså en integrerad del i en människas liv precis som andra fri- och rättigheter.

Fru talman! Det stigande ohälsotalet bland Sveriges befolkning utgör inte bara ett stort folkhälsoproblem, utan det har kommit att bli den i särklass största ekonomiska belastningen inom svensk ekonomi som i sin tur tvingar fram svåraccepterade besparingar inom en rad områden. Dessa besparingar slår hårt och konsekvenserna har varit förödande inom många samhällsområden i ett redan hårdnande samhällsklimat.

Antalet långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar är ett stort bekymmer. Hur man än planerar neddragningar och besparingar så äts dessa upp av ett okänt antal ökning av långtidssjukskrivna och förtidspensioneringar. 1,4 miljoner människor står i dag utanför arbetsmarknaden.

Fru talman! Vi har i dag en allt kunnigare befolkning som ställer medvetna frågor och kräver kunniga svar. Det har setts som en naturlig del i samhällets utveckling.

När den gamla auktoritetstron och det auktoritära samhället försvinner med sina tydliga yttre gränser, som också byggde på en gemensam värdegrund – etik och moral – ersattes det inte automatiskt av ett ansvarstagande hos den enskilde individen.

Detta har lett till en osäkerhet och en oklarhet i många fall där människor upplever sig ha hamnat i kläm mellan olika välfärdssystem som inte längre levererar det som de ska eller förväntas göra. Vidare har en mycket snabb samhällsförändring bidragit till att förutsägbarheten till stor del har försvunnit ur människors liv.

Stressen har kommit till vårt samhälle för att stanna. Man kan hävda att stress alltid har funnits och att människor alltid har haft det svårt. Förvisso, men nu har det svenska samhället byggts på ett antagande om stabilitet och förutsägbarhet som inte längre existerar, och därav följer just den känsla av vanmakt som breder ut sig bland människor. Oförutsägbarheten skapar då stress, stress skapar rädsla och vanmakt, rädsla skapar våld, vanmakt skapar uppgivenhet och likgiltighet, våld skapar ännu mer oförutsägbarhet och likgiltigheten skapar också ett hårt samhälle.

Fru talman! Människor som är rädda och stressade förlorar sitt välbefinnande, och deras hälsa påverkas negativt. Det är ett sådant samhälle som vi ser växa fram i dag i Sverige på många håll. Att återställa hälsa och välbefinnande i samhället och på individnivå är en oerhört viktig och angelägen fråga för oss moderater, och det är absolut den viktigaste enskilda satsningen vi kan göra i Sverige.

Fru talman! Det är känt att hälsa och välbefinnande handlar om att som människa känna sig respekterad, tagen på allvar och lyssnad på, att vara delaktig och bli bekräftad, att få stöd och uppmuntran och vidare att få uppleva att det finns en mening med ens liv och att omvärlden är rimligt god – att det finns ett hopp. Dessa grundbultar inom folkhälsovetenskapen formulerades av Aron Antonowsky, som var banbrytande inom denna vetenskap.

Flera vetenskapliga rapporter visar att ett verkligt inflytande, *empowerment* som jag nämnde tidigare, över vardagslivet är just en nyckelfaktor som skapar hälsa. Delaktighet är en förutsättning för hälsa och upplevelser av sammanhang och meningsfullhet. Att själv kunna ta ansvar och

fatta sina egna beslut i sitt eget vardagsliv har oerhört stor betydelse för hälsan.

Därför är det naturligt för oss moderater att i våra kommittémotioner inom det här området trycka på just de här så angelägna viktiga sakerna. Men det finns också andra motioner som pekar på att möjligheten att kunna leva på sin lön, möjligheten att kunna fatta sina beslut om barnomsorg, hur barnen ska ha det och hur familjen vill ha det med sitt liv, innebär ökad hälsa. Vi vet också att kränkningar och våld har stor negativ effekt. Vi skriver också om vikten av att titta på hur ökad stress leder till ohälsa och att ge människor möjlighet att mer kunna vara delaktiga och känna ansvar på sitt arbete.

Därför är det viktigt när vi pratar om kvinnor och kvinnors hälsa att också känna ansvar för att öppna upp för en mångfald av olika arbetsgivare. Vi har ju goda exempel i dag där vi ser att sjukskrivningstalen är bra mycket lägre där man har ett ökat inflytande och ett ökat ansvar. Det kan gärna vara kooperativ eller olika privata alternativ. Det finns också naturligtvis offentliga arbetsgivare som har satsat och som är väldigt duktiga på detta. Men vi tror att eget ansvar och ökat inflytande är en avgörande faktor för hur människor mår på arbetsplatsen. Därför beklagar vi den stopplagsdiskussion vi hade i går, och vi beklagar den negativa inställning från vänsterkartellen som finns just när det gäller hur kvinnor kan få chansen att se möjligheter med flera olika arbetsgivare.

Vi lyfter fram betydelsen av mat, motion och kärlek. Det är viktigt att också komma ihåg vad som påverkar vårt liv och vår vardag. Hur vi äter och motionerar har oerhört stor betydelse, men också ensamheten eller möjligheten att leva tillsammans med människor som bryr sig om, som ser en, som lyssnar och som förstår en. Att kärleken har betydelse är naturligtvis viktigt också för små barn. Vi hade ett seminarium här i riksdagen för någon vecka sedan som handlade om barns hälsa. Där pekade vi också på vikten av beröring när det gäller barn och människor emellan.

Institutet för hälsa tror vi är en viktig förutsättning för att ta nya tag när det gäller hälsofrågorna i Sverige. Folkhälsoinstitutet har kanske spelat ut sin roll. Det är ganska tydligt när vi läser i tidningen om att man nu ska leka på arbetsplatsen. Det finns många andra saker som kommer därifrån som kanske är bra, men nu börjar det verka som om det är dags att ta nya tag, och därför föreslår vi ett institut för hälsa i stället, med stor tyngd på det regionala och lokala folkhälsoarbetet.

Till sist vill jag bara ta upp egenvård. Det finns oerhört mycket bra satsningar på egenvård, och det finns reservationer som handlar om just detta. Vi beklagar att utskottets majoritet inte har ställt sig bakom dessa viktiga satsningar på egenvård. Vi vet att det har stor betydelse för folkhälsans utveckling, och vi vet att det har stor betydelse för avlastningen av sjukvården. Egenvård och hälsofrågor är frågor som har kommit för att stanna, och det är frågor som vi moderater kommer att fortsätta driva med inriktning på att individen har en stark ställning i samhället i dag.

Anf. 50 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Folkhälsa är ett viktigt ämne, och det speglas ju i det stora antalet motioner som vi behandlar nu. Det är också viktigt att vi har fått en mera systematisk rapportering av hur folkhälsan utvecklas. Jag

tänker då på framför allt den folkhälsorapport som Socialstyrelsen ger ut och som vi har fått alldeles nyligen. Där konstateras att livslängden fortsätter att öka i Sverige, och det skulle ju kunna peka på att vår folkhälsa är god och förbättras, och så är det ju, men det utesluter inte att det finns hot mot folkhälsan och att det finns en stor risk för att vi kommer att få sämre hälsa på många områden.

Jag brukar sammanfattningsvis, när jag träffar människor från andra länder, säga att den svenska folkhälsan kännetecknas av att vi är det friskaste folket i världen och att vi lever längst, men vi är också det mest sjukskrivna, och det kan man naturligtvis delvis hänföra till att vårt sjukförsäkringssystem tolkas något annorlunda nu än vad det har gjort tidigare, och helt säkert måste vi strama upp tillämpningen av vår sjukförsäkring.

Men man kan inte heller vifta bort att vi har nya hot mot folkhälsan som vi måste göra någonting åt. Många av dem hänger ihop med det moderna samhällets olika inslag, till exempel sådant som stress i arbetslivet, brist på kontroll över den egna vardagen och sådant som Anne Marie Brodén nämnde men också sådant som hör ihop med vår livsstil, sådant som resulterar i välevelnadssjukdomar. En allmän synpunkt på folkhälsoarbetet är naturligtvis att vi måste arbeta förebyggande, och om vi ska arbeta förebyggande så räcker det inte med allmänna ideologiska trumpetstötter, utan då måste vi ge oss på de konkreta hoten mot folkhälsan, sådant som vi alla känner till. Exempel är alkohol, narkotika, tobak, spel, olämplig kost, för mycket kost hos en del och för lite hos andra och brist på motion, men också som sagt stressen i vardagen för många människor.

Det är viktigt att vi då har ett systematiskt arbete som också innehåller forskning om hur man ska förebygga att det moderna samhället skapar nya hot mot hälsan i takt med att vi kan avvärja en del av de gamla hoten som naturligtvis infektionssjukdomar och liknande som har plågat mänskligheten under många år. För övrigt kan vi notera att det även inom det området finns ett nytt hot, nämligen att våra mediciner, vår antibiotika, om de används på felaktigt sätt bidrar till att utveckla resistent bakteriestammar som gör att de här infektionssjukdomarna återigen blir ett större hot.

Jag vill gärna understryka det positiva i det här betänkandet, nämligen att vi har kunnat enas om att föreslå ett tillkännagivande om självmordsprevention. Det är ju en god tradition i socialutskottet att vi försöker enas och påverka politiken, och här har vi verkligen ett stort område som oroar oss alla och naturligtvis framför allt dem som har sett problemet med självmord på nära håll hos unga människor.

Jag hoppas att regeringen och dess medarbetare tar del av detta tillkännagivande och snabbt återkommer med åtgärder.

Jag vill också rent allmänt säga att med tanke på det stora intresse som finns i riksdagen för folkhälsofrågor, och som avspeglas i betänkandet, vore det rimligt att regeringen och Socialdemokraterna gick med på att målen för folkhälsoarbetet, och även de mer konkreta målen, fick fastställas av riksdagen. Det är inte helt uteslutet att Socialdemokraterna någon gång hamnar i opposition. Då kanske vi kan hoppas på en sänkning i denna fråga. Men det skulle inte göra något om det kom tidigare.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 1. Självklart står jag och Folkpartiet bakom övriga reservationer där vi finns med. Men av effektivitetsskäl när det gäller voteringen avstår jag från att yrka på dem.

Det är rimligt att i den här debatten inte dubblera de debatter om alkohol-, narkotika- och tobakspolitik som vi har vid andra tillfällen. Därför går jag förbi det, även om det naturligtvis är stora och viktiga hot mot folkhälsan.

När man diskuterar folkhälsopolitik går det tyvärr inte att komma förbi frågan om regeringens myndighetspolitik. Ända sedan den socialdemokratiska regeringen år 1991 föreslog bildandet av ett särskilt folkhälsoinstitut har tyvärr den politiken kännetecknats av en viss ryckighet. Institutet kom till under den borgerliga regeringen.

Jag tycker rent sammanfattningsvis att man måste konstatera att institutet har gjort en bra insats. Det går alltid att lyfta fram enskilda skrifter där man kan tycka att det verkar lite beskäftigt och kanske förlöjliga en och annan formulering. Men på det hela taget är min uppfattning att Folkhälsoinstitutet har bidragit till att öka medvetenheten om både hoten mot folkhälsan och det förebyggande perspektivet.

Samtidigt måste man säga att politiken på senare år har kännetecknats av en egendomlig ryckighet. Man beslöt från regeringens och Socialdemokraternas sida att man skulle lägga ihop Folkhälsoinstitutet och Alkoholinspektionen, och då fick institutet tillsynsuppgifter. Man döpte också om det och sade att det skulle bli ett stabsorgan. Det var ganska svårt att förstå vad skulle innebära, eftersom man just gav det tillsynsuppgifter.

Nu ska man lokalisera ut det till Östersund, vilket alla vet kommer att innebära en försvagning av arbetet under ett antal år framåt. Samtidigt har vi fått utredningsförslag att delar av institutets verksamhet ska lokaliseras till regionala centrum. Idén med regionala centrum är inte alls så dum. Men att samtidigt bestämma att institutet ska flyttas till Östersund och därmed, som det verkar, bli av med nästan alla sina medarbetare, är en något egendomlig politik.

Fru talman! Här finns åtskilligt att säga om mer specifika hot mot folkhälsan. De finns nämnda i reservationer och särskilda yttranden. Det är sådant som gäller buller, kost och motion, tandhälsa, regionala klyftor och behovet av ett bättre folkhälsoarbete för äldre. Jag nöjer mig här med att än en gång understryka att det är viktigt att man i folkhälsoarbetet går från allmänt tal till att ta upp de konkreta hoten mot folkhälsan. Det är vad vi har pekat på i ett antal reservationer och särskilda yttranden.

Anf. 51 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman! Jag uppskattar alla de kristdemokratiska reservationerna i betänkandet men begränsar mig till att yrka bifall till reservation 1 om mål för folkhälsan. I den reservationen understryker vi vikten av konkreta och mätbara etappmål för folkhälsoarbetet.

Det är viktigt för att veta vad som ska göras och vad som har effekt att det finns tydliga mål. Talet om folkhälsa blir lätt allmänt välmenande prat om vikten av att vi ska sköta oss med allt möjligt om inte tydliga mål, handlingsplan och utvärdering finns. Gabriel Romanus efterlysning av stadga i folkhälsoarbetet är jag den förste att understryka.

Fru talman! Folkhälsan går att förändra till det bättre. Tobaksbruket i Sverige har genomgått en mycket stor kulturförändring på 20 år. Från att

ha varit en självklar del av arbetsmiljö, hemmiljö, offentlig miljö och överallt har vi nu kommit fram till en punkt där vi kommer att få mycket stor acceptans för rökstopp på krogarna från den 1 juni.

På samma sätt kan det gå med andra folkhälsoområden. Det gäller exempelvis alkoholmissbruket. Det finns ingen naturlag som säger att vi i Sverige ska få allt större alkoholskador genom obegränsade införselkvoter och allt lägre alkoholpriser genom den fria införseln och lägre skatter. Vi kan alltfört göra motstånd.

Det kan bli en annan attityd om vi målmedvetet arbetar i den riktningen. Införseln av vin och sprit minskade med 30 % medan införseln av starköl sjönk med 50 % första kvartalet i år jämfört med motsvarande period förra året, enligt Stockholms universitets månatliga undersökning av svenska folkets köpvanor av alkohol.

De säger själva att det är för tidigt att dra några långtgående slutsatser av detta. Men det tjänar ändå som exempel på att vi inte bara måste ge upp inför ohälsotet alkoholmissbruk. Vi måste inte ge upp vår skattepolitik, och vi kan mycket väl fortsätta att kämpa för lägre införselkvoter av alkohol. Om vi inte får behålla de metoderna för att hålla nere alkoholskadorna kan man kanske ändå uppnå en vändning av alkoholbruket på annat sätt, vilket möjligen enkäten antyder.

Fru talman! Efter många turer, motioner från samtliga riksdagspartier i år och tidigare år, och motioner från Kristdemokraterna, tillkännagivanden från utskottet med mera har Socialdemokraterna nu till slut accepterat att medverka till att en nationell handlingsplan för att förebygga självmord ska tas fram. Det är en viktig seger för anhängargruppen Spec, som länge har arbetat för att få till stånd en nationell handlingsplan. Det är förstås också en seger för de drabbade.

Kan ett självmord förebyggas räddas ett människoliv. Men det är inte bara det, utan ett livslångt trauma för de närstående kan undvikas. Antalet självmord har minskat sedan 70-talet. Det redovisar Socialstyrelsens folkhälsorapport. Men det finns enligt den rapporten en tendens till ökning bland yngre män sedan år 1998. Det finns all anledning att fortfarande ta den här frågan på största allvar.

Som alltid när vi fattar storvulna beslut måste man ställa frågan: Vad blir det av ett beslut om nationell handlingsplan för självmordsprevention? Målen för det självmordspreventiva arbetet är avsiktligt ospecifika, berättar vår text i betänkandet. Men i en nationell handlingsplan måste man också komma fram till ett antal mål för hur arbetet ska bedrivas och vad som egentligen ska uppnås.

Vi har i trafiken en nollvision i antal döda. Det kanske är modigt och rentav övermodigt att begära något liknande för antalet självmord. Men vi måste ändå nå fram till tydliga mål om vad vill uppnå för att få drivkraft i en handlingsplan.

Forskningsansvaret på området självmord är inte särskilt preciserat, vilket också framgår av vårt betänkande. Institutet för psykosocial medicin, förkortat IPM, har i uppgift att bedriva och främja forskning i psykosocial medicin. Forskningsansvaret faller väl i dag närmast på detta institut.

Det har utretts hur de framtida uppgifterna för IPM ska skötas. Man anger i utredningen att regeringen först och främst ska klargöra vilka uppgifter den centrala expertfunktionen för det självmordsförebyggandet

arbetet ska ha. Dessutom vet vi att Folkhälsoinstitutet deltar i ett nätverksarbete med bland andra anhörigorganisationen Spes.

För att nå framgång med den nationella handlingsplanen är det naturligtvis viktigt att forskningsansvaret klarläggs. Vem ska ha ett huvudansvar för detta? Var ska den centrala expertfunktionen ligga? Vem tar det tydliga ansvaret för att det ska finnas en fast, central organisation som ger bidrag till det fältarbete som måste bedrivas i kommuner och lands-ting?

Det viktiga för självmordspreventionen är förstås vad som görs lokalt. Det har också undersökts hur arbetet bedrivs ute i skolorna, berättas det om i betänkandet. Det sägs att beredskapen i skolorna är låg vad gäller att upptäcka och hjälpa elever som befinner sig i allvarlig psykisk och social nöd och därmed riskerar att utföra självmordshandlingar. Majoriteten av de undersökta skolorna saknar skriftliga planer, förebyggande program och utbildning av personal i självmordspreventiva åtgärder.

Det saknas således inte uppgifter att ta tag i för den nationella handlingsplanen. Vänsterkartellen kan förhoppningsvis i dag berätta mer om hur vi ska ge ett slagkraftigt innehåll till den nationella handlingsplanen. Utöver vad jag hittills har sagt fordras det givetvis ett brett socialpolitiskt anslag i arbetet. Precis som för trafiken behöver vi visa en oerhörd uthållighet i den psykiatrisatsning som vi har enats om. Den får inte stanna vid bara en engångssumma i år, utan som psykiatrisamordnaren har rekommenderat så måste detta återrustande av psykiatrin pågå i flera år. Det är på samma sätt med missbrukarvården. Återrustandet av den har länge fått dröja, och vi har inte ens kommit i gång i år. Tvärtom går det fortfarande bakåt vad gäller missbrukarvården. Frivilligorganisationerna har minskat sin kapacitet i år.

Fru talman! I reservation 18 berör Kristdemokraterna kost och motion. Där tar vi fasta på den åtgärdslista som Livsmedelsverket och Folkhälsoinstitutet har sammanställt med viktiga åtgärder för att komma till rätta med detta. Vi har sett i medierna hur våra experter på området, som Stefan Rössner och Tandläkarförbundets ordförande, har larmat om att här finns mycket att göra. Vi väntar på besked från majoriteten också om detta. När kommer de åtgärder som man hittills verkar dröja med? Stefan Rössner har påtalat detta i Dagens Nyheter. När kommer åtgärderna i verkställighet? Det är ett besked som vi önskar i dag.

Anf. 52 ELINA LINNA (v):

Fru talman! För två år sedan debatterade vi här i kammaren betänkandet *Mål för folkhälsan*. Nu som då delar socialutskottet regeringens uppfattning att det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet bör vara att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

En god hälsa på lika villkor för hela befolkningen är en utmaning som kräver "långsiktigt, målinriktad och sektorsövergripande arbete inom samtliga sektorer som har ett avgörande inflytande på folkhälsans utveckling". Så står det i betänkandet.

I mitt anförande kommer jag att lyfta fram ett antal förslag som Vänsterpartiet har lagt fram för att bidra till en god hälsa på lika villkor. För att nå en god hälsa på lika villkor krävs att olika samhällsaktörer samarbetar och prioriterar hälsofrämjande åtgärder. En utvecklad folkhälsopo-

litik behöver genomsyra samhället i dess helhet och tas i beaktande vid planeringen av bostäder, trafikleder och arbetsplatser och i värnandet om den generella välfärden.

Under ideala förhållanden borde folkhälsan vägas in vid samtliga större samhällsförändringar. Folkhälsan bör ses som en naturlig och självklar faktor vid alla former av åtgärder, beslut, uppföljningar och lagstiftning. Om besluten får allvarliga konsekvenser för hälsan så är de ineffektiva.

Folkhälsan borde ha en självklar plats också i statsbudgeten. Vänsterpartiet anser att ett hälsoindex i statsbudgeten är ett lika viktigt inslag som att redovisa tillväxtfaktorer och budgetprognoser. Därför har vi föreslagit att ett hälsoindex utformas i statsbudgeten. Vår motion fick tyvärr inte majoritet i utskottet, men vi tänker inte ge upp. Vi återkommer i frågan.

Jag ska också beröra tillkännagivandet om det självmordspreventiva arbetet. Ett enigt utskott anser att ett nationellt program för självmordsprevention bör tas fram och att regeringen bör redovisa resultatet av arbetet för riksdagen.

I dagens tidningar kan vi läsa att folkhälsoministern Morgan Johansson avser att inrätta en nationell handlingsplan för att förebygga självmord. Nu är inte Morgan Johansson här, men jag vill ändå påpeka att det är bra att folkhälsoministern antligen tar sitt ansvar i frågan. Jag vill också påminna om att socialutskottet redan för ett antal år sedan gav det första tillkännagivandet. Då handlade det om barn och unga och självmordsprogram. Det andra tillkännagivandet handlade om implementeringen av WHO:s rekommendation om nationella program. I dag lämnar socialutskottet sitt tredje tillkännagivande, så det är bra att folkhälsoministern också i dag lovar att komma med en handlingsplan till ett nationellt program för självmordsprevention.

Fru talman! I betänkandet har Vänsterpartiet också en motion som lyfter fram den psykiska hälsosituationen bland personer med utländsk bakgrund. Folkhälsoinstitutets rapport *Födelselandets betydelse*, som kom för två tre år sedan visar att ett flertal invandrade grupper, och då speciellt kvinnorna, uppvisar sämre psykisk hälsa än svenskfödda. I rapporten konstateras att många invandrargrupper sämre hälsa inte kan förklaras med biologiska eller andra individuella faktorer. Förklaringarna finns i stället på en samhällelig nivå.

En av de viktigaste faktorerna är den låga sociala position som många invandrargrupper får i Sverige oberoende av vad de har med sig i form av utbildning och arbetserfarenhet. Det krävs med andra ord kraftfulla sektorsövergripande insatser från samhällets sida för att minska de folkhälsokillnader som finns mellan olika etniska grupper.

Som jag sade inledningsvis måste olika samhällssektorer samarbeta och prioritera folkhälsofrämjande åtgärder. Det finns en tydlig etnisk segregering på både bostads- och arbetsmarknaden i dagens Sverige. Det är en segregering som bidrar till att skapa ohälsa hos vissa grupper i vårt samhälle.

Jag vill här också passa på att nämna vårt särskilda yttrande, där vi pekar på att inte glömma de nationella minoriteterna i folkhälsoarbetet. En del nationella minoriteter, till exempel samerna, har funnits här sedan urminnes tider. De övriga har också starka och långvariga historiska band

med Sverige. Folkhälsoinstitutets rapport, som jag hänvisade till tidigare, visar att exempelvis sverigefinnar har en ökad ohälsa i jämförelse med övriga svenskar. Vänsterpartiet anser att alla nationella minoriteter särskilt ska uppmärksammas i det strategiska folkhälsoarbetet.

Fru talman! För en tid sedan utkom Socialstyrelsens folkhälsorapport 2005. Den har berörts tidigare här i talarstolen också. Enligt rapporten uppskattas mellan 20 % och 40 % av befolkningen i dag lida av psykisk ohälsa. Andelen personer som uppger att de känner oro, ångest eller ängslan har ökat sedan början av 1990-talet efter en nedgång på 1980-talet. Ökningen gäller generellt i befolkningen utom bland äldre kvinnor där andelen har varit konstant hög sedan 1980. Den största ökningen visar unga kvinnor mellan 16 och 34 år.

Det finns några förklaringar till den ökande psykiska ohälsan som lyfts fram i Socialstyrelsens rapport. Bland annat menar man att ängslan och oro samt ångest är subjektiva mått som lätt kan förändras över tiden på grund av mediepåverkan och allmänna attitydförändringar. Samhällsklimatet har också blivit hårdare med ökad press på individuella prestationer och framgångar, inte minst inom skolan och arbetslivet. Ekonomiska neddragningar med konsekvenser för välfärdssystemet, särskilt inom verksamheter som skolhälsovård, minskar möjligheterna till förebyggande insatser.

Den riktigt alarmerande ökningen av psykisk ohälsa återfinns bland barn och unga. Även användandet av antidepressiva läkemedel, så kallade SSRI-preparat, bland barn och unga ökar. Köerna till barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar är långa. Det är viktigt att barn och unga som har psykisk ohälsa får adekvat hjälp, men samtidigt måste vi lyfta fram den enligt vår mening viktigaste folkhälsoåtgärden, nämligen det förebyggande arbetet. Enligt Vänsterpartiets mening är förebyggande insatser alltid att föredra både för individen och för samhället. Jag delar Socialstyrelsens uppfattning att nedskärningar av verksamheter som skolhälsovård har försvårat möjligheterna till förebyggande insatser. Vänsterpartiet anser också att det råder viss oklarhet på myndighetsnivå om vem som har det övergripande ansvaret för det preventiva psykiatriska arbetet. Vi anser därför att regeringen bör se över och förtydliga vem som har ansvaret för det arbetet.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag självfallet står bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 16.

Anf. 53 ANNIKA QARLSSON (c):

Fru talman! Ibland kan man fundera på hur vi mår och hur påfrestande det här uppdraget egentligen skulle kunna vara. Vi jobbar, sliter och stressar. Vi har så mycket att göra. Ändå tror jag att om vi skulle gå ut fråga alla här skulle vi få höra att man mår rätt bra. Det här med hälsa handlar ju om så många olika delar och om att kunna vara med och påverka. Även om vi inte alltid får igenom våra förslag här i kammaren inbillar vi oss även i opposition att vi faktiskt är med och påverkar och driver åt rätt håll.

Ett exempel på det är det tillkännagivande som vi står bakom här i dag om ett nationellt program för att förhindra självmord runtom i Sverige. Det känns bra, även om anledningen till det hela är mycket sorglig.

I det här betänkandet vill jag yrka bifall till reservation nr 1, men jag vill också lyfta upp reservation nr 12.

I reservation nr 1 går vi in på var ansvaret för det folkhälsopolitiska arbetet ska ligga någonstans. I dag ligger det på regeringens bord, och det är bra. Det ska finnas där också. Men det hade varit otroligt värdefullt om riksdagen hade haft ett större ansvar i det här arbetet för att plocka fram konkreta och mätbara mål och för att vara en viktig del i det opinionsbildande arbetet. Det verkliga arbetet kring folkhälsa bedrivs varken i regering eller i riksdag, utan det är faktiskt runt köksbordet.

Jag sade tidigare att man kan fundera på vad det innebär att må bra och ha hälsan. Det är en mängd olika bitar. Det handlar kanske inte bara om att hjärtat slår och benen är hela. Det är snarare så att man känner att det fungerar för barnen i skolan och med läxorna, att man känner sig trygg med den barnomsorg man har, att man känner sig trygg med mamma på ålderdomshemmet eller vad det nu är för frågor som ligger allra närmast hjärtat.

Vi hade ett seminarium för ett tag sedan. Det var ett hundratal kvinnor som skulle försöka att beskriva vad hälsa var för dem. Jag kan säga att det är ett rätt stort kompendium där man har försökt fånga detta. Det finns alla möjliga olika uppgifter där. Det kan handla om att trivas med sitt arbete, att försöka förverkliga sina drömmar, att vara frisk i kroppen, social samvaro, naturupplevelser, trevliga vänner, att vara med i en sångkör, att äta bra, att lyssna på vacker musik, sällskapsdjur, att visa respekt, att kunna leva på sin lön, en god sömn, att kunna skratta och att få känna sig värdefull. Det är många olika saker som ligger bakom detta med hälsa.

För att åstadkomma detta måste diskussionen föras kring köksborden. Det är där bärarna av en god folkhälsa finns.

Precis som tidigare talare har varit inne på finns det en mängd hot mot en god hälsa. Vi har alkoholförbrukningen som stiger kraftigt. Det finns fortfarande ett för stort användande av tobak även om det går åt rätt håll, och vi pressar på för att det ska gå ännu mer åt rätt håll. Felaktig kost är något som också är mycket uppmärksammat. Det finns de som äter för lite och de som äter för mycket. Vi sitter still alltmer. Och framför allt är stressen alltid närvarande runtomkring oss.

I våra reservationer i det här betänkandet har vi tagit fram en mängd olika förslag som vi tycker är viktiga att ha med på den politiska dagordningen. Vi vill att man tittar på konsekvenser och hälsoeffekter innan man fattar beslut. Vi pratar också om att man måste uppmärksamma och analysera de regionala hälsoklyftor som finns i Sverige. HBT-personer är utsatta för fördomar och diskriminering runtom i samhället. Det har också en stor påverkan på det hela.

När vi pratar om barn och ungdomar är just trygga och goda uppväxtvillkor otroligt viktigt. Här finns det en stor ökning. Det är många barn och ungdomar som mår dåligt. Vi anser att det är viktigt att lyfta fram kunskapen om detta. Vad är orsaken till detta?

En annan sak som vi lyfter upp i våra reservationer handlar om immateriella värden, det vill säga inte det som handlar om pengar, saker och en ny bil utan om att vi finns där för varandra, de mellanmännsliga relationerna.

Det handlar om närhet till grön- och naturområden. Apoteket har en viktig hälsoupplysande funktion. I reservation 21 går vi också in på egenvården. Ska vi nå en förändring, ska vi få folk att må bättre gäller det att vi får människor att fundera över sin egen situation och åstadkomma någonting. Reservation 1 talar om att det är här vi ska ha de konkreta mätbara målen. Den handlar också om att få människor att känna ett större ansvar i de här frågorna.

För var börjar hälsan? Var börjar man må bra? I magen, i hjärtat, i tanke, ord och handling – inte i Regeringskansliet. Det är dags att vi ömt vårdar oss själva och ser till att folkhälsan blir något som är på dagordningen vid köksbordet i stället.

Anf. 54 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Även i vårt till synes mycket välskötta land är ojämlikheten stor. Då tänker jag inte bara på löneskillnader mellan män och kvinnor som gör samma jobb, på restauranggäster med olika hudfärg, på arbetslösa och storbolagsdirektörer eller på rika och fattiga i allmänhet. Det är ganska lätt att vi i debatter stannar vid just de här olika formerna av ekonomiska parametrar när vi pratar om ojämlikhet. Men skillnaden i livsvillkor mellan olika grupper i samhället visar sig också i ojämlik hälsa.

Mycket av den ohälsa vi har i vårt samhälle orsakas av våra levnadsvillkor och den fysiska och psykosociala miljö som vi lever i. Ett långsiktigt folkhälsoarbete måste därför självklart även ses som en del av ansträngningarna att skapa ett mer jämlikt samhälle. Jag tycker inte att folkhälsoarbetet ens blir trovärdigt om det inte omfattas av insikten att ojämna livsvillkor skapar ohälsa. Ohälsa kostar. Därför är det viktigt att man också vågar betrakta folkhälsoarbetet som en investering för framtiden. Det handlar då inte bara om mänskliga kostnader. Det är också samhällsekonomiska kostnader.

Miljöpartiet de gröna arbetar för ett samhälle där skillnaderna livsvillkor minskas och där en god social, psykisk och fysisk miljö ständigt ska stå i fokus. Ett sådant samhälle är ett samhälle utan segregation, diskriminering och utanförskap. Det är även ett samhälle med minskade ekonomiska klyftor. Om man lyckas skapa ett sådant samhälle med god fysisk och psykisk miljö och minskade ekonomiska klyftor blir också förutsättningarna för en bättre folkhälsa stora.

I likhet med flera av de tidigare talarna instämmer jag i att det tillkännagivande som utskottet har enats om när det gäller behovet av att regeringen tar tag i det självmordspreventiva arbetet är ett väldigt bra tillkännagivande. Jag kan inte historien bakom detta som det tidigare har relaterats till men jag tycker att det ska bli spännande att se vad man, förhoppningsvis snabbt, kan åstadkomma från regeringens sida.

Innan jag börjar argumentera för Miljöpartiets reservationer vill jag, fru talman, för att jag inte ska glömma bort det, säga att Miljöpartiet delar huvuddelen av betänkandets bedömningar. I alla de bitar där vi inte har reservationer står vi bakom betänkandet. Jag anser att de reservationer som vi har valt att göra i utskottet berör så speciella områden att kamraren egentligen borde ges möjlighet att ta ställning till dem. Men, som man brukar säga här, för tids vinnande avstår jag från att reservera mig

till förmån för samtliga reservationer. Jag nöjer mig med att reservera mig till förmån för reservation 24.

Trots det är vår uppfattning att riksdagen borde ge regeringen till känna som sin mening att kunskap måste inhämtas om transpersoners situation så att samhället kan säkerställa att de kan ha lika bra livsvillkor som andra samt att Folkhälsoinstitutet kontinuerligt ska följa upp den gruppen ur ett folkhälsoperspektiv. Det är även vår uppfattning att Folkhälsoinstitutet när de gör undersökningar om HBT-personers hälsa måste vara mer lyhörda för faktorer som har betydelse för just den gruppen. Därför anser vi att betänkandet borde ha ändrats i enlighet med reservationerna 9 och 10.

Vi anser även att generella regler för ljudnivåer i offentliga lokaler är en viktig fråga. Av den anledningen har vi i en motion krävt nationella gränsvärden. Vi är besvikna över att motionen inte vann utskottets gehör. Därför har vi skrivit reservation 13.

Vår fjärde reservation, nr 24, den som jag alltså yrkar bifall till från kammaren, handlar om en av de mycket stora, aktuella frågorna i vårt moderna samhällsbygge: människors känslighet för elektriska fält. Vi får i vårt land allt fler internflyktingar, människor som gång på gång flyr allt längre bort i takt med att mobiltelefoni och andra elektriska installationer byggs ut. Ofta handlar det om individer som under ett långt, stressigt och hårt arbetsliv har utsatts för olika typer av överbelastningar. De har efter många olika förklaringsförsök konstaterat att de bara inte klarar av den miljö som vi numera alla lever i. Då handlar det i första hand om någon form av okänd belastning från alla de elektriska utrustningar som vi alltmör omger oss med.

De som inte klarar det som alla vi andra tror att vi inte påverkas av är i dag tusentals. Men man är inte lika säker överallt som vi tekniknördar i Sverige. I England och Australien kör till exempel myndigheterna informationskampanjer där de direkt avråder barn och ungdomar från att använda mobiltelefon. En del av Europas huvudstäder har valt att införa lokala gränsvärden för strålning från mobiltelefoni som är mycket tuffare än de gränsvärden vi har i Sverige. En tusendel av den nivå vi tillåter gäller som tak på många ställen.

Nya forskningsrapporter kommer hela tiden som på olika sätt påvisar samband mellan olika elektriska fenomen och sjukdomstillstånd eller andra former av reaktioner på till exempel försöksdjur. Förändringar av huden har noterats. DNA-skador har man registrerat. Ökad cancerrisk är dokumenterad. Blod-hjärn-barriären försvagas på försöksmöss som utsätts för en vanlig mobiltelefon bara under några minuter. Det är bara några exempel på alla de rapporter man kan läsa om ifall man är intresserad.

Det är inte heller ovanligt att det finns kopplingar mellan amalgamsanering, lösningsmedelsexponering och andra svåra belastningar på en individ och den här typen av reaktioner på elektrisk utrustning. Det forskas på tok för lite på det här området. I vår motion MJ509 utvecklar vi de här behoven tydligt mer och går in på själva problembeskrivningen mer ingående. Vi menar att det även behövs behandlingsinriktad forskning eftersom det är så många som lider samtidigt som det offentligas hälso- och sjukvård inte har någonting att erbjuda.

Cirka 3 % av befolkningen i landet anger i hälsoundersökningar att de på något sätt är överkänsliga för elektriska fenomen. Många undrar om regeringen struntar i de här människorna. Den irländska läkargruppen Idea, som samarbetar med Världshälsoorganisationen, presenterade för inte så länge sedan en rapport som visade på kopplingar mellan ökad ”elsmogg”, som de valde att kalla det, och den sjukdomsbild som blir allt vanligare i vårt land: illamående, huvudvärk, yrsel, utmattning, förvirring, humörsvängningar, klumpighet, ringande ljud i öronen, stickningar i huvudet – det som ibland kallas för utbrändhet.

Jag är säker på att riksdagen förr eller senare kommer att bli tvingad att öppna ögonen och erkänna att en stor grupp människor far mycket illa på grund av den här elsmoggen och att vi har många internflyktingar som flyr på grund av vansinniga beslut om terror mot en befolkningsgrupp. När myndigheter fattar beslut som tvingar människor att fly från sina hem på grund av de skador som de får och myndigheterna förnekar det utan att ha något annat att erbjuda tycker jag att man kan kalla det för ren terror.

Ju förr riksdagen inser det här problemet desto snabbare kan vi förhindra att så många individer behöver lida i onödan. Jag hoppas därför att riksdagen redan nu bifaller reservation 24.

Anf. 55 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! ”Har du hälsan, visst roar det mig” sjunger jag ibland. Vad som i visan menas med hälsa vet jag dock inte. Det är inte ett begrepp som är fastställt på ett sätt som gör det säkert att tala om. Vi har inget entydigt hälsobegrepp.

Enligt WHO:s definition från 1946 är hälsa ett fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande – en mycket kritiserad definition som ansetts rent utopisk. I biomedicinen definieras hälsa som frånvaron av sjukdom, och i det känner nog de flesta igen sig. ”Hälsa och sjukdom är motpoler på en skala; den som har mer av sjukdom har mindre av hälsa” står det i årets folkhälsorapport från Socialstyrelsen och dess Epidemiologiska centrum.

Folkhälsorapporter kritiserar ibland för att beskriva *folkohälsan* snarare än *folkhälsan*. I 2005 års folkhälsorapport sägs att ”den bild av folkhälsan som ges måste – – – alltid vara meningsfull för hälsopolitiken och hälsoarbetet, vilket innebär att man bör mäta företeelser som man vill åtgärda”. Sälunda beskriver rapporten sex grupper av vad vi kallar folksjukdomar samt infektionssjukdomar och tandhälsa. Vissa levnadsvanor tillhör också folkhälsoproblemen, och på senare tid har vi alltmer kommit att betrakta mäns våld mot kvinnor som ett folkhälsoproblem.

Det är en rik flora, således. När vi politiker kommer in i handlingen handlar det oftast om åtgärdsprogram. Vi vill förändra, förbättra och öka folkhälsan, helt enkelt.

I april för två år sedan beslutade riksdagen att det övergripande målet för folkhälsoarbetet bör vara att skapa samhällliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. I samband med det beslutet ställde vi oss bakom regeringens förslag till sektorsövergripande målstruktur för det samlade folkhälsoarbetet. Riksdagen sade också att för att kunna fastställa delmål krävs det mer underlag vilket vi räknar med att få i den första redovisning som regeringen ska lämna till riksdagen 2006.

De borgerliga partierna har valt att gå samman och reservera sig i denna fråga med hänvisning till behovet av folklig förankring. Denna förankring ska åstadkommas genom att riksdagen ställer sig bakom och fastställer de mål och delmål som föreslagits av Nationella folkhälsokommittén. Reservanterna talar nästan nedlåtande om arbetet i berörda myndigheter.

Jag har lite svårt att förstå den ståndpunkten. Är det inte bra när regeringen pekar med hela handen och ger uppdrag till sina myndigheter? Det är väl på det sättet landet ska styras. Jag, Socialdemokraterna och utskottets majoritet tycker att detta är rätt väg att driva frågan framåt – regeringen kommer med förslag, riksdagen beslutar och sedan går uppdraget till myndigheterna att åtgärda för att vi sedan ska få en återrapportering.

Senast den 30 september ska nu Folkhälsoinstitutet redovisa vad som bidragit eller kan komma att bidra till att de elva målområdena nås. Två månader dessförinnan ska tio myndigheter redovisa hur man kan bedöma hälsokonsekvenser av insatser inom det egna området – spännande! Det blir en viktig information för regeringens och riksdagens fortsatta agerande men också, tycker jag, ett steg mot det som eftersträvas i reservation 2 om hälsokonsekvensanalyser och i reservation 3 om hälsoindex.

Fru talman! Samtidigt som vi nu talar om insatser på statlig och central nivå vill jag gärna understryka vikten av det arbete som sker lokalt och regionalt. Det är mycket glädjande att det i flera landsting finns landstingsråd med särskilt folkhälsoansvar och politiskt tillsatta folkhälsoutskott samt att hälsokonsekvensbeskrivningar av politiska beslut och lokala välfärdsboksut används på flera håll. Så är det i mitt landsting i Västmanland. Dess folkhälsoutskott gjorde dessutom ett besök i Stockholm i måndags för att få tala om framtida arbetssätt med representanter för Socialdepartementet och Folkhälsoinstitutet – ett mycket gott initiativ, tycker jag.

Det regionala arbetet innebär också ett offensivt och mer direkt sätt att söka åtgärda de regionala skillnaderna utöver de insatser som kan krävas från statligt håll. Årets folkhälso rapport visar som tidigare att de regionala skillnaderna speglar sociala och ekonomiska livsvillkor, arbetsmarknad, bostadsmarknad och utbildningsnivå samt att det bakom de regionala skillnaderna också kan finnas olikheter i kultur och traditioner, till exempel i fråga om matvanor.

Utskottet uttalar i betänkandet att det är angeläget att de regionala hälsoklyftorna uppmärksammas, och ett flertal exempel finns också uppräknade. Jag får nästan lite svårt att se vad som egentligen skiljer reservanterna från Centern, Folkpartiet och Kristdemokraterna från utskottets ställningstagande i denna fråga.

Eftersom det betänkande vi nu debatterar bygger på ca 140 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2003 och 2004 är det naturligt att där finns ett stort antal önskningskrav på insatser och förbättringar för utsatta grupper. Jag vill gärna understryka att det inte finns någon motsättning mellan reservanterna och utskottets majoritet när det gäller identifieringen av de utsatta grupperna, ej heller när det gäller behovet av insatser riktade till dessa. Folkhälso rapporten visar tydligt att det är den socioekonomiska bakgrunden, utbildningsnivån och den regionala hemvisten som utgör grunden för var på skalan hälsa-sjukdom vi befinner oss. Det blir följaktligen där insatserna bör sättas in.

Fru talman! När WHO rankade Sverige bland de främsta i Europa när det gäller barns hälsa berodde det främst på den låga sjukligheten och dödligheten under nyföddhetsperioden samt på den låga risken att skadas i olyckor. Svenska ungdomar är också mer nöjda med relationerna till sina föräldrar trots att fler växer upp med separerade föräldrar här. Det måste ses som ett gott betyg.

Barn med högutbildade föräldrar gick fram till 1999 oftare i förskola; därefter har de sociala skillnaderna i detta avseende minskat. Läser man i folkhälsorapporten kan man notera att på område efter område – sjukdom, olyckor, droger, vanvård, kost och hälsa – är barnets utsatthet kopplad till vilken socioekonomisk grupp mamman tillhör eller hennes utbildning. Det enda undantaget är anorexi. Jag tycker att detta klart visar att våra främsta insatser måste riktas mot större jämlikhet och jämställdhet i uppväxtvillkoren för våra barn.

Fru talman! I reservation 17 undrar jag om det inte fallit bort lite text. Jag läser där om Moderaternas syn på den ökande övervikten och behovet av rätt kosthållning och regelbunden fysisk aktivitet. Det är bara att hålla med – självklarheter, tycker jag. Men så börjar jag söka efter vilka insatser det egentligen är som Moderaterna efterfrågar. ”En positiv utveckling kräver att samhällets insatser tydligare bidrar till att den enskilda individen känner ett eget ansvar och känner livsglädje.” Detta är vad Moderaterna vill ge regeringen till känna. Men var finns egentligen de moderata förslagen till insatser? Vad är det vi ska göra? Ska vi lagstifta om livsglädje? Ska vi skicka ut en informationsbroschyr? Eller är det kanske straff för de individer som inte känner ansvar för sin hälsa som ska utmätas? Låt mig klart deklarerat att jag inte tror ett dugg på skuldbeläggande av människor med fetma.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag i likhet med tidigare talare understryka vikten av det tillkännagivande som utskottet föreslår riksdagen att besluta om. Ett enigt utskott anser att ett nationellt program för självmordsprevention bör tas fram. Riksdagen beslutade ju för drygt fyra år sedan att WHO:s riktlinjer för att förebygga självmord bland skolelever skulle anpassas till svenska förhållanden.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att vi för bara några timmar sedan voterade om elevhälsofrågorna här i kammaren. Utbildningsutskottet skriver i sitt tionde betänkande: ”Skolan utgör en viktig plats för att fånga upp dem som befinner sig i riskzonen för självmordshandlingar och för att i tid sätta in åtgärder.” Det är just detta socialutskottet eftersträvar med sitt tillkännagivande för det övriga samhället – identifiering av riskgrupper och insatser i tid.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 56 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! I dagens tidning kan vi händelsevis läsa att Morgan Johansson avser att tillskapa en nationell handlingsplan för självmordsprevention. Han uttrycker sig som om han hade ett val. Han har tagit för givet att det blir ett enigt beslut i riksdagen i dag och att vi ska göra en nationell handlingsplan för självmordsprevention.

Som i mitt anförande tidigare vill jag förstås ta tillfället i akt och efterlysa om Margareta Israelsson kan säga något mer preciserat om inne-

hållet i det här arbetet, så att vi känner tillit till att det här inte blir en hyllvärmare utan att det blir någonting som vi verkligen ska ge järnet för, så att det också får effekt ute i hela riket. Jag efterlyste i mitt anförande vad som är tanken. Finns det en utpekad instans för forskningen, expertfunktioner som centralt ska vara stödjande för arbetet ute i kommuner och landsting? Hur blir det med den, var kommer detta arbete att landa?

Är ni beredda att uttala något mål? Jag har antytt att man borde kunna göra minst lika mycket som man gör i trafiken, det vill säga att den nollvision som vi har för trafiken borde vi också ha för självmorden.

Insatserna ska också göras på ett väldigt brett område. När det gäller utbildning av personal visade våra egna betänkandetexter att det fattades en hel del i skolornas beredskap och i deras förmåga att möta och läsa av hur det står till med ungdomen och fånga upp dem som befinner sig i depression och andra psykiska stresstillstånd. Över huvud taget behöver vi göra en väldigt bred insats. Blir det uthållighet i arbetet med psykiatriens återupprustande med mera?

Jag hoppas att Margareta kan ge stort hopp.

Anf. 57 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tackar Ulrik Lindgren för det stora förtroendet. Men jag tror att de flesta frågorna egentligen vände sig till en annan instans än ledamöterna av utskottet som har samma uppfattning som Ulrik Lindgren eftersom vi har gjort ett gemensamt tillkännagivande. De där frågorna om hur beredningsarbetet går till får nog ställas till ministern.

Men låt mig säga att jag tycker att det här är en väldigt viktig fråga när vi resonerar. Kan vi sätta upp mål för självmordspreventionen? Vi brukar från vårt parti säga att vi inte tycker att vi kan göra det, därför att allting annat än en nollvision är, precis som Ulrik Lindgren säger, inte tänkbart. Det skulle ju innebära att vi accepterade att det skedde, samtidigt som det är ett faktum att så sker.

Det här är oerhört svåra frågor. Jag tycker i likhet med Ulrik Lindgren att det är väldigt bra att vi nu ser att ett sådant här program är på väg fram. Jag antar att Ulrik Lindgren också noterar att alla vi ledamöter fick ett meddelande från professor Danuta Wasserman som skrev till oss om det faktum som man upplever på Stockholms läns landstings Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa, nämligen att det beslut som vi fattade för fyra år sedan är en del i en handlingsplan där man också hänvisar till 1995 års program för det självmordspreventiva arbetet.

Jag tror att det här måste ses som just ett arbete steg för steg, och jag vill igen, fru talman, understryka behovet av att arbetet måste gå fram så att man identifierar riskgrupper. Det är där som insatserna också ska finnas.

Anf. 58 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! En nollvision tycker jag ändå har sin lockelse. Det har drivits mycket med det. Med rätta har man också ironiserat över en sådan typ av mål. Men vi vet från trafikområdet att just att man satt upp en nollvision har haft den nyttan för trafikområdets del att arbetet verkligen har drivits på. Sverige har gjort oerhörda insatser för att minska trafikdö-

den. Det har blivit en samling runt detta som har varit väldigt betydelsefull.

Att hitta ett attraktivt mål för det självmordspreventiva arbetet tror jag i sig kan vara väldigt bra för processen, att vi verkligen som nation samlar oss kring att den här döden ska nedåt. Vi ska ha klart färre självmord i Sverige framöver än vi har i dag, när vi till och med kan se en viss ökning sedan 1998 enligt Socialstyrelsens beräkningar.

Att vi försöker implementera WHO:s riktlinjer sedan fyra år har givetvis också sitt värde.

Sedan hade jag naturligtvis velat höra mycket mer om den breda ansats som vi behöver göra för det självmordspreventiva arbetet, inte minst, som vi alltid brukar säga, ett större svängrum för familjen att vårda sina relationer, mer tid tillsammans. Det som vi talar för i våra reservationer i det här betänkandet är mer av familjerådgivning, att man faktiskt får hjälp utifrån med att fylla sin viktiga föräldraroll gentemot sina barn.

Jag hade egentligen en till fråga, om vi kanske hinner med det, nämligen Stephan Rössners undran var arbetet mot fetma har stannat upp. Detsamma har Tandläkarförbundets ordförande efterlyst i medierna nyligen. Varför kommer inte den lista loss som Livsmedelsverket och Folkhälsainstitutet har sammanställt över vilka åtgärder vi faktiskt skulle kunna vidta via förskola och skola för att ge våra barn en lämpligare kost och därmed kanske kunna komma åt en del av fetmaproblematiken?

Anf. 59 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig svara kort och börja i den senare änden.

De punkter som är ute på remiss ska återkomma till oss. Men frågorna om just livsmedelsområdet och fetman kopplade till skolan är inne i en särskild procedur i arbetet på Utbildningsdepartementet. De samlade bedömningarna räknar jag med att vi allesammans kommer att få ta del av. Det finns ju inga delade meningar om att vi behöver hitta åtgärdsprogram.

Som jag nämnde i mitt anförande tror jag också att det är väsentligt att komma ihåg att när vi talar om frågor som fetma vet vi att det rör sig om samma synpunkter och samma problemområden som tidigare, nämligen att det allt som oftast handlar om vilken socioekonomisk grupp man tillhör. Det är också viktigt med den typen av insatser.

Anf. 60 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! När utskottets majoritetsföreträdare talar om att det är stor enighet trots att här är 24 reservationer har hon naturligtvis rätt i det. Det speglar att vi från oppositionen vill driva på, få ett snabbare tempo. När förslag har legat ett par år i departementet tycker vi att det är dags. Jag vill gärna säga att jag uppskattar att vi ändå ganska ofta kan enas om att ge till känna för att driva på regeringen. Jag tycker att man ska uppfatta det här betänkandet på det sättet.

Men på en punkt är vi mer principiellt oeniga. Det är frågan om vem som ska lägga fast målen mer i detalj, konkretiserade mål som kan följas upp. Är det regeringen eller riksdagen?

Jag förstår inte riktigt när Margareta Israelsson säger att reservationen skulle spegla någon sorts förakt för myndigheten och det arbete som utförs i myndigheten. Om riksdagen lade fast detta skulle det ju stärka

myndigheten i förhållande till den ofta ganska stora klåfingrighet som tjänstemän i Regeringskansliet utövar gentemot myndigheterna. Det tror jag nog att vi alla känner till och har hört talas om.

Är det någonting som speglar förakt för arbetet i myndigheterna är det när man säger att man kan lokalisera ut myndigheter till olika orter i landet. Det går lika bra även om man blir av med 100 av 104 medarbetare, vilket verkar vara hotet när det gäller Folkhälsoinstitutet. Vill man visa respekt för arbetet i myndigheterna och se till att arbetet inte försvagas uttrycker man sig inte på det sättet, att det här går lika bra även om ett stort antal av de människor som jobbar i myndigheterna inte kan flytta med. Där tycker jag att man möjligen kan tala om en arrogans från majoritetens sida, även om jag har förståelse för att man vill stimulera olika delar av landet.

Anf. 61 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte att man skriver, Gabriel Romanus, att folkhälsoarbetet får en demokratisk förankring och blir föremål för debatt i stället för att bli en angelägenhet endast för regeringen och berörda myndigheter. Vi debatterar ändå. Vi står här i år igen och debatterar. Nu är det Gabriel Romanus och jag som gör det kring hur målen ska se ut och hur de ska uppsättas. Jag antar att vi också för diskussionen på olika sätt på hemmaplan. Vi gör det politiskt i mitt landsting, och vi gör det i kommunen. Vi diskuterar detta också i utskottet. Men när regeringen ska gå vidare med målen och sätta myndigheterna i arbete, måste man vända sig till myndigheterna. Det är där uppgifterna ska föras vidare. Det är en oerhört märklig inställning som ni från den borgerliga oppositionen har.

Hur tänker ni er att detta ska se ut? Litar ni inte på att de statliga myndigheternas arbetsinsats kan leda vidare utifrån riksdagsbeslut? Misstror ni myndigheternas möjligheter att följa de beslut som vi fattar?

Jag förstår precis diskussionen om att man tycker att regeringen inte ska fastställa målen utan att riksdagen ska göra det. Men vad är det som är negativt i att säga att det sedan ska arbetas vidare i myndigheterna? Jag tar gärna emot en förklaring.

Anf. 62 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag tror inte att man ska läsa detta som att vi vill minska myndigheternas roll. Vi vill bara förankra målen, även etappmål och mätbara mål, i riksdagen. Trots allt representerar regeringen en mindre del av folket än vad riksdagen gör. Men självklart ska myndigheterna få arbeta.

Jag tror jag vågar påstå att Folkhälsoinstitutet skulle göra ett bättre jobb om tjänstemännen i Regeringskansliet lade sig i lite mindre. Det är min bild. Jag har ett gott förtroende för Folkhälsoinstitutet, om det är den myndigheten. Jag har även förtroende för Socialstyrelsen.

Vad jag tycker speglar en bristande respekt för det arbete som utförs av medarbetarna i myndigheterna är när man tror att man kan flytta myndigheten till Östersund utan att det blir en försvagning av arbetet. Nu inser man att det blir en försvagning, men man tycker tydligen inte att det gör något. Det bekymrar mig eftersom det är ett viktigt arbete, där Folkhälsoinstitutet har en viktig roll framför allt när det gäller att ta fram underlag för det lokala och regionala arbetet. Vi vet att människor i

kommuner och landsting som jobbar med dessa frågor ofta efterlyser underlag från Folkhälsoinstitutet. Det går inte att komma ifrån att det blir en försvagning. Jag noterar att Margareta Israelsson inte bestrider det. Det blir en försvagning av arbetet under ett antal år.

När man nu lokaliserar försvarets anläggningar utifrån verksamhetens krav, inte av lokaliseringspolitiska skäl, borde man ha samma respekt för verksamhetens krav när det gäller arbetet på att stärka folkhälsan. Men det har man tydligen inte. Innerst inne hoppas man att så få som möjligt ska flytta med eftersom man då får fler nya arbetsmöjligheter att erbjuda i Östersund. Men det är ingen respekt för arbetet.

Anf. 63 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Tack, Gabriel Romanus. Nu fick frågan en helt annan vändning. Nu hamnade vi i utlokaliseringen av myndigheter. Det är en bit ifrån den måldiskussion vi skulle ha.

Jag vill också understryka att i betänkandet säger utskottet att vi förutsätter att när regeringen återkommer med en lägesrapport ska den också rapportera vidare kring de delmål som ska genomföras. Det är det arbetet som pågår nu.

Tittar vi närmare på betänkandet finner vi dels ett resonemang om hur många mål det ska vara, dels hur delmålen ska vara och dels hur vi ska se konsekvenserna och följa upp de olika målen. Regeringen säger att man vill komma tillbaka till riksdagen med rapporter och ta med sig vad man får från myndigheterna. Det är inte så lång tid det handlar om. Inom en snar framtid får vi säkert anledning att diskutera detta igen. Jag tycker inte att man kan säga att vi i riksdagen inte får en återrapportering från regeringen och dess myndigheter.

Anf. 64 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Margareta Israelsson pekar på att det är svårt att förstå vår reservation om det egna ansvaret och den egna makten över sin hälsa. I mitt inledningsanförande pekade jag på alla de forskningsrapporter som tar upp detta. Det handlar naturligtvis om tilliten till individen. Det handlar om det som vi pratar om, nämligen verkligt eget inflytande. Det handlar också om eget ansvar.

Jag ställde en fråga då, och jag ställer den igen: Hur kan det komma sig att man inte stöder det förslag till satsningar på egenvård som har visat sig så lyckade på många håll i landet? När Socialdemokraterna inte stöder hushållsnära tjänster eller inte stöder alternativ i vården, olika driftsformer och så vidare, har det samma påverkan, nämligen minskad delaktighet och ökad sjukskrivning.

”Kan själv!” i Halland har visat sig ge stora besparingar i sjukvården men också stärkt den egna individens möjligheter att påverka sin hälsa. Fysisk aktivitet på recept är ett annat exempel. Varför stöder inte Socialdemokraterna vårt förslag till egenvård?

Anf. 65 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är lite osäker på vad vi egentligen diskuterar. De insatser som görs regionalt i landstingen är alldeles utmärkta. Jag tog upp detta i mitt anförande. Jag tycker att det är alldeles utmärkt att satsa på

den typen av insatser som har skett i Halland och på andra håll. Det är utmärkt att kommunerna är involverade.

När det gäller egenvård och egen motion tycker vi också att det är utmärkt med regeringens satsningar på idrotten för att också främja hälsa. Jag är vice ordförande i Svenska Handikappidrottsförbundet, och vi har med hjälp av miljarden till idrotten också fått en ökad möjlighet för kvinnor och ungdomar att komma med i idrotten.

Det jag funderar över är när ni med en sådan skärpa kräver att regeringen ska vidta åtgärder. När sedan regeringen kommer tillbaka och vill vidta åtgärder vill inte Moderata samlingspartiet vara med. Det kan gälla åtgärder mot tobak. 35 000 anställda i restauranger säger att de mår dåligt av tobak på jobbet. ”Nej, det ska vi inte reglera. Det är individens frihet.” Vi vill vidta åtgärder mot alkoholbruket. ”Nej, det ska vi inte göra. Det finns en individuell frihet.”

Vad är det då som kvarstår? Vad är det regeringen ska göra? Är det denna bok som ska skickas ut? Det behövs lite mer kött på benen.

Anf. 66 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Man kan alltid argumentera för vad regeringen borde göra. De mål för folkhälsan som vi pekar på, som vi gärna vill att riksdagen ska anta, har redan debatterats. Det finns en anledning till att det blir tydlig uppföljning av att det händer något med målen. Det står också Moderaterna bakom. Det vet Margareta mycket väl.

Det är viktigt att konstatera att om man inte har synen att individens möjlighet att påverka sin egen vardag har betydelse för hälsan, hamnar man naturligtvis på en helt annan ingång än vad vi gör i vår reservation och i de borgerliga reservationerna. Vi tror på människors förmåga.

Jag går tillbaka till den forskning som ändå finns. Det finns mycket att göra på frivillighetens väg. Varför vill inte Socialdemokraterna satsa mer på regionalt och kommunalt folkhälsoarbete? I så fall skulle man kunna stödja vår tanke att minska eller avveckla Folkhälsoinstitutet till förmån för ett regionalt och lokalt folkhälsoarbete – som dessutom har visat sig väldigt lyckosamt.

Anf. 67 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag understryker att jag tycker att det är alldeles utmärkt att landsting och kommuner bedriver folkhälsoarbete. Det tycker jag att de ska fortsätta med. Jag tycker inte att det ger någon indikation för att vi ska flytta resurser eller indirekt minska resurserna för det arbete som ska göras på området.

Vad jag vänder mig emot är lite grann bristen på reella incitament, hur ni vill komma vidare. Allting i den folkhälsorapport som har kommit visar att det är ojämlikhet i inkomst, ojämlikhet i utbildning, ojämlikhet i varifrån man kommer. Det finns så många saker i den här folkhälsorapporten som visar att det är jämställdhet och jämlikhet i samhället som krävs. Det är de åtgärderna som måste vidtas om vi ska kunna lyfta upp folkhälsan med kraft.

Anf. 68 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, ojämlikhet i utbildning, sociala strukturer och regionala klyftor – vi känner igen det. Vi vet att det inte har förbättrats under de

senaste tio åren, då vi har haft en socialdemokratisk regering. Men det var inte det jag begärde replik på.

Vi får lov att vara delaktiga, och vi får tycka till lite grann när regeringen har bestämt hur det ska vara. Ungefär så lät det när Margareta Israelsson tog upp frågan om folkhälsomålen. Ja, det är skillnaden i de två olika synsätten. I vår reservation nr 1 tycker vi att det är riksdagen som ska vara med och besluta om de här sakerna. Det är den ena delen.

Men återigen tillbaka: Hela det här arbetet måste syfta till att få människor delaktiga. Det arbete som pågår är jätteviktigt, både här i riksdag och i regering och i olika myndigheter – självklart. I det finns det ingen motsättning i den reservation vi har. Men får vi inte ut det, och får vi det inte vidare till att det är någonting som bär hos människor, kommer vi inte att nå några bättre mål.

Jag läste George Orwells *1984* i höstas, och det var nästan lite tongångar av hur myndigheterna skulle arbeta. Jag tror inte att våra myndigheter vill arbeta på det sättet, utan de vill ha en annan inriktning i arbetet och också se nyttan med att det här är någonting som förankras bland människor. I det handlar det om att makten över vardagen måste finnas vid köksbordet. Alla dessa bitar hänger ihop.

Jag tror inte att vi har riktigt samma uppfattning i de här frågorna. Jag tror inte att vi kommer fram till någon lösning i det här replikskiftet heller.

Anf. 69 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag lyssnade väldigt noga på vad Annika Qarlsson sade, för jag väntade på att det skulle komma något om det som visar skillnaden. Jag vet inte om det skulle vara att antyda att jag stod för något 1984 eller om det var något slags skrämselfpropaganda kring detta.

Jag lyssnar gärna på goda idéer om hur vi arbetar med egenmaktsfrågor. Men den konklusion som man kan dra av årets folkhälsorapport är att för att kunna ge människorna egenmakt, för att kunna ge dem reell möjlighet att förändra sin situation, handlar det om utbildningsinsatser, handlar det om möjligheten till delaktighet.

Fram till 1999 var det främst högutbildade människor som hade sina barn i förskolan. Det var först när vi här i riksdagen fattade beslut om att också barn till arbetslösa och barn till föräldralediga skulle få möjlighet att gå i förskolan som det började ske en förändring. Det måste ju till någon form av politiska beslut där man vill ändra.

Kom gärna med något konkret förslag som handlar om att vi ska säga att det här och det här leder till en bättre individuell folkhälsa! Då ska jag ta med mig det tillbaka och föra den diskussionen i min grupp och med departementet. Men det måste bli lite mer än det här med köksbordet.

Anf. 70 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Då kan vi börja från början. Det kan bland annat handla om den skattesituation som vi har här i Sverige i dag. Det kan du ta med som punkt nr 1. Låginkomsttagare i Sverige har världens högsta skatetryck. Vi kan börja där och se till att de får en helt annan förutsättning.

Vi kan titta på barns och ungdomars utveckling när det gäller psykisk ohälsa och fundera på det. Det kanske hänger ihop med de bitar du tog upp. För dem som ska jobba allra mest i dag, för att hinna med både

barn, hem, partner, arbete och karriär, ska allt det ske under en väldigt kort tid. Det kan man fundera på: Ska vi jobba allra mest när barnen är minst? Du tycker ju att det är väldigt bra att alla barn har möjlighet till förskola. Jag skulle vilja påstå att det är bra att det finns en kombination. Självklart ska det finnas en bra barnomsorg, men man kan också fundera på den ekonomiska situationen, om det är då man ska jobba mest.

Vi kan titta på utbildningsväsendet, som i dag snarare slår ut en mängd elever. Det är 25 % av dem som går ut gymnasiet som inte har godkända baskunskaper. Det finns en mängd barn som har otroligt mycket kreativitet och som skulle kunna ta sig långt här i världen, men de knäcks av ett skolsystem som inte är öppet för dem som inte klarar av den teoretiska kunskapen.

Vi kan på punkt efter punkt gå igenom en mängd områden som vi har i våra politiska förslag och i våra motioner, men om vi ska hålla oss till det här utskottsbetänkandet handlar det vi säger trots allt om att riksdagen måste ha ett större ansvar för att formulera målen för folkhälsan. Det är det jag kräver i utskottsbetänkandet i dag. Vi pekar också på människors delaktighet i det här.

Margareta Israelsson dundrade från talarstolen tidigare, pekade med hela handen och talade om att när regeringen har beslutat och myndigheter genomför ska vi må bra här i Sverige. Jag tror inte att det är den vägen som vi uppnår hälsa. Jag tror inte heller att våra myndigheter arbetar på det sättet. Jag tror snarare på individens ansvar och ett underifrånperspektiv i de här frågorna. Hälsan kommer i tanke, ord och handling, kommer från hjärtat och från magen.

Anf. 71 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig försäkra kammaren att något dundrande från talarstolen kring ord och visor från regeringen står inte jag för. Jag sade: Är det inte det vi vill här i riksdagen, att det regeringen fattar beslut om ska man se till att myndigheterna genomför? Det var vad jag ville understryka.

Sedan kan jag konstatera att när egenmakten får sitt innehåll i Centerpartiets nya bild av folkhälsan är det sänkta skatter. Då undrar jag: Var ska de pengarna tas ifrån? Vi ska satsa på åtgärder mot psykisk ohälsa – jag tror att de skattepengarna behövs till det. Vi ska satsa på familjepolitik – jag tror att de pengarna behövs till det. Vi ska satsa på utbildning – jag tror att de skattepengarna behövs där. Det är någonting i den här uträkningen som inte stämmer.

Jag tror att svenska folket inte vill ha det här igen, med en massa löften om insatser och skattesänkningar, och så går det inte ihop. Sedan får vi ett sådant moras igen som vi fick i början av 90-talet, och då vet vi att det är samma utsatta grupper som får betala för misslyckandena.

Alltså: En politik för folkhälsa måste bygga på att vi ger människorna möjlighet till förändring.

Anf. 72 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Fru talman! Den 3 januari i år skickade Vägverket ett pressmeddelande där man väldigt stolt talade om att det var färre än 500 personer som dog i den svenska trafiken år 2004. Det är en glädjande minskning och frukten av ett långsiktigt trafiksäkerhetsarbete, där man med hjälp av

den så omtalade nollvisionen har utgått från hur människor betar sig och försöker bygga bort de risker som finns i vägarbetet efter den vetskap man har.

Socialstyrelsen redovisar att det under 2002 var nästan 1 500 personer från 15 år och äldre som tog sitt liv.

Att prata om suicid, om att ta sitt liv, är fortfarande känsligt och besvärande för många. Men med tanke på att det är så många som faktiskt begår suicid varje år borde vi prata mer om det – diskutera, debattera och fundera. Varför har vi en nollvision i trafiken men inte när det gäller suicid? Det är tre gånger fler människor varje år som tar sitt liv än som dör i trafiken – men någon nollvision kring självmord finns inte.

Räddningsverket har gjort en analys av de samhällsekonomiska kostnaderna för suicid och självmordsförsök. Den analysen visar att den totala kostnaden 2001 – det är några år sedan, men inte så många – var svindlande 5 ½ miljarder, eller 0,2 % av BNP. Om man lägger till det som man kallar för humanvärde – det som tar med den nedsatta livskvalitet som ett dödsfall eller en personskada kan leda till för drabbade eller anhöriga – blir det helt andra summor. Det är en kostnad som man oftast utelämnar när man gör statistik eller studier på den ekonomiska belastningen för samhället. Utan att vi lägger till humanvärdet i kostnadskolumnen är vi uppe i 5 ½ miljarder.

Om man funderar på vad en åtgärd som förebygger suicid kan få kosta samhället och när det blir lönsamt för samhället att arbeta på ett visst sätt borde man ha med humanvärdet också.

Man bör veta vad ett liv och en skada är värt i form av både direkta och indirekta kostnader på samma sätt som vid trafikolyckor. Den kostnad som Räddningsverket har fått fram i sin analys är då för ett enda suicid 18 ½ miljoner kronor. För ett självmordsförsök är den ungefär 3 miljoner. Enkel matematik visar att om 1 500 personer tar sitt liv varje år blir den totala kostnaden för suicid nästan 28 miljarder årligen. För självmordsförsök skulle det bli ännu mer pengar. De som gör självmordsförsök och lyckligtvis inte lyckas är så många fler.

Fru talman! Om man har dessa fakta och de underlagen framför sig är det väldigt underligt att det inte diskuteras och arbetas mer med suicidproblematiken. I trafikarbetet finns en statlig vision. För suicid finns det inte. I trafikarbetet finns en statlig handlingsplan. För suicid finns det inte. Det kanske kommer nu efter dagens debatt.

I trafikarbetet finns en målsättning. Vi har nollvisionen, men vi har en målsättning som pekar nedåt hela tiden. Den målsättning man har nu är 270 döda år 2007, alltså nästan en halvering mot förra året. För suicid finns inga målsättningar.

Att arbeta förebyggande, att se till risker och riskgrupper, att utbilda lärare, att utveckla skolhälsovården, att forska mer, att skapa mer kunskap och arbeta mer med de riskgrupper som finns är något av det absolut viktigaste vi kan göra framöver. Det är något som jag hoppas att vi alla är alldeles överens om.

Vi har ju varit överens i många motioner om suicid. Den tvärpolitiska barngruppen har särskilt lyft fram frågan om barns och ungas situation. Det finns andra motioner som behandlas i det här betänkandet som det är så glädjande att vi nu är överens om. Rakt över partigränserna har vi sett

problematiken och lägger nu ett förslag om att riksdagen ska göra ett tillkännagivande.

Det är detta med tillkännagivande, fru talman, som jag kan känna en viss oro inför. Inte är det roligt att behöva säga det, men något brända tycker jag att vi som sitter i riksdagen kan känna oss när det gäller tillkännagivanden. Ibland följer regeringen dem, ibland inte. Ibland hamnar de i en byrålåda. Ibland finns det statsråd som till och med säger att de inte tänker göra något åt de tillkännagivanden som riksdagen har givit. Då blir man orolig.

Det var inte länge sedan vi hade en diskussion här i kammaren om olika tillkännagivanden som gällde anhöriga och äldre. Där har ingenting hänt, trots påstötningar från socialutskott och riksdag.

Min innerliga förhoppning, fru talman, är att vi inte ska behöva stå här om ett år och tvingas konstatera att regeringen fortfarande ingenting har gjort, utan att man har följt det som en enig riksdag i dag kommer att besluta om, nämligen att ta fram en nationell handlingsplan.

Fru talman! Jag står naturligtvis också bakom alla moderatreservationer, men instämmer i Anne Marie Brodéns yrkande om bifall till reservation 1.

Anf. 73 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman! Kära socialutskott och åhörare! Jag tror på livet, och jag älskar människor. Citatet är hämtat från en person som heter Lars-Gunnar Eklund. Det är en man från näringslivet. Han är egenföretagare med ett starkt socialt engagemang. Han arbetar aktivt i Upplands Bro med att inspirera och ta till vara den som varit sjukskriven eller arbetslös länge och hjälpa till att knyta kontakter och underlätta processen för individen, idékläckaren och den lille företagaren.

Jag vill säga att mitt anförande rekommenderas från 15 år. Vissa delar kan vara synnerligen lämpliga för känsliga åhörare.

Jag tror också på livet, och jag älskar människor. Både arbetslöshet och tillväxt kräver psykiskt starka människor som vet att de inte är vad de gör utan är vad de är. 1 ½ miljon människor har inget jobb att gå till. Arbetslösheten bland ungdomar är stor. De måste vara starka nog att inse att de är vad de är, inte vad de gör, och de måste behålla sin framtidstro.

Den som startar ett nytt företag eller går på en anställningsintervju i god tillväxtanda måste också känna att den är värdefull hur det än går, och att den är värdefull för att den är den den är, inte för det den gör.

Jag har också en vision om att ingen av er här inne ska behöva ta sitt liv om ni hamnar i en plötslig livskris. Är det en orimlig vision?

Ni är så värdefulla var och en, trots att ni alla står på vallistor med flera kompetenta personer ivriga att ta över om ni hoppar av. Men det är just du som är värdefull för oss.

Se dig omkring. Visst är det så. Titta på varandra. Du är älskad för din egen skull. Vem som helst kan bli riksdagsledamot – vem som helst – men ingen annan är som du.

Det är i grund och botten vad suicidprevention handlar om. Så enkelt är det. Det handlar om att ge livskraft och våga ta emot den.

Sverige drabbas av ungefär 1 500 personliga katastrofer om året när en nära och kär väljer att ta sitt liv. Ca 120 av dem är barn från 0 till 23 år. En nollvision som riksdagen snart kanske kan vara mogen att anta –

det har låtit så under debatten – men som än så länge avstyrks av ett enigt utskott, är mycket mätbar och konkret och det är en bra inriktning.

Noll är noll, och en är en för mycket.

I dag har vi nollvisioner, som vi har hört tidigare i debatten, för trafikdöden som skördar 500 människors liv varje år. Likaså finns en levande nollvision på narkotikaområdet, som skördar 400 liv om året. Ingen ser väl dessa visioner som hopplösa eller inte värda att arbeta för. Tvärtom – staten satsar mer än 70 miljoner på forskning om trafiksäkerhet. Vi har också fått belysande siffror av Magdalena.

Nollvisionen är ytterst levande på trafikområdet. 2 miljoner satsas på forskning kring självmordsprevention.

Men att förebygga självmord är ingen omöjlig uppgift. En nollvision är ingen omöjlig inriktning. En nollvision är inte detsamma som ett nollmål. Visionen förmedlar, skulle kunna förmedla, en önskan från samhällets sida och ett arbetssätt som främjar den psykiska allmänhälsan, liksom en önskan om att noll personer ska behöva ta sitt liv i stället för att få rätt stöd och hjälp. En är en för mycket. 1 500 människor om året, ja, det talar för sig själv. Det är 1 500 katastrofer.

Hör du det där lilla barnet gråta efter mamma som inte orkade längre? Hur känns det i kroppen hos den som inte orkar mer? Känn efter! Det gör nästan för ont för att tänka på. Det kallas empati, en god egenskap.

Signalvärdet av en nollvision ska vi inte heller underskatta. Vi tänker inte ge upp om dig. Du är värdefull för oss och vi vill inte förlora dig. Det är vad visionen skulle förmedla. Vi ger inte upp, vi vill inte förlora dig.

Inte minst för den förälder som kämpar för att nå sitt barn i dess psykiska lidande skulle en sådan nollvision bli ett hopp om hjälp om läget blir riktigt akut. Och för den som mist någon skulle nollvisionen bli ett hopp om en ljusare framtid för andra.

I dag är det så svårt att få hjälp att en mamma tårögd anförtrorde mig att hennes son efter lång kamp och övertalning fick hjälp av kuratorn på hennes jobb. Vilken tur, vilken miljonvinst på lotto!

Varför ska det vara så svårt? Varför är inte hjälpen lika självklar som vid ett brott, och varför söker vi inte lika självklart hjälp? Tänk om vi trodde att brott var olämpliga, att ett brott inte skulle kunna gå att avhjälpa.

Det är oerhört stort för mig att ett enigt utskott delvis tillstyrker min motion om psykisk hälsa och självmord. Jag är jätteglad för det.

Jag är en överlevare, och jag är skyldig att tala om vad jag hör viskas från alla dem som inte har orkat med. Den lilla elvaåriga pojken som hängde sig kryper upp i min famn. Flickan som tog sömntabletter ler och tar sig för hjärtat. Pappan som sköt sig satte sig just jämte Elina Linna. Han berättar att han saknar sina barn. Mamman som hoppade från ett fönster ger Ulrik Lindgren en varm kram och visar en bild på sina tre barn. Kan ni se dem? De är här just nu.

Om riksdagen skulle anta det program som redan finns framtaget av Nationellt centrum för suicidprevention, skulle det kunna bli ett levande och förebyggande program ute på våra skolor, på vårdcentraler, på boenden och sjukhus, på jobbet, till och med här i riksdagen, och ute i fritidsverksamheter.

Socialutskottet har nu tagit flera små steg åt rätt håll. Betänkandet andas omtanke. Som framtidsforskarna säger: Vi är på väg ut ur industrisamhället och in i känslösamhället. Och uppenbarligen är socialutskottet redo.

Prot. 2004/05:113

27 april

Folkhälsopolitik

Anf. 74 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! I ett samhälle där vi möter fler och fler människor som är livströtta och som funderar på om de ska kunna orka leva vidare känns det extra viktigt och riktigt att ett enligt utskott nu vill ha ett självmordspreventivt arbete.

I detta sammanhang är det även angeläget att uppmärksamma vad vi kan göra när det som inte får hända ändå händer. Där tror jag att SPES, Riksorganisationen för suicidprevention och efterlevandes stöd, kan göra insatser som inga andra kan göra. I mitt yrke som präst har jag gång på gång fått notera deras ovärderliga arbete för att stödja de anhöriga. Jag tycker att SPES snarast måste få mer uppmärksamhet, mer ekonomiskt stöd från olika myndigheter. Och jag tror att vi är flera från olika partier som kommer att göra vårt bästa för att övertyga folkhälsoministern just om angelägenheten i att stödja SPES.

En annan folkhälsofråga som inte har behandlats lika välvilligt av utskottet är datorspelsberoende hos barn och ungdomar. I betänkandet hänvisas till det arbete som nu pågår för att utreda och förhindra skadligt datorspel hos barn och ungdomar. Det är bra att detta arbete pågår, men jag vill ändå här från talarstolen passa på att uppmärksamma utskottsledamöterna och åhörarna på hur vi riskerar att få ett nytt allvarligt folkhälsoproblem.

Några alarmerande siffror: Det finns barn som äger 2 000 olika datorspel. Det finns barn och ungdomar som spelar 30–40 timmar i veckan. Organisationen Fair play frågade 2 143 barn och ungdomar i åldrarna 11–16 år om deras datorspelsvanor. Det visade sig att 94 % av dem spelade tv- och datorspel. En fjärdedel spelade alla dagar i veckan. Många ville sluta spela men hade svårt att låta bli. 23 % hade försökt men inte lyckats. 20 % hade blivit rastlösa och irriterade när de inte hade möjlighet att spela. 20 % prioriterade spelandet framför hemläxorna.

Fru talman! I leksaksaffärer och varuhus säljs i dag spel med budskap som dessa: Hugg huvudet av en asiat! Meja ned en pensionär med en bil! Besök prostituerade! Drick whisky tills du spy! Våld, pornografi, rasism, kvinnoförnedring, förakt för äldre – är det verkligen sådant som vi vill att våra barn och ungdomar ska hantera i sitt spelande?

Några ord om datorspelet Postal 2, som faktiskt är föremål för åtalsprövning just nu: Spelet handlar om att ha ihjäl folk på de mest våldsamma sätt. Man kan använda en spade för att hugga huvudet av en motståndare. När man använder skjutvapen har man möjlighet att trä en levande katt över pipan som ljuddämpare.

Datorspelandet kan också få allvarliga följder för kroppshälsan. Amerikanska forskare har kommit fram till att barn som spelar datorspel på tider när de egentligen borde sova löper en förhöjd risk att bli överviktiga. En av anledningarna till detta tros vara att det hormon i kroppen som begränsar aptiten och får oss att känna oss mätta minskar med minskad sömn.

Medierådet har fått en viktig uppgift att granska datorspelen, men vi har alla en uppgift som föräldrar, far- eller morföräldrar, släkt och vänner att uppmärksamma och åtgärda datorspelsvanor hos våra barn och ungdomar. Vi bör informera oss om vilka spel de spelar och prata om spelens innehåll. Vi måste hjälpa dem att bearbeta sina upplevelser och ge dem positiva motbilder. Vi måste också våga ta konflikter med barnen, hindra dem att köpa vissa spel eller stoppa dem när de spelar alltför länge. Ja, det finns många frågeställningar kring barns och ungdomars datorspel som behöver bearbetas och åtgärdas kraftfullt.

Slutligen: När det gäller motionen om shoppingmissbruk, en motion som har väckt leenden hos många, har jag blivit kontaktad av forskare som intresserar sig för just det här problemet, och jag hoppas kunna återkomma med mera information om detta fenomen så småningom.

Anf. 75 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Jag måste börja med att säga att jag är något förvånad över den i mitt tycke ganska osmakliga debattnivå som har varit här.

Jag tänkte tala om någonting som inte skördar 1 500 personers liv utan något som skördar miljontals människoliv varje år.

Vaccinationer räddar liv, och det är den viktigaste anledningen till att vi i Sverige har beslutat införa allmän MPR-vaccination, alltså mot mässling, påssjuka och röda hund. Mässling är världens mest smittsamma virussjukdom och kan i sällsynta fall orsaka hjärninflammation. WHO har som mål att utrota mässling senast år 2010 genom allmän vaccination över hela världen. I dag har 93 av världens länder möjlighet att ge vaccin, men i u-länderna dör fortfarande över en miljon barn per år till följd av mässling eftersom de inte är vaccinerade.

Sverige beslutade redan 1982 som första land i världen tillsammans med Finland att alla barn skulle rekommenderas MPR-vaccin. Då ska man veta att för att nå full täckning så krävs det att det är mellan 95 och 96 % av befolkningen som är vaccinerade för att man ska få skydd mot mässling. I Sverige är det största problemet att upprätthålla de här vaccinationsprogrammen, trots att mässling just nu inte är aktuellt för allmänheten. Vi har också sett många skrämmande rapporter från Storbritannien om att en ny mässlingsepidemi håller på att utbryta, och det här beror just på att vaccinationsfrekvensen är för låg. Visst, man ska visa full respekt för att man är rädd för olika biverkningar som man tror kan uppstå vid vaccination, men man måste också bedöma det här i förhållande till risken med att avstå.

Vi har alla ett stort ansvar för att en seriös debatt angående det här bedrivs i medier, alltså tvärt emot de osakliga skrivelser som har förekommit, bland annat att mässlingsvaccin skulle orsaka autism, vilket flera seriösa forskarrapporter avvisar. Det som i stället behövs är ansvarstagande och korrekta upplysningar från många olika grupper.

Därför skrev jag en motion i frågan där jag vidhåller att ytterligare information angående mässlingsvaccination behövs. Egentligen är det här en fråga för landstingen, men det behövs fortfarande att vi sätter tryck även från nationell nivå.

Till min besvikelse har man inte i det här betänkandet tagit det här riktigt på allvar, tycker jag att det känns som. Man hävdar att vaccinationsfrekvensen har ökat under de senaste åren, och därför behöver vi

ingen informationskampanj. Förvisso har den ökat, men det är fortfarande så att det var en skrämmande låg nivå under senare delen av 1900-talet, när den här debatten rasade som värst, och den har inte gått upp till behövliga siffror igen. Tittar man lite närmare på siffran för riksgenomsnittet och bryter ned det länsvis och kommunvis så ser man att det finns många platser i landet där det fortfarande ligger långt under 90 %, och som jag sade krävs 95–96 % för att det immunologiska fönstret ska vara stängt, det vill säga att det ska kunna ge skydd. Och vi har inte nått den kritiska gränsen än.

Dessutom, fru talman, är det också så att vi har ansvar inför övriga världen. Som jag tidigare sade dör fortfarande över en miljon barn i u-länderna varje år på grund av mässling. Då är det konstigt, i ett i-land som vårt, att man inte ens kan begära att vi ser till att upprätthålla nödvändig frekvens av vaccination när vi har tillgång till vaccin och har beslutat att införa allmän vaccination. Där är vi inte i dag. Därför anser jag att det behövs mer information.

Jag kommer inte att yrka på min egen motion, men jag återkommer igen nästa år, och jag hoppas på att socialutskottet då tar det här mer på allvar än vad man har gjort den här gången.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

9 § Kommittéberättelse 2005

*Kommittéberättelse
2005*

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2004/05:KU25
Kommittéberättelse 2005 (skr. 2004/05:103).

Anf. 76 YOOMI RENSTRÖM (s):

Fru talman! Hur jämställdheten ser ut i vårt samhälle är någonting som är oerhört viktigt. Dessa frågor måste, på samma sätt som demokratifrågorna, ständigt granskas, belysas och debatteras. Därför ser jag det som något positivt när Mats Einarsson och Vänsterpartiet motionerar i dessa frågor. Den motion vi nu diskuterar handlar om hur könsfördelningen ser ut i vårt kommittéväsande, grundat på kommittéberättelsen 2005.

Eftersom vi socialdemokrater i vårt partiarbete i många år har arbetat efter principen hälften kvinnor och hälften män kan jag inte annat än hålla med motionären om att det här är en viktig princip. Men jag ställer mig tvekan till om jag skulle beteckna förhållandet 45 % kvinnor och 55 % män för en klar manlig dominans, i synnerhet som regeringen har slagit fast att det råder en tillräckligt jämn könsrepresentation när 40 % i en kategori består av antingen män eller kvinnor. Millimeterrättvisa är en vansklig princip att hålla sig till. Rättvisa på ett område kan nämligen leda till orättvisor på ett annat.

Däremot är jag benägen att hålla med om att det råder en manlig övervikt på ordförandeposterna. Jag håller också med Mats Einarsson och övriga motionärer när de i sin motion skriver att kvinnorepresentationen är en viktig demokratifråga. Men jag skulle kanske vilja förtydliga

det med att en jämn representation är en viktig demokratifråga, oavsett om det gäller kvinnor eller män.

Jämställdheten är en fråga som det arbetas med i själva kommittéväsendet. I 15 § kommittéförordningen står det att sådana förslag som har betydelse för bland annat jämställdheten mellan män och kvinnor ska anges i kommittéernas betänkanden. Dessutom pågår det inom Regeringskansliet en omfattande utvärdering av hur kravet på beskrivningar av jämställdhetskonsekvenser uppfylls i kommittéernas betänkanden. Man kommer också att överväga eventuella skärpningar av kraven.

Att kommittéerna arbetar seriöst med jämställdhetsfrågorna är visserligen ingen ursäkt för att den könsfördelning man har bland ordförandeposterna haltar lite, men det visar på att man ser behovet av och vikten av ett bra jämställdhetsperspektiv. Motionärerna pekar även på att den kvinnliga representationen har sjunkit med 1 % mellan åren 2003 och 2004, men tittar man på statistiken över tiden så ser man att fördelningen mellan män och kvinnor har varierat både uppåt och nedåt från år till år. Att då ta en procents förändring till intäkt för ett tillkännagivande tycker jag inte är rimligt.

Den fråga vi i dag debatterar är egentligen vad jag skulle vilja kalla en icke meningsskiljaktig fråga, det vill säga det skiljer i sak just ingenting mellan motionärernas yrkande, utskottets ställningstagande och regeringens målsättning. Men, fru talman, problemet är väl känt i Regeringskansliet, målet är klart och arbetet pågår. Ett tillkännagivande kommer inte att föra sakfrågan framåt.

Jag yrkar därför bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på motionen.

Anf. 77 LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! Varje år senast den 1 mars ska regeringen lämna en redogörelse till riksdagen för verksamheten i de kommittéer som regeringen har tillsatt eller tillsätter. Redogörelsen är en tjock bok och innehåller allting från sammansättningen av och uppgifter om de personer som ingår i kommittéerna till redogörelser om arbetet under den tid som uppdraget omfattar. Av redogörelsen framgår det att antalet kvinnliga ordförande och ledamöter har sjunkit – det gäller alltså redogörelsen för det här året – vilket i sig visar på en utveckling som förstås inte bör fortsätta.

Liberaler har sedan mycket lång tid tillbaka ställt jämställdhetsfrågorna högt på dagordningen, och därför är vi förstås angelägna att jämställdhetsaspekter vägs in även i kommittéarbetet.

Därför ser vi också fram emot den utvärdering som nu genomförs när det gäller kravet på en beskrivning av hur jämställdhetskonsekvenser sker.

Jag delar reservanternas uppfattning i sak. De säger att det är angeläget att verka för en *jämnare* fördelning mellan kvinnor och män. En *jämn* könsfördelning säger vi i utskottets motivering när det gäller kommittéerna. Så vi skiljer oss alltså inte åt i sak. Skillnaden är att vi är beredda att avvakta den utvärdering som görs av regeringen. Och reservanterna menar att vi nu ska skicka ett tillkännagivande. Så det är egentligen där som vi skiljer oss åt.

Nu blev det inte någon stor debatt här eftersom två av fyra har strukit sig på talarlistan och ingen reservant finns med. Debatten om ett tillkännagivande eller inte uteblev.

Men jag kan försäkra att jag och mitt parti som vakthundar kommer att bevaka dessa frågor, och vi kommer att följa utvecklingen. Att den fortsätter åt det håll som den har slagit in på är nämligen inte acceptabelt.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och rekommenderar läsning av den här boken.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

10 § Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2004/05:UU8
Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04 (skr. 2004/05:54).

Anf. 78 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag måste erkänna att frågorna om Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna har varit ett ganska okänt område för mig då jag tidigare under många år har suttit i justitieutskottet. Jag ska också erkänna att när jag från början tittade på frågan och insåg att jag skulle vara tvungen att sätta mig in i Internationella valutafonden och Världsbanken kändes det ganska främmande. Men ju mer jag läste och ju mer jag satte mig in i dessa områden, desto mer insåg jag hur oerhört viktiga dessa institutioner är för att vi ska kunna bekämpa fattigdomen i världen och hur oerhört viktiga dessa institutioner är för att vi så att säga ska kunna lyfta fram de delar av världen som fortfarande inte har tillgång till vatten, mat och rimliga levnadsvillkor. Jag har funnit att detta egentligen är ett väldigt intressant område.

Vänsterpartiet har tidigare under flera år sagt att den svenska linjen i IMF och Världsbanken skulle bli mer öppen och att riksdagen skulle ges större inflytande i processen. En öppen och offentlig redovisning av Sveriges handlande ökar faktiskt legitimiteten och trovärdigheten, oavsett om allmänheten, de politiska partierna eller intresseorganisationerna delar eller inte delar regeringens bedömning. Det är oerhört viktigt att alla får en möjlighet att delta i denna viktiga debatt.

Vi välkomnar därför riksdagens beslut om att regeringen regelbundet ska komma till riksdagen med en skrivelse om hur man har agerat och vilka ställningstaganden som man har gjort i dessa institutioner. Vi ser det alltså som positivt att den här skrivelsen ligger på riksdagens bord.

Men vi ser också att det finns en hel del kvar att göra när det gäller skrivelsen. Det är inte så lätt att i skrivelsen se vilken linje som Sverige har haft, vad Sverige har föreslagit och vad man har verkat för.

För Vänsterpartiets del är det ett naturligt mål att mäta resultatet utifrån genom att utgå från den av riksdagen antagna propositionen *Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling*. Men någon sådan

återkoppling finns inte automatiskt i den här skrivelsen, vilket försvårar för riksdagen och för ledamöterna att kunna få en inblick i Sveriges agerande och hur det överensstämmer med den antagna propositionen.

Förhoppningen från Vänsterpartiets sida är att utformningen av skrivelsen ska förbättras ytterligare framöver, så att det tydligt framgår vilken åsikt Sverige har verkat för och om Sverige har nått de mål som vi själva har satt upp i den tidigare propositionen.

Fru talman! Det är också viktigt att Sverige agerar för att dela på styrelseplatserna i dessa institutioner. I dag har utvecklingsländerna ett begränsat inflytande i IMF och Världsbanken. Det leder faktiskt till att det är i-länderna som dominerar det politiska och ekonomiska språket om vad som är bra och dålig ekonomisk politik.

Det finns ett flertal återkommande rapporter från det civila samhället med exempel där IMF:s och Världsbankens makroekonomiska recept ofta anses oförenliga med vad det civila samhället uppfattar som fattigdomsbekämpning. Ett exempel är avgiftsbeläggningen av hälsovård för fattiga som är krav som IMF och Världsbanken har ställt när det gäller lån. När folkliga organisationer vill diskutera dessa åtgärder i länder där man anser det vara oförenligt att bekämpa fattigdomen genom att avgiftsbelägga hälsovård för fattiga möts man ofta av beskedet att IMF:s och i viss mån Världsbankens recept inte är förhandlingsbara när de nationella fattigdomsstrategierna ska utformas. Därför är det oerhört viktigt att samtliga medlemsländer erhåller röststyrka oavsett storlek. Den basnivå man har bör höjas till den nivå som fanns när bildandet av IMF och Världsbanken genomfördes. Det skulle innebära att andelen röster höjs från dagens 2 % till 11 % av de totala rösterna.

Detta är regeringens förslag i skrivelsen, och det är det som regeringen driver. Vänsterpartiet ser det som väldigt positivt att regeringen har tagit det steget och anser att det är ett steg i rätt riktning.

Men om man ska få ytterligare genomslag för u-ländernas inflytande och åsikter räcker det inte att bara få mer makt på årsmötena. Utvecklingsländerna måste få ta en större del i det operativa arbetet än i de båda institutionernas exekutivstyrelse. Fördelningen av platserna i styrelsen bygger inte på att varje land har en likvärdig röststyrka. USA tillsammans med de sju andra stora industriländerna har nästan 50 % av rösterna i IMF och Världsbanken. För Vänsterpartiet är det ett krav att man inför ett mer rättvist sätt att beräkna rösterna. Sverige och regeringen bör verka för en revidering av röstberäkningen i IMF och Världsbanken där man inte bara tar hänsyn till ekonomisk storlek utan också andra principer som befolkningsstorlek. Det är av största vikt att de länder som oftast kommer i fråga för lån också har ett större operativt inflytande. Regeringen är tyvärr mer kallsinnig i fråga om en sådan förändring. Men en sådan är oerhört betydelsefull för utvecklingsländerna.

Fru talman! Det finns en mängd områden som man skulle vilja beröra, och man skulle egentligen kunna prata om dem hur länge som helst. Men jag ska ta upp ytterligare två frågor.

Den ena frågan handlar om konditionalitetsbegränsningen. Det är många ord som man har fått lära sig när man ska läsa och lära sig om detta. Konditionaliteten handlar om de villkor som Världsbanken och IMF ställer när man ger lån. De är faktiskt präglade av en enkelspårighet, och de är inte anpassade till det enskilda landets specifika situation. För

att få vissa lån måste utvecklingsländerna ibland genomföra nedskärningar i de offentliga utgifterna – öka statens intäkter genom högre priser på vatten och el. För andra lån krävs det avregleringar, avskaffande av förmånliga lån till bönder och småföretagare och privatiseringar av statsägda företag. Dessa villkor är många gånger kontraproduktiva när det gäller fattigdomsbekämpningen. Och de enskilda länderna har mycket små möjligheter att påverka de krav som ställs. Nedskärningen av offentlig sektor kan faktiskt snarare leda till ökad arbetslöshet, sämre köpkraft, minskade offentliga utgifter när det gäller utbildningsväsendet och minska möjligheterna för landet att ta sig ur fattigdomen. Därför är det oerhört viktigt att konditionalitetskraven och de villkor som finns har en koppling till fattigdomsbekämpningen.

För att vi ska kunna nå millenniemålet måste fler initiativ tas när det gäller att förändra möjligheterna att få lån. Det har gjorts en del trevande försök att bemöta kritiken. Man har tagit fram PRS, *Poverty Reduction Strategies*. Men det är än så länge ganska nytt, så det är svårt att egentligen dra långtgående slutsatser av vad en ny strategi kommer att innebära. Det verkar dock inte ha hänt så mycket när det gäller inflytandet för låneländerna och vilken ekonomisk väg som måste beträdas.

För Vänsterpartiet är det självklart att det måste vara en valfrihet för varje land att självt få bestämma politisk inriktning och vilka verktyg som ska användas för att uppnå en god ekonomisk politik. Det är också viktigt att revidera konditionaliteten, så att demokratiskt valda regeringar och parlament ges ett större inflytande över de lånevillkor som ställs på lånelandet.

Ytterligare något som sällan berörs på det här området är de skuldavskrivningar som diskuteras. Där behöver det tas stora steg när det gäller att avskryva skulder som de allra fattigaste länderna har.

Det har kommit en hel del förslag, och en hel del förslag diskuteras. Men än så länge – så var det vid det senaste mötet – har man inte kommit fram till en strategi för skuldavskrivningarna. Det är en oerhört viktig fråga. Där måste den svenska regeringen vara mer aktiv och själv ta fram en strategi för skuldavskrivning och för att stödja de förslag som kommer fram.

Fru talman! Det är många områden som behöver tas upp. Jag hoppas att vi får möjlighet att i debatten återkomma till ett flertal frågor. Vi i Vänsterpartiet står självklart bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 1.

Anf. 79 ANNIKA QARLSSON (c):

Fru talman! Från folkhälsa till Världsbanken kan steget ibland te sig långt, men i mångt och mycket är steget kortare än det kan verka vara. Självklart hänger de här sakerna ihop.

Vi har haft lite synpunkter i sammanhanget. Självklart tycker vi att skrivelsen är bra. Det är helt klart en förbättring vad gäller det parlamentariska inflytandet och allmänhetens insyn i svenskt agerande i Världsbanken och i IMF. Men vi är av åsikten att förbättringar kan, och bör, göras. Av skrivelsen framgår nämligen inte hur Sverige har agerat i olika frågor, vilka konkreta initiativ som har tagits och hur Sverige faktiskt har röstat.

Vi tycker att skrivelsen inte är tillräckligt tydlig. Sett till uppföljningen av riksdagens beslut om politik för global utveckling utifrån rättighets- och fattigdomsperspektivet är den för svag. Det blir inte tydligt hur man har tagit ställning på de här områdena.

Vi har självklart också en kommande skrivelse att se fram emot och hoppas att man då ska ha tagit till sig våra synpunkter så att det blir ännu bättre. I den skrivelsen bör det tydligt framgå vad Sverige har gjort – med vilka argument, inom vilka forum och vid vilken tidpunkt det har gjorts. Hur rättighets- och fattigdomsperspektivet konkret har fått genomslag i den svenska politiken gentemot IMF och Världsbanken bör då också framgå.

I den värld vi lever i med en alltmer utökad globalisering gäller det att se till att vi bär med oss de principer som vi anser vara viktiga på hemmaplan även när vi går ut i det internationella forumet.

Världshandeln kan vi konstatera är bra. Det är ju det som måste till för att få en utveckling runtom i världen. Men för att få en hållbar utveckling är det väldigt viktigt att utgå från människor.

I mars var jag i New York. Kvinnokommissionen hade möte där och hade att diskutera *Plattform for Action* som togs i Peking 1995. Det var många från de svenska kvinnoorganisationerna som hade möjlighet att delta på mötet.

En av de frågor där jag känner att det är viktigt att det bär när vi tar oss vidare från nationell nivå ut på den internationella nivån är just frågan om kvinnors förutsättningar, möjligheter och villkor.

Sverige behöver alltså bli tydligare kring att vara drivande när det gäller just jämställdhet och också miljöhänsyn, som även det är en viktig bit. Man säger att det är allmänt vedertaget att fattigdom inte kan utrotas om kvinnor inte deltar i arbetet på samma villkor som män. Men forskning visar att satsningar som görs för att förbättra situationen för kvinnor faktiskt ger större utdelning än satsningar på män. Jämställdheten är alltså en viktig fråga. Nu brukar sådant lätt låta sig *sägas*. Men när det väl kommer till beslut och det ska sättas på pränt och bli skarpa förslag brukar det vara lite tveåsigset om den prioriteringen verkligen ska göras.

I det arbete som vi gjorde i New York återbekräftades det dokument som antogs i Peking år 1995. Där finns dels en deklARATION, dels en handlingsplan för arbetet med att uppfylla FN:s mål om jämställdhet, utveckling och fred. I handlingsplanen tas tolv mycket viktiga områden upp när det gäller kvinnors villkor.

Det som man gjorde i mars i New York är också ett viktigt bärande dokument att ha med i det fortsatta arbetet med millenniemålen. Det var därför så viktigt att återbekräfta dokumentet från Peking för att ha det med som en plattform in i arbetet.

I sitt inledningsanförande sade Kofi Annan bland annat att det inte finns något bättre redskap för global utveckling än att stärka just kvinnan. Det gäller alla områden, såsom ekonomisk produktivitet, förbättrad hälsa, utbildning, äganderätt och konflikt- och försoningsarbete. Men framför allt handlar det här om kvinnors rätt att leva i frihet och värdighet.

Det ska bli spännande att följa det fortsatta arbetet kring millenniemålen som nu går in i slutrundan. Framåt september kommer man, förhopp-

ningsvis, att konkretisera och bli ännu tydligare om hur det här ska uppnås.

En annan sak i det här arbetet handlar om att göra fler delaktiga i de beslut som fattas. I så viktiga institutioner som Internationella valutafonden och Världsbanken är det väldigt tydligt att de som tidigare har haft makt fortsätter att inneha makt. De som egentligen berörs sitter många gånger med en väldigt liten representation.

Medlemsstaterna i Världsbanken har 24 stolar. Några av de rikaste länderna har en egen stol, men hela Afrika får dela på bara två stolar. Röstetalen är också fördelade efter finansiell styrka. De 80 allra fattigaste länderna delar på 10 % av röststyrkan. Det skulle vara intressant att föra över det till svenska förutsättningar för att se om vi skulle tycka att det var okej. Jag tror inte det. I praktiken är det faktiskt så att USA har veto-rätt.

Det är viktigt att vi höjer rösten och driver nämnda linje. Trots att Sverige säger sig vilja främja utvecklingsländernas röst i institutionerna är det oklart med vilka strategier och med vilket innehåll man tänker genomföra detta. Det är uppenbart att Sverige har gett sitt stöd till uppdelningen mellan EU och USA att alltid tillsätta institutionernas högsta chefer, vilket nyligen skedde – igen.

Att enbart stärka ländernas analyskapacitet räcker inte. Sverige borde vara ett föregångsland och redovisa en övergripande strategi för hur utvecklingsländernas befolkningar och regeringar ska få ett ökat inflytande över institutionernas beslutsfattande. Rimligtvis borde det vara så att brukarna, det vill säga de fattiga länderna, har ett större inflytande i de här styrelserna.

Vidare finns det anledning för oss att se till att verka för en bättre balans i fråga om representation och röstfördelning när det gäller vilka länder som är representerade men också, självklart, fördelningen mellan kvinnor och män.

Jag yrkar bifall till reservation 1 i betänkandet. Med den reservationen hoppas vi att regeringen återkommer nästa år med en ännu bättre skrivelse och redovisar vilka mått och steg man har tagit i de internationella kontakter man har.

Jag vill också uppmärksamma den avvikande meningen som vi har från finansutskottets yrkande nr 3. Där påpekar vi i fråga om representation en jämnare fördelning mellan män och kvinnor som ett otroligt viktigt område att fortsätta att driva.

Anf. 80 LOTTA HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Kära åhörare och kolleger! Först ska jag yrka bifall till reservationerna 2, 4, 5 och 7.

Ibland känns det man talar om här i talarstolen som extra viktigt, och det är när man verkligen har förstått det som andra ännu inte har förstått och som det är viktigt att få förändring på för att det ska bli förändring i världen. IMF- och Världsbankspolicyfrågor är för mig sådana frågor.

Vi behöver sannerligen och snarast ändra på de stora internationella finansiella institutionerna, Bretton Woods-tvillingarna – Internationella valutafonden och Världsbankskomplexet – vars ofta bakvända tänk tyvärr mer har fått världen att gå bakåt och i baklås än framåt. Kritiken är massiv, och den är tyvärr berättigad.

I 60 år har de, trots de ypperliga intentionerna i startdokumenten, tvingat fram ekonomiska åtgärder som strypt fattiga länders egen kraft och möjligheter till kollektivt eget samhällsansvar, minskat deras oberoende, hållit kvar dem i skuld, skuld, skuld, för att sedan tvinga dem att ta nya lån för att kunna återbetala skulden. De har ibland rent oansvarigt lånat ut till ovärdiga kredittagare, alltmedan de behållit vetot över de åtgärder med så kallad konditionalitet, som bland annat Alice Åström redogjorde för, som de har påtvingat länderna. Så även nu. Den egentligen fina metodiken med PRSP, *Poverty Reduction Strategy Papers*, sådana fattigdomsstrategier som ska utarbetas av mottagarländerna själva, blir ytterligare ett papper som IMF vill ha tillbaka för att lån ska godkännas.

Men Sverige har en röst, sin röst! Minister Jämtin må tycka att vi bara är *ett* land som är med och delar på 1,7 % av alla rösterna i Världsbanken. Men det ska man använda, precis som vi vill att de 51 afrikanska staterna, som tillsammans delar på bara 5,7 % av Världsbankens alla röster i sin valkrets, också ska höras. USA, som är störst, har nästan 17 % ensamt av rösterna.

Helst bör Sverige inte mera göra som nu, nämligen att de facto varje gång i vår valkrets rösta för konditionalitet, det vill säga för neoliberal krav på avregleringar och så kallade marknadsreformer för att få låna. Det är en märklig obsolet kolonial ordning som råder, där de som är objekt för åtgärderna ska hållas kvar i en position nästan utan inflytande. Det skulle inga *stakeholders* eller *shareholders* i nord någonsin i något sammanhang gå med på.

Vi vill således öka bådas röststyrka, både Sveriges mentala kraft i den nordisk-baltiska kretsen och hela Afrikas faktiska andel i hela Världsbankens röstsysteem.

Fru talman! För drygt en vecka sedan skulle jag ha haft förmånen att i egenskap av första svenska undertecknare av ett världsvitt parlamentarikerupprop stå upp på trappan till Världsbanken i Washington och läsa upp en kort appell om detta. Med hela 1 000 ledamotsnamn från hela världen i ryggen hade det varit hedersamt, men jag hade precis kommit hem från Internationella parlamentarikerkonferensen, IPU, i Filippinerna, så det blev för snävt med tid. Men där i Manila hade jag också jobbat med just detta, om än ”bara” med 750 parlamentariker från 141 länder bakom mig. På IPU hade vi uppe frågan om alternativa instrument för att skapa mer pengar för att uppnå FN:s millenniemål. Tyvärr var jag där främst som svenska delegationens representant, inte som miljöpartist, och fick därför inte plädера för Tobinskatten eller andra internationella skatter och avgifter. Som tur var var det dock andra där som var desto radikalare – franske rapportören och framför allt parlamentariker från många utvecklingsländer. Därför antogs en mycket bra slutresolution med krav på att etablera nya finansieringsverktyg för millenniemålen eftersom Doha- och Monterreydeklarationerna i sin allmängiltighet inte visat sig så verkningsfulla. Dessutom bestämdes att parlamenten skulle arbeta vidare med ”nya finansieringsmekanismer som är kreativa och realistiska”.

Under det sociala världsforumet, en annan jättestor världsmanifestation, men från det civila samhället, som jag hade förmånen att vara med på i Brasilien i januari i år, presenterades ett tolvpunktersprogram för en

annan värld. På den listan finns bland annat skuldavskrivning, Tobin-skatt, rättvisa handelsregler, livsmedelssuveränitet och förslag att IMF, Världsbanken och WTO underläggs FN:s beslutsordning.

Slutligen säger vår käraste minister Carin Jämtin också ibland riktigt bra saker. På Attacs senaste årsmöte sade hon till exempel: ”Vi är för global beskattning i någon form och planerar också att gå vidare med detta.”

Mina vänner! Genombrottet är egentligen redan här, bara lilla utrikesutskottet tvekar i portgången och vågar inte jobba vidare med Tobin-skatten av ängslan för att andra kanske inte ska vara med. ”Jag vågar bara om alla andra också vågar”, typ. Det är masspsykologi på mellanstadienivå och motsatsen till civilkurage.

Tobin-skatten, mina vänner, är det enkla verkningsfulla och fullt genomförbara svaret på hur vi ska få fattigdomsbekämpningen att fungera på den här planeten. Läs in er på till exempel professor Patomäkis införandemodell, eller varför inte tvånivåmodellen enligt Spahn, som Tobin-nätverket så framgångsrikt kampanjar för.

Tobin-skatten kräver inte alls att alla är med från början, utan det är bara att börja. Flera närliggande stater har också redan sagt sig vara beredda, till exempel Belgien och Frankrike. Blott räddhågan bromsar ännu oss.

Kalla det gärna för något annat och bredda gärna åtgärdslistan så som presidenterna Lula och Chirac gjorde i FN-uppropet från september i höstas som 110 länder har skrivit på, även Sverige. Klimatskatt, flygplansbiljettavgifter, vapenexportskatt med mera – ibland är som bekant kreativiteten väldigt stor för att hitta på nya skatter. Men de här skatterna lär samtidigt bli pyttesmå för den enskilde men jättebra för världen.

Just kopplingen, fru talman, till fattigdomsbekämpningsagendan i millenniemålen är en sådan punkt som vi menar bör bara styrande för de internationella finansieringsinstitutens verksamheter. I dag är till exempel skuldavskrivningsberäkningarna grundade på förväntade exportinkomster och blir avgörande för bedömningarna i Världsbanken. Det ger drömkalkyler och en fortsatt upplåningskarusell. Man ska få låna eller skriva av – det senare är mera verkningsfullt – ifall de åtgärder som planeras leder till att uppfylla målen.

En annan insikt som tvillingarna i Washington verkar sakna är den om småskalighetens värde. Utvecklingsekonomer, liksom vi som sysslar med landsbygdsutveckling här hemma i rika Norden, är tämligen eniga om att det är de små pengarna till de enskilda låntagarna i de småskaliga och lokala projekten som ger den verkliga utdelningen, som verkligen skapar självförtroende och utveckling. Mikrolån kallas det. I år är mikrolånsåret. Tänk om Världsbankspotentaterna kunde vända blicken från megaprojekten i skyn ned till marken, till golvet och gräsrotterna för att både lyssna och se vad som verkligen gör nytta! Sluta skriva jättekontrakt i mångmiljonklassen för oljeledning över halva Centralasien, fattigdomsalstrande vattenprivatiseringsprojekt som villkor eller sanslösa feltänkta jättedambyggen, dammar som dränerar omlandet på grundvatten, dränerar byar, gör att folk tvångsflyttas, eliminerar kulturskatter, hotar gransämja med andra länder och blockerar lösningar för förnybara energi! Dumma, dumma dammar, säger jag bara. Världsbanken fortsätter att låna till dem, och utrikesutskottet hejar på.

Prot. 2004/05:113
27 april

*Verksamheten i
Internationella valuta-
fonden, Världsbanken
och de regionala
utvecklingsbankerna
under 2003/04*

En sådan storskalighetspotentat är Wolfowitz, nya Världsbankschefen som tar över efter Wolfenson. Banken går så att säga från en varg till en annan.

Utnämningen har kritiserats massivt. Brettonwoods Project har räknat och funnit att inte mindre än 1 650 världsorganisationer skarpt har kritiserat USA:s utnämning av denna bock till trädgårdsmästare. Ett exempel ur denne vice försvarsministers syndaregister, att han redan *före* Irakkriget säkrade uppbyggnadskontrakt och krigsmaterielbeställningar från det ökända amerikanska bolaget Halliburton – bara en sån sak! Hans kunskaper om fredligt utvecklingsbefrämjande arbete förefaller enligt kritikerna vara minimalt.

Och ni hörde rätt: Jag sade *USA:s* utnämning. För det är en kolonial kvarleva att ”gentlemännen” i USA och Europa gör upp om att den ene får bestämma över tvillingen IMF och den andra över tvillingen Världsbanken. Vi behöver nog snarare en *ladies agreement* nu på 2000-talet där i stället alla världsdelar får turas om att leda två reformerade och sant utvecklingsbefrämjande internationella finansieringsinstitut.

Fru talman! Slutligen är det dessutom vi parlamentariker världen runt, både i mottagarländerna och i givarländerna, som borde få större inflytande på långivning, på villkoren, på skuldavskrivningsmodellerna och på projektutformningarna. Då skulle troligtvis mycket bli bättre. Nu är det här i alltför hög grad fortfarande en regeringarnas angelägenhet, och bristen på öppenhet är påtaglig.

I ett faktaunderlag från UD, som vi fick i utskottet innan vår resa till Washington i fjol, står till exempel att läsa att Sverige bör driva att man offentliggör IMF:s alla landrapporter. Gör Sverige det?

Som sammanfattning och avslutning kan jag räkna upp vilka reformer vi gröna – ibland i skön förening med Centern och Vänsterpartiet – vill se:

- Förändra röstetalen i dessa institutioner med fler basröster och mindre kapitalinflytande!
- Aktivare svenskt deltagande för fattigdoms- och rättviseperspektiven i de nordisk-baltiska valkretsarna!
- Avskaffa HIPC till förmån för en skuldavskrivning som verkligen är effektiv, snabb och rättvis!
- Finansiera dessa skuldavskrivningar genom att sälja IMF:s skuldreserv! 5 % av den såld till sitt marknadsvärde på 2,1 miljarder USDollar skulle till exempel säkra alla afrikanska barns skolgång, enligt Oxfam.
- Avskriv illegitima skulder, det vill säga de som har tagits av odemokratiska regimer och som efterkommande legitima regeringar sedan får slita med!
- Definiera ”hållbar” skuld på ett vettigare sätt, det vill säga koppla det till millenniemålen!
- Tag Tobinskatten och de andra alternativa finansieringssätten för millenniemålen uppfyllande på allvar och utred och överväg i stället för att bara saklöst avfärda dem!

- Involvera riksdagen oftare, tidigare, mer och bättre i arbetet i våra valkretsar!
- Främja en miljömässigt, klimatmässigt och energimässigt långsiktigt hållbar utveckling i långivningen! Inga flera jättedammar, gruvprojekt eller vattenprivatiseringar!

Anf. 81 KAJ NORDQUIST (s):

Fru talman, riksdagskamrater, riksmötesdeltagare! Jag heter Kaj Nordquist. Jag såg dåligt när jag var liten. Nu ser jag ingenting. Men det betyder inte att jag är blind för världens orättvisor. Det betyder inte heller att jag inte är stolt över att vara socialdemokrat, men naturligtvis är jag inte nöjd med alla sakernas tillstånd i världen.

Vi socialdemokrater är också utskottsmänniskor, men i någon mening ska vi även representera själva rapporten.

Först vill jag i egenskap av talesman för Socialdemokraterna att vi lägger skrivelsen 2004/05:54 *Redogörelse över verksamheten inom Internationella valutafonden, Världsbanken och den regionala utvecklingsbanken 2003 och 2004* till handlingarna. För övrigt vill jag föreslå att vi avslår de motioner som behandlas i utskottets betänkande nr 8.

Jag tänkte använda mina minuter till att ta upp några punkter som finns i detta.

När man är ny i riksdagen, som jag trots allt faktiskt är, funderar man ibland över om det är en verksamhetsberättelse som man läser eller om det är en deklaration inför framtiden. Hanteringen är inte alldeles självklar. På ett årsmöte i en förening skulle man se detta som en verksamhetsberättelse och säga: Den frågan diskuterar vi inte för den handlar ju om den gångna verksamheten.

Här talar vi ibland om det som varit och ibland om det ska ske. Detta är lite formellt krångligt, men det är bara att inse att det finns en kultur, och då är det den som gäller.

Det vi talar om nu är en aspekt av det multilaterala biståndet. Vi talar om någonting som ska utgå ifrån ett utvecklingsperspektiv, rättigheter och hållbarhet. Saker och ting ska vara rättigheter. Det ska inte vara någonting som vi från den rika världen delar med oss av beroende på vår medkänsla, utan det ska vara en rättighet för den fattiga delen av världen. Det ska vara en politik byggd på ett perspektiv av rättvisa sett från de fattigas synpunkt.

Vi ska på olika sätt försöka att fokusera demokrati, jämställdhet och situationen för barn. Vi ska utgå från fattigas behov, fattigas intressen och fattigas förutsättningar på olika sätt. Denna politik kallar vi för *Politik för global utveckling*. Den antogs av riksdagen i december 2003. Jag var med då, och jag tyckte att det var oerhört spännande.

I samband med detta beslutade vi oss för att be regeringen att man skulle komma med en skrivelse om verksamheterna inom Brettonwoodsinstitutionerna och hur man arbetar utifrån dem. Det här är nu den första skrivelse som vi har fått.

Det som är centralt är att det som styr mycket hur vi ser på saker och ting är inte bara PGU, utan det är också millenniemålen, det vill säga den deklaration som gjordes i slutet av 2000 av de politiska ledarna i hela

Prot. 2004/05:113
27 april

*Verksamheten i
Internationella valuta-
fonden, Världsbanken
och de regionala
utvecklingsbankerna
under 2003/04*

världen. Denna deklaration bröts sedan ned i de konkreta millenniemålen.

Man har att fråga sig: Vad är det väsentligaste för att man ska kunna uppnå millenniemålen, det vill säga bland annat att halvera fattigdomen för att den så småningom ska försvinna?

Som vi socialdemokrater ser det är det från vår synpunkt viktigast att vi fördubblar biståndet. Vi bör arbeta för att hela den rika världen fördubblar sitt bistånd. Det bör också på olika sätt effektiviseras och samordnas. Vi tycker att det är väsentligt att Världsbanken finns med i det arbetet. Såvitt jag förstår av de texter som jag har gått igenom inför detta arbete är det precis vad vi driver. Tanken är att Världsbanken ska utvärdera sin verksamhet utifrån millenniemålen, och det kommer också att göras i höst. Nu står jag ju inte här och talar för Världsbanken utan för Socialdemokraterna, men det är faktiskt det som kommer att hända.

Vi tycker att det är väsentligt att man fokuserar miljöfrågor, att miljöaspekterna finns med som förutsättningar för långivning. Vi tycker att det är naturligt eftersom de är en del i de millenniemål som finns. Vi tycker också att man får fundera på en sak som togs upp i en rapport för ett år sedan: Ska man få använda olja och kol i sin utveckling? Då är frågan vilket perspektiv man har.

Precis som mina kolleger som har pratat innan kan jag tycka att detta ju inte är bra. Vi vill inte att det ska utvecklas på det sättet. Men det är också hela tiden en fråga om ifall det är vi eller de fattiga länderna som bestämmer. Demokratiskt valda ledare säger att de vill ha det. De upplever det som en diskriminering från den rika världen när vi säger att de inte får använda de råvaror som vi använder.

Det här är en svår balansgång. Jag tycker att det är naturligt att man försöker minska användningen. Det beror bland annat på att de här resurserna faktiskt är ändliga, speciellt oljan. Man kan inte använda hur mycket som helst under en längre period. Men man får trots allt ta sig en funderare på om det är vi som bestämmer, om det är vi som är bärare av all intelligens eller om den också finns representerad på andra sidan.

När det gäller lån och skuldavskrivningar vill jag säga följande. Vi tycker naturligtvis att man måste göra skillnad på skulder och skulder. Om en person, ett företag eller ett land har lånat upp pengar som man använder till utveckling är de skulderna inte något problem. De är tvärtom bra. Det betyder inte att en stor del av de skulder som finns nu är bra. Det är dåliga skulder. Om man kan reducera dem snabbare så är det mycket bättre. Om man kan avskriva dem kan resurser frigöras som kan komma de fattiga till del.

Vi har som socialdemokratisk regering ställt upp på HIPC-initiativet. Vi har varit med om att 15 länder har minskat sina skulder genom det. Sverige har tagit sitt ansvar och tycker också att man ska förlänga detta. Det betyder dock inte att vi tycker att alla problem är lösta i och med det. Vi är definitivt för en aktiv skuldavskrivning. Det kan lösas på olika sätt.

Fru talman! Det talas om Tobinskatten. Vi socialdemokrater är naturligtvis för fungerande system. Vi vill gärna se internationella system som har en möjlighet att överleva – att flyga, som man säger på engelska. Vi är rädda för att Tobinskatten, som den är konstruerad, inte kommer att flyga. Jag var, precis som Lotta Hedström, i Manila och diskuterade frågan, bland annat i en av kommittéerna där. Det var väldigt påtagligt att

många människor även från tredje världen inte trodde på den konstruktionen. Det betyder dock inte att man inte skulle kunna överväga andra varianter, men Tobinskatten som sådan tror vi inte på. Det är den som är uppe på dagordningen i dag.

Fru talman! Flera gånger har det hittills nämnts en del om arbetsformerna inom IMF och Världsbanken. Vi är naturligtvis också för att man hittar mer öppna strukturer. Det är inte enbart av rättviseskäl som det borde vara öppna strukturer, vilket är oerhört sympatiskt. Om man har öppna strukturer där information flödar in och ut kommer man också att allokera resurserna, det vill säga använda dem, på ett mycket bättre sätt. De kommer att komma till ställen där de gör mycket större nytta än när beslut tas där man så att säga blockerar positiva saker. Jag tycker inte att det är rimligt. Vi är helt klart för ett öppnare system.

Vi tycker också att det är rimligt att basrösterna, som det heter, återgår till den nivå som de var på från början. Vi tycker att det är orimligt att enbart kapitalstyrkan bestämmer. Å andra sidan får man inte gå för långt med detta. Det gäller att ha ett fungerande system. Det är centralt för oss socialdemokrater.

Fru talman! En annan fråga i detta sammanhang är frågan om de nationella parlamentens roll. Vi är naturligtvis för ett ökat parlamentariskt inflytande på ett sätt. Om vi ser det ur vår egen synpunkt är det naturligtvis bra med parlamentariska nätverk. Jag har själv fått äran att delta i nätverket kring Världsbanken. Men vi tycker också att det ska vara naturligt med deltagande i valkretsmötena från vår sida. När det gäller mottagarländerna vore det naturligt att PRSP, alltså fattigdomsstrategierna, förankras inte bara hos regeringar utan också hos parlament och det civila samhället. Det vore naturligt att de faktiskt har det som en del av sin naturliga beslutsprocess och budgetprocess och att man följer upp det. Det innebär ett större parlamentariskt inflytande även på mottagarsidan.

Fru talman! Jag vill ta upp en sista avslutande synpunkt som har varit uppe. Bland annat har två av mina företrädare i talarstolen yrkat bifall till sina reservationer om skrivelsen. Det är klart att skrivelsen kan vara mycket bättre. Den kan vara tydligare och roligare att läsa. Den kan bättre skildra denna process och vi kan gå framåt på olika sätt. Det är vi naturligtvis också helt för. Men vi får också inse att det här var den första skrivelsen och låta detta få sin form. Vi tycker också att det är bra att regeringen tar sig tid att informera riksdagen via utrikesutskottet eller på annat sätt.

Med de här orden anser jag att jag har tacklat de väsentligaste punkterna som jag hade att ta upp som socialdemokrat.

Anf. 82 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är trevligt att höra att Kaj så tydligt säger att han presenterar socialdemokratins hela politik. Jag har i helgen varit på en tillställning där det var noga att lära sig skilja mellan vad som var regeringens politik och vad som var rörelsens, i det stycket.

Jag har framför mig ett nyhetsbrev från Jubelnätverket, som har drivit frågan om skuldavskrivning mycket. De träffade Carin Jämtin och statssekreterare Jens Henriksson på vårsidan. Jag skulle vilja be om din synpunkt på två saker. Den första är att Jens Henriksson sade att Sverige

som villkor både för skuldåtgångar och för bistånd vill att fattiga länder avreglerar och liberaliserar sin handel. Hur ser du på detta, Kaj?

Anf. 83 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är väsentligt med en avreglering av handeln, en ökad frihandel på olika sätt. Det kan inte vara så att u-länder ensidigt avreglerar. Det måste naturligtvis kombineras med att vi från i-världen bland annat avvecklar våra tullar, att vi minskar på jordbruks-subventionerna, att vi aktivt arbetar för att de fattiga länderna kan handla med oss på schysta villkor. Vi har bland annat tagit initiativet Open Trade Gate Sweden, som startades för ett par veckor sedan med deltagande av Carin Jämtin.

Anf. 84 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Tack för ett bra svar. Jag tolkar det så att du ser en dubbel aktivitet, inte bara tillpassning från de fattiga länderna utan även från givarländerna och nords sida.

Min andra fråga, som också kom upp i den diskussionen, har att göra med det som du själv var inne på, nämligen det här med röststyrka – *voice*, som det kallas i den här debatten. Jämtin säger: Ja, vi kan tänka oss att stärka de fattiga ländernas *voice* men inte på bekostnad av den svenska. Hur ser du på det? Hur skulle man kunna lösa det så att Sverige får behålla eller öka sitt inflytande samtidigt som de fattiga länderna?

Anf. 85 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är väsentligt. Om vi anser oss vara ett land som vill slåss för sådana saker är det väsentligt att vi ser till att fortsätta finnas i de här sammanhangen. Jag tror att det är viktigt att det finns kvar. Jag vet också, utifrån papper från den svenska regeringen, att vi är positiva till att till exempel arbeta för ytterligare en afrikansk representant. Framför allt vill vi öka basrösternas relativa styrka igen. Det känns oerhört väsentligt i sammanhanget.

Anf. 86 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill också börja med att säga att vi ser det som positivt med skrivelsen. Det är den första, och det ger en möjlighet att debattera de här frågorna. Det är väl kanske där problematiken kommer in, om man ska betrakta det som en verksamhetsberättelse eller som en framtid. Det här är första gången som vi verkligen får möjlighet att diskutera de här frågorna utifrån regeringens agerande och tidigare ställningstagande. Det kommer säkert också att bli bättre i framtiden.

Den fråga som jag vill ta upp gäller miljöaspekterna, förnybara energikällor. Man har diskuterat vem det är som ska bestämma. Ska inte de demokratiska regeringarna själva kunna få bestämma? När man diskuterar konditionalitetsprincipen och krav på avregleringar och förändringar i ekonomin ställer den svenska regeringen sig bakom att man ska kunna ställa de kraven. När det gäller hållbar miljöutveckling har vi faktiskt en mängd internationella konventioner och målsättningar som vi har under-tecknat gemensamt i världen. Men att ställa de kraven skulle vara att trampa de demokratiska regeringarna på tårna, menar man.

Jag tycker inte att det resonemanget går ihop.

På samma sätt som man kan ställa krav på en ekonomiskt god hus- hållning och avregleringar måste man också ställa krav på en hållbar miljöutveckling. Annars borde man välja att inte ställa några krav över huvud taget. Då borde länderna få bestämma det själva.

För oss i Vänsterpartiet är frågan om en hållbar miljömässig utveckling oerhört angelägen för alla utvecklingsländer och för hela världen. Därför är det viktigt att det finns med.

Anf. 87 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Det tycker i princip jag också. Det väsentliga är: Vad är det som gäller? Det som logiskt är problemet i er position är att ni i princip inte vill ha villkor. Ni säger att vi då ger oss på de länderna. Men sedan vill ni ha villkor ur en annan synpunkt.

Problemet är hela tiden att man har villkor om det ena och inte om det andra. Vi vill komma bort från så mycket villkor som möjligt. Vi vill se ett fritt handelsflöde. Sedan vill vi att de regeringar som är demokratiskt valda ska göra de prioriteringar som behövs.

Vi vill att man tittar på de olika länderna för sig och inte har fasta modeller för allting. Det känns oerhört trist när vi gör utredningar och kommer fram till att det inte vore bra. Sedan säger tredje världens ledare: Varför ska inte vi få använda det när ni får använda det?

Å andra sidan lär frågan om olja lösa sig själv. Det finns inte hur mycket olja som helst. Samma sak gäller för kol, men det går i och för sig att producera.

Trots allt är det en fråga om självbestämmande och respekt. Vi har haft den diskussionen många gånger. Det har även rört sådant som vapen. Vi tycker inte att de borde ha vapen. De undrar: Varför får inte vi ha vapen när ni får ha vapen?

Anf. 88 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Visst skulle det gå att resonera så. Men det finns också internationella konventioner som gäller för de flesta länder som är aktiva i Världsbanken och IMF. Att man då i sin långivning inte ens utgår ifrån de åtaganden som man har enligt internationella konventioner även när det gäller miljöområdet ser vi som väldigt problematiskt.

Jag är väldigt glad att jag också hör på diskussionen att det sker en uppluckring. Att mer låta länderna kunna få äga strategierna och frågorna är också ett viktigt instrument. Vi får hoppas att vi kan hitta en väg här.

Jag tror inte att det gynnar utvecklingsländerna att man genomför projekt som egentligen är miljömässigt förkastliga och som heller inte kommer att vara långsiktigt hållbara.

Precis som när det gäller oljeutvinningen kommer frågan att lösa sig av sig själv i framtiden. Då är det ännu värre om de fattiga länderna investerar i tekniker som förutsätter att den resursen finns. Då är man tillbaka på ruta 1. Därför har man nu möjligheten att i strategierna ha ett annat fokus på miljöområdet och ge en möjlighet till en framtida utveckling.

Fru talman! Jag vill kort ta upp frågan om skuldproblemen, avskrivningarna och de initiativ som finns. Sverige har ställt sig positivt till flera av de initiativ som har funnits. Man har stött en hel del av skuldavskrivningarna, och man lyfter fram att det är viktigt.

Det vi frågar oss från Vänsterpartiet på flera områden är: Vilken strategi har Sverige? Vilka krav driver man? Hur vill man se utvecklingen? Det gäller att öppna strukturen, röstfördelningen och också skuldproblematiken.

Sverige förhåller sig till andra länder och till andras initiativ. Vi vill se en aktiv svensk regering som lägger fram sina egna strategier på detta viktiga område.

Anf. 89 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Först och främst ska jag säga att jag trots allt, som Alice, är lagstiftare och inte sitter i den exekutiva delen.

När det gäller frågan om miljön kommer en ordentlig utvärdering utifrån millenniemålen under hösten från både Världsbanken och IMF. Jag kan inte se något som helst hinder som gör att vi inte skulle kunna driva den aspekten. Det måste dock ske med respekt.

Den svenska regeringen har bland annat när det gäller skuldavskrivningen attityden att man inte bör ha standardiserade former, utan att man bör hitta landsspecifika strategier. Man bör i det fallet också titta en hel del på bilaterala insatser på olika sätt.

Man bör kombinera det så att man inte bara skriver av hur som helst. Man skulle kunna se det som en väsentlig del. När länderna höjer sin utvecklingsbiståndsdel skulle en hel del kunna gå den vägen. Det skulle man kunna kombinera på olika sätt. Det här finns i regeringspapper.

Det är samma som idén om att man skulle kunna sälja guld. Det kunde naturligtvis vara bra om man kan kombinera det med bilaterala insatser så att man inte bara uppnår att man säljer guld och i och med det sänker priset på världsmarknaden för guld. Det betyder att man inte får ut så mycket av det, det vill säga att man inte får så god effekt som man skulle kunna få.

Anf. 90 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är ett fall framåt att det kommer en skrivelse och att vi har någonting att debattera. Jag hoppas att vår reservation och våra motioner på området ger inspiration till regeringen när den ska göra en skrivelse nästa år så att den lite grann ser till vad det är vi funderar på och frågar efter.

Hur det låter på hemmaplan stämmer inte alltid med hur man agerat internationellt. Det är vad vi saknar. I en sådan här skrivelse skulle man kunna ha tydliggjort var, när och hur man har tagit ställning i olika frågor.

Vi har emellanåt fått rapporter från ministermöten och liknande där man på hemmaplan försöker låta som att man har tyckt väldigt mycket. Men man har egentligen inte yttrat sig på ministermötena över huvud taget.

Det är samma sak med detta. Någonstans gäller att vi ser: Vad är det för linje Sverige driver, och vad gör man för att det ska bli någonting av det? Det är mycket skrik för lite ull, sa han som klippte grisen. Det är så det kan kännas ibland. Det är väldigt mycket en inrikespolitisk fråga fastän det egentligen är någon annanstans man skulle ha använt sin röst.

Det jag skulle vilja fråga om handlar om representationer från de olika länderna. På vilket sätt har den svenska regeringen agerat i den frågan, och hur kommer man att agera framöver?

Anf. 91 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Jag sitter inte i regeringen. Men det som finns i de texter som jag har gått igenom är att vi på olika sätt arbetar för en ökad representation för Afrika. Vi har också deltagit i kapacitetsutbyggandet. Vi har tillsammans med andra länder skapat en fond för att hjälpa framför allt afrikanska länder att på olika sätt bättre kunna delta och tillvarata sina intressen.

Det är de aktiva sakerna. Det övriga tror jag att vi inom riksdagen tillsammans på olika sätt behöver peka på. Det gäller hur vi tycker att en sådan här skrivelse ska vara utformad och vad vi behöver ha för underlag för debatten. Jag ser inte riktigt det som partiskiljande. Här är det väsentliga var den exekutiva delen av vår statsapparat kommer med i den lagstiftande delens arbete.

Det är bara att instämma i att det kan vara mycket bättre och mycket tydligare. Det finns ingen anledning för mig som socialdemokrat att ha en annan uppfattning i det fallet.

Anf. 92 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Något som också är en profilfråga på hemmaplan är representation. Det gäller i lokala, regionala och nationella parlament och så vidare. Där finns också en diskussion om representation i styrelser.

Just i och med att det är en så viktig profilfråga på hemmaplan är det också intressant att höra: På vilket sätt har man agerat i dessa sammanhang för att se till att det blir en jämnare fördelning i styrelserna i Världsbanken, IMF och andra internationella organ?

Anf. 93 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Det låter som en oerhört sympatisk tanke som jag på olika sätt klart är beredd att stödja. Någonting som känns viktigt för oss är att man när man utvecklar system inte utvecklar system där man kan blockera varandra.

Jag vet inte riktigt hur man skulle kunna attackera detta med att regeringar bör representeras jämnt ur könssynpunkt. Det vore i och för sig alldeles utmärkt. Den svenska regeringen representeras i de här sammanhangen ofta av Pär Nuder och Carin Jämtin. Vi använder 50–50.

Jag vet inte om det är möjligt att skriva in sådant i stadgar. Det kanske det är. Varför inte, i så fall?

Anf. 94 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Världen har nu börjat inse att millenniemålen inte kommer att uppnås utan mycket, mycket större ansträngningar än vad vi hittills har sett. Ett nätverk, Commission for Africa, som har bildats för att fokusera på Afrikas problem har nyligen sammanfattat sitt arbete i en rapport. En viktig del i rapporten är att vi behöver se en mycket mer utökad samordning. Det måste vara mer tydliga gemensamma mål som gäller. Det överordnade budskapet måste vara att låta de afrikanska rege-

ringarna verka så självständigt som möjligt. De måste få utrymme och kraft att driva sin egen politik, gärna tillsammans i ett panafrikanskt parlament, i Afrikaunionen, AU, och i Nepad.

Vad kan då övriga världen göra? Framför allt måste vi försöka motverka den *brain drain* som pågår i flera afrikanska fattiga länder. I dag är det många afrikaner som studerar vid utländska universitet och som skaffar sig en bra utbildning med fin examen. Men tyvärr blir de aldrig yrkesverksamma i sina hemländer, för de åker inte hem utan de ser att det är mycket bättre i det land där de har studerat. Det är inte tillräckligt attraktivt att återvända till Afrika.

Den här utvecklingen måste gå att vända. Vi måste hjälpa till att stötta eget engagemang i betydligt större utsträckning. Det behövs mer pengar för att bekämpa fattigdom, och vi ser nu en större givarvilja än någonsin. Men det här är bara den ena delen. Det är just det som vi har talat om så mycket i dag i debatten och det som vi talar så mycket om i betänkandet.

Det handlar också mycket om vad vi ska göra med resurserna. Kvaliteten i biståndet och vad pengarna verkligen används till är också oerhört viktiga delar. Utan att vi har tänkt till ordentligt här så spelar inte pengarna lika stor roll.

Fru talman! Givandet måste leda till ökade mänskliga rättigheter, fred, demokrati, säkra rättssystem, transparens, ökad kunskap och kompetens och sist men inte minst en skola för alla barn – för både flickor och pojkar.

De resurser som givarländerna nu tillsammans skapar och har skapat måste kopplas till nationella fattigdomsstrategiplaner – PRSP, som vi har talat om tidigare i dag. Ibland gäller det till och med regionala planer över större områden än ett land.

I de här planerna ska också ingå att bekämpa hiv och planer för hur Afrika värnar utsatta och, ofta till följd av hiv, föräldralösa barn. Det är i alla de här delarna tillsammans med diskussionerna om resurserna som arbetet och energin både måste förstärkas och förtydligas, och där Sverige och EU kan agera mycket starkare.

Ett av de viktigaste skälen till att genomföra det här är ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Om vi får ökad stabilitet, ökad demokrati och ökad hälsa i Afrika leder det till en positiv utveckling på många plan i världen både när det gäller humankapital och rent ekonomiskt och fredsmässigt.

Fru talman! Jag går nu över till att tala om skuldavskrivningar, som många har fokuserat mycket på i dagens debatt. Men jag ville starta med någonting annat för att sätta huvudfokus på att det är vad vi gör med resurserna som i slutändan är resultatet. Om vi tittar på alla de resurser som har gått till fattiga länder under de senaste 30 åren så ser vi att det inte alls bara handlar om pengar utan om någonting annat också. Det är där som vi verkligen behöver tänka till.

För att uppnå millenniemålen krävs det också en snabbare och betydligt mer omfattande avskrivning av fattiga länders skulder. Gordon Brown, Storbritanniens finansminister, har försökt att få övriga G 7-länder att starta en ny internationell biståndsfond – International Finance Facility. Det förkortas IFF. Inget av dessa länder uppfyller i dag kravet på 0,7 % av BNP i bistånd. Förslaget är att via IFF låna upp pengar på kapitalmarknaderna mot en säkerhet bestående av G 7-ländernas framtida

biståndsavsättningar. Det skulle preliminärt ge ungefär 100 miljarder i bistånd.

Förslaget om att G 7-länderna vill skriva av u-landsskulder till Världsbanken och till Internationella valutafonden för ett 40-tal länder är ett viktigt steg i rätt riktning. Det skulle innebära att de rika länderna avskriver 70 miljarder dollar – huvuddelen av u-ländernas större skulder. Det blir ett slags Marshallplan för Afrika.

Detta är någonting som Moderaterna har drivit i svensk biståndspolitik under många år. Det är mycket glädjande att många länder nu verkar vara intresserade på allvar av att faktiskt enas i frågan. Sverige skulle också inom EU tydligare kunna uttrycka sin vilja när det gäller skuldavskrivningar med grundförutsättningen att frigjorda resurser har villkoren att de kommer fattiga till godo tillsammans med bra samhällsstyrning. Det är hela tiden det som måste stå i centrum.

För att nå full effekt krävs också en koppling av skuldavskrivningar till krav på reformer: inga ytterligare krig, demokrati och fungerande rättssystem, skolor åt alla barn och bedrivande av en politik som kommer fattiga människor till godo. Vidare måste vi också koppla det här till att i framtiden arbeta på ett mycket mer transparent sätt och våga ställa större krav på våra biståndsmottagare.

Fru talman! Vi har alla ansvar för svenska skattebetalares pengar. Då måste också besluten tåla att visas i dagsljus. Det viktigaste i framtiden måste vara att vi ser att biståndsmedlen inte går till korrupta regimer av vilket slag det än må vara, att resurserna verkligen når fram och att det finns tillräckligt med resurser. Slutligen måste vi också se till att det sker på rätt sätt – att resurserna går dit som vi verkligen har menat att de ska gå.

Moderaterna har inga reservationer till betänkandet, men däremot ett särskilt yttrande som jag naturligtvis står bakom.

Anf. 95 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Någonting som jag inte riktigt begriper i det särskilda yttrandet, Ewa Björling, är detta: Ponera att det finns problem i Latinamerika, i Asien eller i östra Europa. Varför är det då bara Afrika som det handlar om?

Anf. 96 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Det handlar om att fokusera sitt bistånd. Det är inte alls så att man kan bortse från övriga världen. Men i vår biståndspolitik har vi beslutat att vi ska fokusera på de allra fattigaste länderna. Det innebär majoriteten av länder söder om Sahara. Just genom den fokuseringen tror vi att vi kan bedriva en mer effektiv biståndspolitik.

Sida bedriver i dag verksamhet i över 120 länder, vilket inte kan tyckas vara särskilt effektivt. I stället tycker jag att man borde fokusera på de länder där vi kan se att vi har varit under lång tid, där man kan se att det finns seriösa landsstrategier och där det hela kan övergå till ett långsiktigt bistånd av god kvalitet. Därför har vi valt Afrika.

Naturligtvis måste man se till att andra givarländer väljer andra delar av världen. Vi har inte glömt dem.

Anf. 97 KAJ NORDQUIST (s) replik:

Fru talman! Det där med 120 länder är väl en sak. Men är inte det väsentligaste egentligen att ta fram de teman och de områden där vi kan göra nytta på ett bra sätt? Ni brukar ju ofta på ett mycket förtjänstfullt sätt ta fram hiv. Om vi hade en bra metodik från svensk sida för hiv så skulle vi väl kunna arbeta för den på ett vidare plan, eller hur?

Jag ska rikta en annan fråga till dig: Under vilka förutsättningar kan man ge bistånd till länder där regeringarna inte är demokratiska utan korrupta? Finns det sådana förutsättningar? Och i så fall vilka?

Anf. 98 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för den frågan. Jag måste börja med att framhålla kopplingen mellan Afrika och hiv. I moderat biståndspolitik vill vi rikta många insatser till just bekämpning av hiv. Då blir det återigen fokus på Afrika eftersom 28 miljoner av världens 40 miljoner smittade finns där. Det ger ett ganska specifikt besked om var vi vill satsa våra resurser.

Nästa fråga är väldigt intressant. Under vilka förutsättningar ska man ge bistånd? I vår biståndspolitik formulerar vi moderater en nolltolerans mot korruption. Det innebär naturligtvis svårigheter att arbeta i länder som inte är demokratiska eftersom vi har sagt att vi inte ska ge bistånd till korrupta regimer. Det är en ständig riskbedömning av hur pass korrupt regimen är och hur svårt det är att få transparens i de resurser som man ger till landet i fråga.

Gör man bedömningen att det inte finns transparens och att det finns korruption får man gå andra vägar. Då handlar det om att inte gå via myndigheter och parlament utan om att gå via enskilda organisationer i stället. Det viktiga med biståndet är ju att det når fram till de fattiga människorna. Och det finns tyvärr ofta också en koppling mellan fattigdom och korrupta regimer.

Anf. 99 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Fru talman! Vi får skynda oss här så att vi hinner klart före fyra.

Kapitalismens medfödda nackdel är att rikedomerna fördelas ojämnt, medan socialismens medfödda nackdel är att fattigdomen fördelas jämnt över människorna. Det sade Winston Churchill för ett antal år sedan.

Men trots att marknadsekonomin visat sig vara det enda fungerande ekonomiska system där människors skaparkraft och livsval kan förverkligas och trots att kapitalismen och de institutioner som ska balansera den skapar någon form av rättvisa och minskar klyftor skanderas ofta att Världsbanken och Internationella valutafonden är orsaker till allt från världsfattigdom till krig bland unga antiglobaliseringsaktivister. Jag tycker att det är en väldigt sorglig och föga konstruktiv utveckling.

Det är ganska få som tycks reflektera över hur världen skulle ha sett ut om vi inte hade haft de här institutionerna alls. Kapitalism förutsätter spelregler, rättsstat och internationellt samarbete.

Jag tycker att både Världsbanken och IMF är oumbärliga institutioner för att stärka frihandeln, radera tullmurar och framför allt släppa in utvecklingsländerna och se till att EU och andra regionala organisationer aldrig blir slutna handelsblock.

I diskussionen om vart världen är på väg i dag tycker jag att det är viktigt att betona att det inte var bättre förr. Världen blir en bättre och mer fantastiskt plats och leva på för varje dag som går. Alltför barn skrivs in i skolan och mödradödligheten sjunker samtidigt som medellivslängden i praktiken ökar i hela världen.

Samtidigt lever fortfarande en miljard av jordens invånare i djupaste fattigdom. Tre miljoner dör av malaria varje år och alltför många miljarder världsmedborgare lever i diktaturstater. Mycket återstår att göra om bara viljan finns. Redskapen, kunskapen och medlen har funnits väldigt länge.

En rapport från Världsbanken 2003 visar att om Europeiska unionen skulle sänka sina jordbrukssubventioner rejält skulle 140 miljoner individer kunna lyftas ur fattigdomen. Det handlar om Nordafrikas befolkning. En OECD-undersökning från 1993 uppskattar att tullarna världen över kostar de samlade ekonomierna ungefär 450 miljarder amerikanska dollar varje år. En undersökning från EU-kommissionen från 1999 visar att en halvering av världens handelshinder skulle leda till ekonomiska vinster på upp till 400 miljarder kronor per år. Det är ungefär som att lägga en ekonomi av Hollands eller Sydkoreas storlek till världens ekonomi varje år.

I en granskning av 117 länders handelspolitik mellan 1970 och 1989 visade Harvardekonomerna Jeffrey Sachs och Andrew Warner att frihandelsländer har en tillväxt som är tre-sex gånger större än protektionistiska stater. Öppna u-länder har i genomsnitt en årlig tillväxt på 4,49 % medan slutna u-länder bara har en tillväxt på 0,69 %. Frihandel är verkligen en vinnare både för den rika och för den fattiga delen av världen. Men i-ländernas tullar mot tredje världen är 30 % högre i dag än vad genomsnittstullarna i världen är.

Det är också värt att nämna att för u-länderna har handeln ökat de senaste tio åren från 10 % till 17 %. Det går i rätt riktning.

I det här betänkandet har inte vi i Folkpartiet några egna reservationer. Jag håller med om en del perspektiv som lyfts upp. Jag tycker att det är väldigt bra att vi äntligen får en diskussion om de här viktiga ämnena. Men vi har två särskilda yttranden som jag tänkte ta upp.

Det första handlar om en perspektivförskjutning för att betona demokrati tydligare. Vi liberaler tycker att det vore önskvärt om demokratikravet vägde tyngre i relationerna mellan globala institutioner och framför allt de länder som de verkar i.

Många fattiga länder dras ju med omfattande skulder som är hinder för deras politiska och ekonomiska utveckling. De här är i huvudsak kopplade till de internationella finansiella institutionerna. Därför måste man ställa krav när det gäller skuldavskrivningar. De ekonomiska kraven är ofta väldigt hårda och ibland kanske alltför tajta mot en del enskilda länder. Men de demokratiska kraven och kraven på respekt för mänskliga rättigheter är samtidigt alltför svaga.

Jag tycker också att vi i västvärlden måste vara väldigt tydliga. Jag förstår inte riktigt det som Alice Åström från Vänsterpartiet tog upp om att man inte skulle lägga sig i vilka styrelseskick andra länder har. Jag tycker faktiskt att man måste göra det och att det är en plikt och skyldighet att göra det. Vilken chans har en människa som bor i en diktatur att

påverka vilket system man lever i? De har noll chans till detta, och man kan inte rösta på vem som ska leda landet.

Det handlar också om att säga marknadsekonomi är det bästa systemet. En människa som bor i en planekonomi har också noll chans att påverka vilka varor som säljs, att starta egna företag och att ha näringsfrihet. Det leder också ofta i längden till att en stat blir väldigt stängd. Man kan inte tycka, tänka och tro fritt och öppet.

Det andra perspektivet vi i Folkpartiet vill lyfta upp är öppenhet och inflytande. Vi håller med om mycket av det som reservanterna tar upp. Det måste bli en mycket större involvering av utvecklingsländerna när man utarbetar olika *Poverty Reduction Strategy Papers*. Byråkrater i västvärlden kan inte lyfta människor ur fattigdom. Det måste ske genom en inre kraft.

Därför tycker vi att det är viktigt att man ökar utvecklingsländernas deltagande i Världsbanken och IMF. Det är inte rimligt att handlingsplaner skapas men att de som dessa planer berör inte är med och skriver dem. Vi måste framför allt se till att man anpassar planerna till de länder och de förhållanden som man verkar i.

En sak som också nämndes tidigare, bland annat tog Annika Qarlssoon upp det, är jämställdhet och kvinnoperspektiv. Där finns det också en skyldighet för Sverige att ha en tydligare agenda. Jag vet att Sverige, tillsammans med våra nordiska grannar och baltstaterna, driver att kvinnoperspektivet lyfts upp tydligare.

När det gäller att hitta planer för enskilda länder måste vi också ha en tydlig agenda när olika rättigheter står mot varandra. Jag tycker inte att det är acceptabelt att ett utfattigt land som är demokratiskt, som exempelvis Zambia, använder mer pengar åt att betala av skulder till oss i väst än åt att satsa på sjukvård och skolor. Det har lett till att man har infört skolavgifter, vilket i sin tur lett till att småflickor på landsbygden inte får gå i skolan. Det är fullkomligt fruktansvärt att det har funnits påtryckningar för det. Det här är också ett land där över 20 % av befolkningen har hiv. Jag tycker att det är skamligt att dessa krav ställs på ett sådant land. Där måste man se det individuella landet och se till att transparensen och den geografiska representativiteten ökar vid utnämningar till olika chefsposter i hela organisationen.

Det tredje perspektivet är långsiktighet. Det är väldigt viktigt att både Världsbanken och IMF stöder länder som har en ekonomiskt hållbar politik. Det går inte att ha snabba snitsiga satsningar, utan man måste tänka ur ett långsiktigt perspektiv. Där tycker vi också att vi bör påverka det globala biståndet i större utsträckning.

Världsbanken uppskattar i dag att man skulle behöva ytterligare 50 miljarder amerikanska dollar, ungefär en fördubbling av nuvarande biståndsnivåer, för att uppfylla millenniemålen. Här har Sverige en viktig roll att spela.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag bara nämna något kort om Tobinskatten. För oss som är motståndare till Tobinskatten är det inte fråga om att vi som liberaler är motståndare till internationella skatter generellt sett. Vi är till exempel väldigt mycket för en global skatt på koldioxidutsläpp. Jag tror väldigt mycket på idén om internationella miljödomstolar. Jag tror att det är utmärkta instrument för att samla in pengar.

Jag tror dock att Tobinskatten kan bli väldigt kontraproduktiv också för de fattiga länderna. Dels kan den vara svårt att genomföra för att man behöver få med sig många länder på tåget, och det ser mörkt ut i dag. Dels kommer den att minska möjligheten att få investerare att investera i fattiga länder. I dag sker en fjärdedel av direktinvesteringarna i världen just i fattiga länder, men om detta blir svårare kommer människor att dra sig ur. Det tycker jag är viktigt att också lyfta upp. Jag stannar där för att vinna tid åt kammaren.

Anf. 100 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna har länge varit engagerade för fattiga länders skuldavskrivningar. Därför har vi givit vårt stöd till såväl Jubel 2000 som påskuppropet 2005. Vi vill gå lite längre än att enbart uttrycka krav på skuldavskrivningar. Vi vill redovisa en modell som medför ansvar och etik hos den skuldsatte och som är ekonomiskt acceptabel för både långgivarkollektivet och den internationella ekonomin. Vår modell för skuldavskrivning innebär att den skuldsatta statens såväl stora som små steg mot

- ekonomisk balans,
- demokratisk utveckling,
- respekt för mänskliga rättigheter,
- konkreta handlingsplaner för fattigdomsbekämpning,
- bekämpande av korruption

ska ge utslag i förhållandevis generösa och betydande skuldavskrivningar för det fattiga landet i fråga. Det vill säga att varje steg i rätt riktning ska ge en starkt progressiv skuldavskrivning och en förbättring som alla parter vinner på. Det är vår modell.

Fru talman! I slutet av 1990-talet beslöt de rika länderna att skriva av en del av de allra fattigaste ländernas skulder. Vi kallade det för HIPC-initiativet. De fattiga ländernas skuldnivå kopplades till ländernas beräknade tillväxt och exportinkomster för att med hjälp av skuldavskrivningar möjliggöra för dessa länder att återfå en hållbar situation. Ca 30 miljarder US-dollar har hittills skrivits av. Det har lett till vissa framgångar för vissa länder. Länder som Mali, Moçambique och Senegal har exempelvis kunnat satsa mer resurser på att bekämpa hiv/aids, vilket är mycket glädjande. Kristdemokraterna välkomnar därför att initiativet förlängs ytterligare två år, men vi vill förstärka drivkrafterna och det politiska ansvaret i processen. Vi tycker att det är angeläget.

Kristdemokraterna kan konstatera att de övergripande problemen ännu inte har lösts. De flesta av länderna i Afrika kommer inte att nå FN:s utvecklingsmål, delvis på grund av naturkatastrofer, delvis på grund av dålig samhällsstyrning, men också på grund av att räntor och amorteringar på gamla skulder är så resursslukande. På den afrikanska kontinenten går fyra av tio skolbarn inte i skola. En av tio nyfödda får aldrig uppleva sin första födelsedag. Skuldbördan omöjliggör för de fattigaste länderna att utvecklas ens elementärt.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att Sverige ska vara ett föregångsland i det internationella samfundet och leda den globala opinionen för skuldavskrivningar och föreslår därför en modell för skuldavskrivning som innebär att den skuldsatta staten tar små steg mot:

- en bättre samhällsstyrning,
- en demokratisk politik,
- respekt för mänskliga fri- och rättigheter,
- rättssamhällets principer och nolltolerans för korruption.

Det ska ge starka drivkrafter och motiv för stora steg mot skuldavskrivning. Detta är för att de fattiga länderna snabbare ska komma ur den hopplösa skuldsituation som råder. Det ska fungera som en morot för att bygga upp sunda samhällsstrukturer. Andra ropar efter kravlösa skuldavskrivningar. Det gör inte Kristdemokraterna. Kravlöshet stärker korrupta regimer och förvärrar därmed den redan allvarliga situationen. Krav måste ställas – men de ska vara möjliga att uppnå för landet i fråga!

Fru talman! Majoriteten i utrikesutskottet menar att skuldavskrivningar *bör* kombineras med demokratiska och ekonomiska reformer och andra insatser i kampen mot korruption. Detta är bra, men Sverige måste bli tydligare. Kristdemokraterna menar att avskrivningar *ska* kopplas till en tydlig och konkret handlingsplan för ekonomisk balans, demokratisk utveckling, respekt för mänskliga rättigheter och konkreta åtgärder för fattigdomsbekämpning. Även små steg ska uppmuntras i form av ökad avskrivning av skulderna när mätbara delmål uppnåtts.

En återkommande kritik mot fattigdomsstrategierna handlar om att Världsbanken och Valutafonden ofta ger ekonomiska råd till regeringarna som står i konflikt med de lokalt förankrade fattigdomsstrategierna. Valutafonden och Världsbanken måste sätta de fattigas intressen högst på dagordningen och inte ge råd som står i konflikt med kampen mot fattigdom. Handlingsplaner för skuldavskrivning i vilka man kopplar skuldavskrivningar till konkreta delmål bör därför tas fram av Världsbanken och Valutafonden tillsammans med de berörda länderna för att staka ut den möjliga vägen till gemensam framgång.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

11 § Husdjursgenetiska resurser

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU13
Husdjursgenetiska resurser (skr. 2004/05:73).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

12 § Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring

Prot. 2004/05:113
27 april

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU26
Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring (prop. 2004/05:67).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

13 § Överlåtelse av näringsbetingade andelar till underpris

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU27
Överlåtelse av näringsbetingade andelar till underpris (prop. 2004/05:91).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Skatteavtal mellan Sverige och Polen

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU29
Skatteavtal mellan Sverige och Polen (prop. 2004/05:121).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

NU12 Vattenfall AB

Punkt 2 (Formerna för ägarstyrning)

1. utskottet
2. res. 3 (m, fp, kd, c)

Votering:

151 för utskottet

121 för res. 3

1 avstod

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 1 kd, 23 v, 13 mp

För res. 3: 44 m, 35 fp, 25 kd, 17 c

Avstod: 1 s

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU13 Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet

Punkt 1 (Avslag på förslaget till lag om läkemedelsförteckning m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m, fp, c)

Votering:

151 för utskottet

122 för res. 1

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 23 v, 13 mp

För res. 1: 44 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkterna 2–8

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU11 Folkhälsopolitik

Punkt 1 (Mål för folkhälsan m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

152 för utskottet

120 för res. 1

1 avstod

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 24 v, 13 mp

För res. 1: 44 m, 34 fp, 26 kd, 16 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 5 v, 6 c, 4 mp, 1 -

Punkt 12 (Trygga och goda uppväxtvillkor)

1. utskottet

2. res. 12 (m, fp, kd, c)

Votering:

152 för utskottet

121 för res. 12

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 24 v, 13 mp

För res. 12: 44 m, 35 fp, 25 kd, 17 c

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 8 kd, 5 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 19 (Preventivt psykiatriskt arbete)

1. utskottet

2. res. 16 (v)

Votering:

248 för utskottet

25 för res. 16

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 43 m, 35 fp, 26 kd, 17 c, 12 mp

För res. 16: 24 v, 1 mp

Frånvarande: 29 s, 12 m, 13 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 36 (Annan folkhälsoforskning)

1. utskottet

2. res. 24 (mp)

Votering:

206 för utskottet

14 för res. 24

53 avstod

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 43 m, 26 kd, 21 v, 1 c

För res. 24: 1 v, 13 mp

Avstod: 1 m, 35 fp, 1 v, 16 c

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

**UU8 Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken
och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04**

Punkt 1 (Skrivelsens utformning)

1. utskottet

2. res. 1 (v, c, mp)

Votering:

220 för utskottet

54 för res. 1

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 44 m, 35 fp, 26 kd

För res. 1: 24 v, 17 c, 13 mp

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 2 (Institutionernas arbetsformer)

1. utskottet

2. res. 2 (v, c, mp)

Votering:

220 för utskottet

54 för res. 2

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 44 m, 35 fp, 26 kd

För res. 2: 24 v, 17 c, 13 mp

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 4 (Millenniemaålen)

1. utskottet

2. res. 4 (v, c, mp)

Votering:

220 för utskottet

53 för res. 4

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 44 m, 35 fp, 26 kd

För res. 4: 23 v, 17 c, 13 mp

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 5 (Lånevillkor, skuldavskrivningar)

1. utskottet

2. res. 5 (v, c, mp)

Votering:

219 för utskottet

54 för res. 5

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 44 m, 35 fp, 26 kd

För res. 5: 24 v, 17 c, 13 mp

Frånvarande: 30 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Punkt 7 (Global skatt på valutamarknaderna, så kallad Tobinskatt)

1. utskottet

2. res. 7 (v, mp)

Votering:

235 för utskottet

37 för res. 7

1 avstod

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 44 m, 35 fp, 26 kd, 16 c

För res. 7: 1 s, 23 v, 13 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 29 s, 11 m, 13 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU13 Husdjursgenetiska resurser

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU26 Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU27 Överlåtelse av näringsbetingade andelar till underpris

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU29 Skatteavtal mellan Sverige och Polen

Kammaren biföll utskottets förslag.

Meddelande om inställd votering

Tredje vice talmannen meddelade att morgondagens votering kl. 12.00 skulle utgå.

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Skrivelse
2004/05:152 Insatser för narkotikabekämpning utifrån regeringens narkotikahandlingsplan

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 27 april

2004/05:557 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Barn som bevittnar misshandel
2004/05:558 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Barn som misshandlas
2004/05:559 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Barbro Holmberg
Asylsökande romer från Serbien

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 10 maj.

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 april

2004/05:1502 av *Henrik von Sydow* (m) till statsminister Göran Persson
Övergångsregler
2004/05:1503 av *Ewa Björling* (m) till statsminister Göran Persson
Strategi mot terrorism
2004/05:1504 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Översyn av regler och straffskalor för cannabisinnehav
2004/05:1505 av *Ewa Björling* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Strategi mot terrorism
2004/05:1506 av *Berndt Ekholm* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Svensk militärattaché i Israel
2004/05:1507 av *Ulf Sjösten* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Sexuella trakasserier inom Försvarsmakten
2004/05:1508 av *Ewa Björling* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Strategi mot terrorism
2004/05:1509 av *Ewa Björling* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Strategi mot terrorism

2004/05:1510 av *Henrik von Sydow* (m) till samhällsbyggnadsminister
Mona Sahlin
Konkurrens mellan olika energislag
2004/05:1511 av *Harald Nordlund* (fp) till samhällsbyggnadsminister
Mona Sahlin
Stöd till biogasproduktion
2004/05:1512 av *Stefan Wikén* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Centrum för biokomposit i Bräcke
2004/05:1513 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Trafiksäkerhetsinsatser på E 18/E 20 mellan Örebro och Arboga
2004/05:1514 av *Gudrun Schyman* (-) till statsrådet Ulrica Messing
Anställda kvinnor inom Posten

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 10 maj.

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 27 april

2004/05:1385 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till statsrådet Lena Sommestad
Torven och klimatpolitiken
2004/05:1403 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till samhällsbyggnadsminister
Mona Sahlin
Statens energimyndighet
2004/05:1431 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till jordbruksminister
Ann-Christin Nykvist
28 § jaktförordningen och 7 § jaktlagen
2004/05:1433 av *Lennart Kollmats* (fp) till utbildnings- och kulturmi-
nister Leif Pagrotsky
Hörselskadade och digital-tv-sändningar
2004/05:1434 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildnings- och kulturmi-
nister Leif Pagrotsky
Stöd till eftersatta musikgenrer
2004/05:1435 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Bistånd och arbetsmarknadspolitik
2004/05:1436 av *Martin Andreasson* (fp) till försvarsminister Leni Björ-
klund
Diskriminering av svensk försvarspersonal utomlands
2004/05:1437 av *Martin Andreasson* (fp) till statsrådet Morgan Johans-
son
Hivtestning
2004/05:1438 av *Henrik S Järrel* (m) till statsminister Göran Persson
Undertecknare av slutdokument om nya grundregler inom EU

2004/05:1439 av *Jörgen Johansson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Svensk rovdjurspolitik

2004/05:1440 av *Nina Lundström* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Sidas brunnprojekt i Bangladesh

2004/05:1441 av *Ewa Björling* (m) till statsrådet Carin Jämtin
Att svensk regionalpolitik prioriteras framför effektiv biståndspolitik

2004/05:1442 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Teckenspråksbibel

2004/05:1443 av *Maria Hassan* (s) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Minoritetsspråkens framtid som studieämne vid universitet och högskolor

2004/05:1444 av *Yilmaz Kerimo* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Situationen för Iraks minoriteter

2004/05:1449 av *Kenneth Johansson* (c) till näringsminister Thomas Östros
Parallellimport av läkemedel

2004/05:1450 av *Tobias Billström* (m) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Lagen om offentlig upphandling, LOU

2004/05:1451 av *Ewa Björling* (m) till statsrådet Carin Jämtin
Multilaterala skuldavskrivningar

2004/05:1452 av *Gunnar Nordmark* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
Migrationsmyndigheterna och utländsk vårdpersonal

2004/05:1453 av *Mona Berglund Nilsson* (s) till socialminister Berit Andnor
Anhörigstöd i äldreården

2004/05:1455 av *Cecilia Widegren* (m) till näringsminister Thomas Östros
Byråkrati och hästnäringen

2004/05:1456 av *Ulla Löfgren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Konsumentskydd för el- och gaskunder

2004/05:1457 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Djurskyddsmyndigheten och hästnäringen

2004/05:1458 av *Lars Lindblad* (m) till utrikesminister Laila Freivalds
De så kallade juniåtgärderna mot den kubanska regimen

2004/05:1459 av *Harald Nordlund* (fp) till statsrådet Lena Sommestad
Generellt strandskydd

2004/05:1460 av *Kenneth Lantz* (kd) till finansminister Pär Nuder
Svartekonomin inom tjänstesektorn

2004/05:1461 av *Anita Sidén* (m) till finansminister Pär Nuder
Stöd till organisationer mot kvinnovåld

2004/05:1465 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Iranska domstolsväsendet

2004/05:1466 av *Torkild Strandberg* (fp) till finansminister Pär Nuder
Tullens möjligheter till självskydd

2004/05:1467 av *Ronny Olander* (s) till finansminister Pär Nuder
Jämställd friskvård

2004/05:1468 av *Anna Grönlund Krantz* (fp) till finansminister Pär Nuder
Narkotika över gränserna

2004/05:1469 av *Henrik von Sydow* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Digital-tv-kommissionens informationskampanj

2004/05:1470 av *Henrik von Sydow* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Digital-tv-kommissionens oberoende

2004/05:1471 av *Cecilia Widegren* (m) till näringsminister Thomas Östros
Electroluxjobb i Mariestad

2004/05:1472 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin
Reformerad hyressättning

2004/05:1473 av *Cecilia Widegren* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Electroluxjobb i Mariestad

2004/05:1474 av *Maud Ekendahl* (m) till statsrådet Lena Hallengren
Tandhygienistutbildningen

2004/05:1475 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsförmedlingens bemötande av akademiker

2004/05:1476 av *Johan Linander* (c) till statsrådet Morgan Johansson
Flexibel alkoholpolitik

2004/05:1477 av *Cecilia Widegren* (m) till finansminister Pär Nuder
Electroluxjobb i Mariestad

2004/05:1479 av *Helene Petersson* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Fibromyalgiker och arbetslivet

2004/05:1480 av *Cecilia Widegren* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Utomlandsjobb för tidigare Mariestadsjobb på Electrolux

2004/05:1481 av *Birgitta Ahlqvist* (s) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Digital tv

2004/05:1484 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till statsrådet Lena Sommestad
Slutförvar av plutonium

2004/05:1485 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till statsrådet Lena Sommestad
Kolsänkor i skog

2004/05:1486 av *Owe Hellberg* (v) till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin
Forskningsmedel för bygg- och bostadsforskning

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 10 maj.

Prot. 2004/05:113
27 april

20 § Kammaren åtskildes kl. 16.12.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 31 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 53 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 80 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Ledighet.....	1
3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation.....	1
4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 april.....	2
UbU9 Grundskolan.....	2
UbU10 Elevhälsa, m.m.....	4
UbU11 Särskolan och specialskolan.....	4
5 § Förnyad bordläggning.....	5
6 § Vattenfall AB.....	5
Näringsutskottets betänkande 2004/05:NU12.....	5
Anf. 1 ANNE-MARIE PÅLSSON (m).....	5
Anf. 2 EVA FLYBORG (fp).....	8
Anf. 3 MIKAEL OSCARSSON (kd).....	11
Anf. 4 ÅSA TORSTENSSON (c).....	12
Anf. 5 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s).....	13
Anf. 6 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik.....	16
Anf. 7 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	17
Anf. 8 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik.....	17
Anf. 9 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	18
Anf. 10 EVA FLYBORG (fp) replik.....	18
Anf. 11 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	19
Anf. 12 EVA FLYBORG (fp) replik.....	19
Anf. 13 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	20
Anf. 14 ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	20
Anf. 15 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	20
Anf. 16 ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	21
Anf. 17 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	21
Anf. 18 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik.....	22
Anf. 19 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	22
Anf. 20 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik.....	22
Anf. 21 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik.....	23
Anf. 22 LENNART BEIJER (v).....	23
Anf. 23 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik.....	25
Anf. 24 LENNART BEIJER (v) replik.....	26
Anf. 25 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik.....	26
Anf. 26 LENNART BEIJER (v) replik.....	26
Anf. 27 EVA FLYBORG (fp) replik.....	27
Anf. 28 LENNART BEIJER (v) replik.....	27
Anf. 29 EVA FLYBORG (fp) replik.....	27
Anf. 30 LENNART BEIJER (v) replik.....	28
Anf. 31 INGEGERD SAARINEN (mp).....	28
Anf. 32 LENNART BEIJER (v) replik.....	31
Anf. 33 INGEGERD SAARINEN (mp) replik.....	32
Anf. 34 LENNART BEIJER (v) replik.....	32
Anf. 35 INGEGERD SAARINEN (mp) replik.....	32

(Beslut fattades under 15 §.)	33
7 § Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet.....	33
Socialutskottets betänkande 2004/05:SoU13	33
Anf. 36 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	33
Anf. 37 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	35
Anf. 38 CHATRINE PÅLSSON (kd)	37
Anf. 39 KENNETH JOHANSSON (c)	38
Anf. 40 CATHERINE PERSSON (s)	39
Anf. 41 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	42
Anf. 42 CATHERINE PERSSON (s) replik	43
Anf. 43 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	43
Anf. 44 CATHERINE PERSSON (s) replik	43
Anf. 45 INGRID BURMAN (v).....	44
Anf. 46 JAN LINDHOLM (mp)	45
Anf. 47 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	46
(Beslut fattades under 15 §.)	49
8 § Folkhälsopolitik	49
Socialutskottets betänkande 2004/05:SoU11	49
Anf. 48 LARS MEJERN LARSSON (s).....	49
Anf. 49 ANNE MARIE BRODÉN (m).....	50
Anf. 50 GABRIEL ROMANUS (fp)	52
Anf. 51 ULRIK LINDGREN (kd)	54
Anf. 52 ELINA LINNA (v).....	56
Anf. 53 ANNIKA QARLSSON (c)	58
Anf. 54 JAN LINDHOLM (mp)	60
Anf. 55 MARGARETA ISRAELSSON (s)	62
Anf. 56 ULRIK LINDGREN (kd) replik	64
Anf. 57 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	65
Anf. 58 ULRIK LINDGREN (kd) replik	65
Anf. 59 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	66
Anf. 60 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	66
Anf. 61 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	67
Anf. 62 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	67
Anf. 63 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	68
Anf. 64 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	68
Anf. 65 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	68
Anf. 66 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	69
Anf. 67 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	69
Anf. 68 ANNIKA QARLSSON (c) replik	69
Anf. 69 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	70
Anf. 70 ANNIKA QARLSSON (c) replik	70
Anf. 71 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	71
Anf. 72 MAGDALENA ANDERSSON (m)	71
Anf. 73 MIA FRANZÉN (fp)	73
Anf. 74 LARS-IVAR ERICSON (c).....	75
Anf. 75 EWA BJÖRLING (m)	76

(Beslut fattades under 15 §.).....	77
9 § Kommittéberättelse 2005	77
Konstitutionsutskottets betänkande 2004/05:KU25	77
Anf. 76 YOONI RENSTRÖM (s)	77
Anf. 77 LISELOTT HAGBERG (fp).....	78
(Beslut fattades under 15 §.).....	79
10 § Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04	79
Utrikesutskottets betänkande 2004/05:UU8	79
Anf. 78 ALICE ÅSTRÖM (v).....	79
Anf. 79 ANNIKA QARLSSON (c).....	81
Anf. 80 LOTTA HEDSTRÖM (mp)	83
Anf. 81 KAJ NORDQUIST (s)	87
Anf. 82 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik.....	89
Anf. 83 KAJ NORDQUIST (s) replik	90
Anf. 84 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik.....	90
Anf. 85 KAJ NORDQUIST (s) replik	90
Anf. 86 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	90
Anf. 87 KAJ NORDQUIST (s) replik	91
Anf. 88 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	91
Anf. 89 KAJ NORDQUIST (s) replik	92
Anf. 90 ANNIKA QARLSSON (c) replik	92
Anf. 91 KAJ NORDQUIST (s) replik	93
Anf. 92 ANNIKA QARLSSON (c) replik	93
Anf. 93 KAJ NORDQUIST (s) replik	93
Anf. 94 EWA BJÖRLING (m).....	93
Anf. 95 KAJ NORDQUIST (s) replik	95
Anf. 96 EWA BJÖRLING (m) replik.....	95
Anf. 97 KAJ NORDQUIST (s) replik	96
Anf. 98 EWA BJÖRLING (m) replik.....	96
Anf. 99 BIRGITTA OHLSSON (fp).....	96
Anf. 100 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	99
(Beslut fattades under 15 §.).....	100
11 § Husdjursgenetiska resurser	100
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05:MJU13	100
(Beslut fattades under 15 §.).....	100
12 § Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring.....	101
Skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU26	101
(Beslut fattades under 15 §.).....	101
13 § Överlåtelse av näringsbetingade andelar till underpris	101
Skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU27	101
(Beslut fattades under 15 §.).....	101
14 § Skatteavtal mellan Sverige och Polen	101
Skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU29	101
(Beslut fattades under 15 §.).....	101
Ajournering.....	101

Återupptagna förhandlingar	101
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	102
NU12 Vattenfall AB	102
SoU13 Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet	102
SoU11 Folkhälsopolitik	102
KU25 Kommittéberättelse 2005.....	104
UU8 Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04.....	104
MJU13 Husdjursgenetiska resurser	105
SkU26 Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring	105
SkU27 Överlåtelse av näringsbetingade andelar till underpris.....	105
SkU29 Skatteavtal mellan Sverige och Polen	105
Meddelande om inställd votering	105
16 § Bordläggning.....	106
17 § Anmälan om interpellationer	106
18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	106
19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	107
20 § Kammarén åtskildes kl. 16.12.	110

Elanders Gotab, Stockholm 2005